

Выдаецца з 9 жніўня 1917 г.

19 СНЕЖНЯ 2013 г.

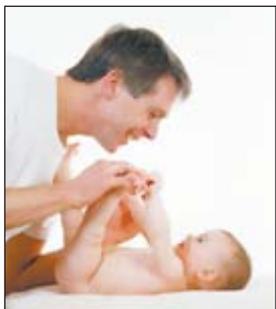
ЧАЦВЕР

№ 239 (27604)

Кошт 1800 рублёў

Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Глядзець на свет па-асабліваму...

Дзе навучыцца быць бацькам?..

10 фактаў пра фатографу «Звядзі»...

СТАР 5

Міхаіл МЯСНІКОВІЧ, прэм'ер-міністр Рэспублікі Беларусь:

«Адносіны Беларусі і Германіі развіваюцца даволі пазітыўна. Пацвярджэнне гэтаму — рост узамнага тавараабароту. У мінулы годзе мы мелі рэкордны тавараабарот — \$4 млрд 470 млн. Станоўчая тэндэнцыя ёсць і ў гэтым годзе — да даволі высокай базы мінулага года прырост 12 працэнтаў. За студзень—верасень 2013 года германскі капітал укладу ў беларускую эканоміку \$125 млн. Са свайго боку беларускі ўрад рэалізуе праграму дзейнасці па стварэнні камфортных умоў для бізнесу Германіі».

Курсы замежных валют, устаноўленыя НБ РБ з 19.12.2013 г.

Долар ЗША		9460,00 ▲
Еўра		13030,00 ▲
Рас. руб.		287,00 ▼
Укр. грыўня		1142,51 ▲

ПЕРАДСВЯТОЧНАЯ РАЗМІНКА

У Мінску на Кастрычніцкай плошчы і плошчы каля Палаца спорту распачаліся пераднавагоднія кірмашы, на якіх на «баявое» дзяжурства заступілі Дзяды Марозы і Снягуркі.

Фота Анатоля КЛЕШЧУКА.

«Прамая лінія»

Надзея ЕРМАКОВА:

«ЯК БУДЗЕМ ПРАЦАВАЦЬ — ТАК БУДЗЕМ І ЖЫЦЬ»

Учора ў нашай газеце адбылася «прамая лінія» з удзелам старшыні праўлення Нацыянальнага банка Надзеі Ермакавай. Нашых чытачоў хвалявалі розныя пытанні: ад верагоднасці дэвальвацыі да прыватных жыццёвых праблем. Пасля размовы з людзьмі кіраўнік галоўнага банка краіны абагульніла адказы на асноўныя пытанні.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

Дэвальвацыі не будзе

Надзея Ермакава заявіла, што не трэба чакаць дэвальвацыі. Яе не будзе. І ўвогуле стабільнасць у краіне залежыць ад кожнага: «Трэба разумець, што не ад грашова-кредытнай палітыкі і не ад банкаўскай сістэмы залежыць стабільнасць. Яна ў першую чаргу залежыць ад працы эканомікі. Таму я скажу так: калі мы ўсе разам будзем добра працаваць, цалкам аддавацца працы, а не проста прыходзіць і сыходзіць, то ўсё ў нас будзе стабільна. Таму што грошы напрацоўваюцца толькі ў вытворчасці. А мы ўжо потым абслугоўваем іх. Як будзем працаваць — так будзем і жыць».

СТАР 4

НЕПРЫВАТЫЗАВАНЫЯ КВАТЭРЫ ТРАПЯЦЬ У РАЗРАД АРЭНДНАГА ЖЫЛЛЯ

Такі механізм пачне дзейнічаць пасля 1 ліпеня 2016 года

Кіраўнік дзяржавы падпісаў Указ № 563 «Аб некаторых пытаннях прававога рэгулявання жыллёвых адносін», які прадугледжвае фарміраванне фонду жылых памяшканняў камерцыйнага выкарыстання (арэнднага жылля) шляхам пераводу дзяржаўнага жылля ў разрад арэнднага, гаворыцца ў паведамленні прэс-службы беларускага лідара.

Дакумент прадугледжвае змяненне саставу дзяржаўнага жыллёвага фонду за кошт пераводу службовых, спецыяльных службовых, асобных відаў сацыяльных кватэр і асобных відаў спецыяльных жылых памяшканняў у разрад арэнднага жылля. У дзяржаўным жыллёвым фондзе застаюцца жылля памяшканні сацыяльнага карыстання, спецыяльныя жылля памяшканні, жылля памяшканні камерцыйнага выкарыстання і жылля памяшканні ў інтэрнатах.

Механізм пераводу

Налета да 1 красавіка ў фонд памяшканняў камерцыйнага выкарыстання будуць пераведзены заселеныя службовыя, спецыяльныя службовыя жылля памяшканні і некаторыя віды спецыяльных жылых памяшканняў. А вось жылля памяшканні дзяржаўнага жыллёвага фонду, якія не прыватызаваны грамадзянамі, будуць пераведзены ў разрад камерцыйнага жылля пасля 1 ліпеня 2016 года. У дакуменце ўдакладняецца, што да гэтай даты грамадзяне змогуць скарыстацца правам на прыватызацыю. Пасля названай даты прыватызацыя спыняецца.

Указам вызначаны пералік катэгорый грамадзян, якія маюць першачарговае права на прадастаўленне камерцыйнага жылля камунальнага жыллёвага фонду на перыяд працоўных (службовых) адносін. У прыватнасці, да іх адносяцца дзяржаўныя служачыя, што займаюць пасады, якія даюць права на атрыманне жылых памяшканняў, згодна з пералікам, вызначаным Прэзідэнтам Беларусі, а таксама суддзі і пракурорскія работнікі; маладыя спецыялісты; работнікі арганізацый, размешчаных на тэрыторыях з узроўнем радыеактыўнага забруджвання звыш 5 кюры на кв. км і прыраўнаваных да іх тэрыторыях; вайскоўцы; работнікі ў выпадку іх пераезду ў іншы населены пункт пры прызначэнні на пасаду, пераводзе ад аднаго наймальніка да другога; навукоўцы, прафесарска-выкладчыцкі састаў вышэйшых навучальных устаноў, работнікі арганізацый культуры і катэгорыі асоб, якія вызначаюцца Саветам Міністраў па ўзгадненні з Прэзідэнтам Беларусі.

Колькасць кватэр, якія прадастаўляюцца названым асобам, не павінна перавышаць 40% ад усёй колькасці фонду камерцыйнага жылля камунальнага жыллёвага фонду. Астатнія 60% кватэр будуць размяркоўвацца сярод чаргавікоў, а пры іх адсутнасці — тым людзям, якія не маюць патрэбу ў паляпшэнні жыллёвых умоў.

СТАР 4

■ Парламенцкі дзённік

АДКАЗНАСЦЬ, ПАКАРАННЕ І СУПРАЦОЎНІЦТВА

Палата прадстаўнікоў працуе над законапраектам, які змяшчае самыя значныя за апошнія дзесяцігоддзі перамены ў сферы адказнасці і пакарання

Асноўныя распрацоўшчыкі праекта Закона «Аб унясенні дапаўненняў і змяненняў у Крымінальны, Крымінальна-працэсуальны, Крымінальна-выканаўчы кодэкс Рэспублікі Беларусь, Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях і Працэсуальна-выканаўчы кодэкс Рэспублікі Беларусь аб адміністрацыйных правапарушэннях» — Следчы Камітэт і Генеральная пракуратура. У Палату прадстаўнікоў ён быў унесены 23 жніўня.

Бацькі адказныя больш

— Праект вельмі складаны, аб'ёмны, з'яўляецца больш за 200 артыкулаў і аб'явае значныя перамены, — сказала журналістам старшыня Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па заканадаўстве Людміла МІХАЛЬКОВА. — За ўсю маю практыку такія значныя змены, накіраваныя на лібералізацыю, аптымізацыю пакаранняў і ўзмацненне адказнасці па асобных відах злачынстваў, абдуцца ўпершыню.

З самага пачатку сваёй работы парламентарыі імкнуліся да як мага больш шырокага абмеркавання дакумента, аднак пакуль канцэптальных заўваг адносна яго ў Палату прадстаўнікоў не наступіла. Разам з тым, дакумент выклікаў цікаўнасць у дэпутацкага корпуса.

Дэпутат Пастаяннай камісіі па нацыянальнай бяспецы Васіль АЛЯКСЕЕНКА прапанаваў вылучыць асобную адказнасць бацькоў, педагогічных работнікаў і іншых асоб, якія маюць дачыненне да выхавання дзяцей, за палавыя зносіны з непаўналетнімі. У абгрунтаванні сваёй прапановы ён правёў вялікі аналіз судовай практыкі і ўказаў, што бацькі і педагогі, а таксама іншыя адказныя за выхаванне дзяцей, як правіла, караюцца за палавыя зносіны з непаўналетнімі пазбаўленнем волі да трох гадоў. Васіль Аляксееў прапанаваў ўзмацніць адказнасць для гэтай катэгорыі злачынцаў.

«Справа ў тым, што размова ідзе не пра гвалт, а пра быццам бы добраахвотныя адносіны, — тлумачыць Людміла Міхалькова такое мяккае пакаранне. — Але бацька альбо педагог мае вялікі ўплыў на дзіця і значную ўладу над ім. Праз пэўныя метады, паказ кінафільмаў, фатаграфій, угаворы і іншымі шляхамі дзіцяці ўнушаецца, што гэта — норма. Прапанова пакуль не ўнесена, але я буду падтрымліваць яе».

Дарэчы, законапраект змяшчае дапаўненні ў артыкул 168 Крымінальнага кодэкса, якія павялічваюць меру пакарання для дарослага за палавыя зносіны або іншыя дзеянні сексуальнага характару з непаўналетнімі, які не дасягнуў 16-гадовага ўзросту, да 10 гадоў пазбаўлення волі пры здзяйсненні злачынства групай асоб, альбо асобай, якая раней здзяйсняла злачынства сексуальнага характару.

Дэпутаты таксама прапануюць узмацніць адказнасць утрымальнікаў наркартыонаў аж да пазбаўлення волі на 12 гадоў. У дзеючым законе прадугледжана адказнасць за прадстаўленне пам'яшкання для выкарыстання наркатыкаў, аднак даказана апошняе вельмі цяжка.

Парламентарыі прапануюць увесці адказнасць за прадстаўленне пам'яшкання для вырабу наркатыкаў, бо сляды вырабу знайсці лягчэй.

Гэтыя і іншыя прапановы дэпутацкага корпуса былі разгледжаны падчас пашыранага пасяджэння Пастаяннай камісіі па заканадаўстве.

Супрацоўніцтва са следствам

На пашыраным пасяджэнні камісіі дэпутаты таксама абмеркавалі ўсе асноўныя навіны законапраекта. Бадай, адной з самых значных з'яўляецца ўвядзенне інстытуту дасудовага пагаднення са следствам. Заклучыць такое пагадненне змога чалавек, які прызнаў сваю віну і добраахвотна пагадзіўся распавесці не толькі пра зарэгістраванае злачынства, але і пра іншыя процізаконыя дзеянні, а таксама выкрыць іншых удзельнікаў групы, калі злачынства было групавым. Калі такое пагадненне будзе заключана і яго ўмовы будуць выкананы, то абвінавачаны, які заключыў пагадненне, гарантавана пазбегне самага суролага пакарання. Пры гэтым ён павінен будзе пакрыць страты ад злачынства, выдаць прыкладу злачынства і выканаць шэраг іншых умоў. Падобная норма прымяняецца ў многіх краінах свету, у тым ліку ў Расіі і ва Украіне.

— Падчас распрацоўкі гэтай нормы шмат дыскусій узнікала аб тым, ці варта яе ўводзіць, — заўважыла начальнік упраўлення прававога забеспячэння Следчага камітэта Рэспублікі Беларусь Наталля АНДРЭВА. — Эксперты адзначалі, што галоўны недахоп — магчымасць абгавораў дзеля больш мяккага пакарання. Разам з тым, большасць юрыстаў прызнае, што такія здзелкі дазваляць органам крымінальнага расследавання эканоміць свой час і бюджэтныя выдаткі, пры гэтым злачынца панясе заслужанае, хаця і больш мяккае, пакаранне.

Элементы дасудовага пагаднення прысутнічаюць у крымінальным працэсе Беларусі. Ад крымінальнай адказнасці вызваляецца ўдзельнік арганізаванай злачыннай групы альбо банды ў адпаведнасці з артыкулам 20 Крымінальнага кодэкса (калі пры прызначэнні віны і дзеяннях, накіраваных на загладжванне віны, ён садзейнічаў выкрыццю іншых удзельнікаў злачыннай групы альбо банды). Вызваляецца ад крымінальнай адказнасці таксама чалавек, што добраахвотна кампенсавала шкоду, выплаціў даход, які быў атрыманы злачынным шляхам, калі гэтая шкода не была звязана з замахам на жыццё і здароўе чалавека (артыкул 88(1)).

Аднак на практыцы выпадкі вызвалення ад крымінальнай адказнасці па названых артыкулах — адзінаквыя. Распрацоўшчыкі законапраекта разлічваюць, што ўвядзенне інстытуту дасудовага пагаднення ў новым фармаце дазволіць следчым органам атрымаць рэальную дапамогу ў расследаванні злачынстваў і раскрыцці саўдзельнікаў. «Адна з асноўных мэт, — падкрэслівае прадстаўнік Следчага камітэта, — супрацьдзеянне арганізаванай злачыннасці».

Каб пазбегнуць нагавору і падману з боку падазронага, у законапраекце

прадугледжана норма аб прызнанні дасудовага пагаднення неспраўдлым і аб накіраванні справы на новы судовы разгляд, калі сведчанні падазронага не пацвердзяцца.

У дэпутатаў, тым не менш, узніклі пытанні адносна гэтай нормы. Старшыня Пастаяннай камісіі па заканадаўстве лічыць, што норма можа выклікаць шмат прызнанняў, шчырых і лжывых, дзеля значнага змякчэння прыгавораў. Хвалюе дэпутатаў і вялікая доля суб'ектыўнага фактару ў механізме рэалізацыі гэтай нормы.

— На практыцы мы бачым гэта так: сведчанні, якія даў падазроны (абвінавачаны) у рамках дасудовага пагаднення, будуць правярацца, і калі яны не пацвердзяцца, то пагадненне лічыцца нявыкананым, — упэўнівала парламентарыяў Наталля Андрэева. — Напрыклад, для таго, каб прыцягнуць да адказнасці збытчыка наркатыку, следчаму патрэбны паказанні пакупніка. Дасудовае пагадненне павінна матываваць апошняга даць такія паказанні, бо тады ён атрымае максімальна магчымае мяккае пакаранне.

Следчы камітэт мяркуе, што норма аб дасудовым пагадненні дапаможа расследаваць злачынствы, звязаныя з наркатыкамі, бандытызмам, разбойнымі нападамі, гандлем людзьмі.

Каб забяспечыць бяспеку падазронага (абвінавачанага), які заключыў пагадненне аб супрацоўніцтве са следствам, следчы можа прыняць рашэнне аб вылучэнні крымінальнай справы ў дачыненні да яго ў асобную вытворчасць. Да таго ж следчы не мае права распавядаць аб хадзенні падазронага супрацоўнічаць і аб прынятым рашэнні.

Законна пазбегнуць судзімасці

Законапраектам уводзіцца ў Крымінальным кодэксе паняцце «крымінальна-прававая кампенсация». Размова ідзе пра магчымасць выплаты кампенсцыі ў якасці ўмовы вызвалення ад крымінальнай адказнасці ў выпадку, калі чалавек упершыню здзейсніў злачынства, якое не мае вялікай небяспекі для грамадства.

Яшчэ адно новае паняцце — «абгрунтаваная эканамічная рызыка». Яно прапануецца дзеля таго, каб кіраўнікі больш смела прымалі рызыкаўныя рашэнні, якія могуць прынесці значную эканамічную карысць прадпрыемству. Калі такія дзеянні, наадварт, прынеслі шкоду, але былі ажыццёўлены ў інтарэсах прадпрыемства, яны не будуць лічыцца злачынствам.

— Напрыклад, заключэнне кантракта з адным партнёрам павінна забяспечыць аб'ём вытворчай магутнасці на 100%, а з другім — на 50%. Кіраўнік абраў першага, але той аказаўся нядобра сумленным, у выніку прадпрыемства панесла страты. Такое рызыкаўнае дзеянне можа быць прызнана абгрунтаваным, — патлумачыла начальнік аддзела метадычнай і аналітычнай работы Генеральнай пракуратуры Рэспублікі Беларусь Яўгенія ПАРАМОНАВА.

У першым чытанні законапраект плануецца разгледзець на вясновай сесіі.

Вольга МЯДЗВЕДЗЕВА

Праўдзівасць. Прынцыповасць. Бескампраміснасць

Членам грамадскага аб'яднання «Беларускі саюз журналістаў»

Дарагія сябры!
Віншую вас са знамянальнай датай — 55-годдзем Беларускага саюза журналістаў.

Ваш творчы саюз сваёй шматгадовай дзейнасцю заслужыў рэпутацыю аўтарытэтнага грамадскага аб'яднання нашай краіны. Пазіцыя арганізацыі вызначаецца прынцыповасцю і бескампраміснасцю ў адстойванні прафесійных інтарэсаў журналісцкай суполкі, данясенні да людзей праўдзівай і дакладнай інфармацыі, умацаванні незалежнасці нашай дзяржавы.

За сваю гісторыю Беларуска саюз журналістаў не здрадзіў лепшым традыцыям айчынай публіцыстыкі. Вы садзейнічаеце эканамічнаму прагрэсу краіны, дасягненню сацыяльнай справядлівасці, спрыяеце выхаванню грамадзян Беларусі ў духу патрыятызму, умацаванню маралі і духоўнасці ў грамадстве.

Зычу ветэранам і членам аб'яднання добрага здароўя, творчых поспехаў, натхнення і рэалізацыі ўсяго задуманага, далейшай плённай працы на карысць роднай Айчыны.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА.

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЭНКА НАКІРАВАЎ СЯ 3 РАБОЧЫМ ВІЗІТАМ У РАСІЮ

Аб гэтым БЕЛТА паведамлілі ў прэс-службе беларускага лідара. Кіраўнік беларускай дзяржавы па запрашэнні Прэзідэнта Расіі Уладзіміра Пуціна азнаёміцца з інфраструктурай, падрыхтаванай да Алімпійскіх гульняў 2014 года, а таксама праінспектуе гатоўнасць беларускіх аб'ектаў у Сочы да Алімпіяды.

3 АВАНСАМ НА БУДУЧЫНЮ

Прэзідэнцкі спартыўны клуб раздаў стыпендыі на 2014 год

Больш за 200 чалавек сярод перспектывных спартсменаў, у тым ліку паралімпійцаў, і іх трэнераў атрымалі імяныя сертыфікаты. На агульным рахунку ўсіх стыпендыятаў у гэтым годзе больш за 100 узнагарод, заваяваных у самых прыстыжных юніёрскіх спаборніцтвах — ад чэмпіянатаў Еўропы і свету да алімпійскіх фестываляў моладзі.

Беларускія «грацыі» атрымліваюць сертыфікаты на прэзідэнцкія стыпендыі.

Па словах намесніка цэнтральнага савета Прэзідэнцкага спартыўнага клуба Дзмітрыя Лукашэнка, амаль палова стыпендыятаў пацвердзіла свае вынікі, атрымаўшы права на стыпендыю і на будучы год. Так, чэмпіёнка Еўропы сярод юніёраў у акадэмічнай грэблі Таццяна Клімовіч ужо чацвёрты год запар атрымлівае прэзідэнцкую стыпендыю. Дзяўчына адзначае, што гэта не толькі прыемны бонус да медальёў, але і адчувальна падтрымка, якая стымулюе яшчэ больш працаваць над сабой. «У наступным годзе мяне чакае пераход з юніёраў у катэгорыю «моладзь» — а гэта зусім іншы узровень. Прыйдзецца больш трэніравацца і больш часу праводзіць на зборах. Так што стыпендыя тут вельмі добра дапаможа».

А вось лёгкаатлет Станіслаў Дарагакупец упершыню апынуўся на падобным мерапрыемстве. «Пра тое, што стаў стыпендыятам Прэзідэнцкага спартыўнага клуба, даведаўся пасля перамогі на Еўрапейскім юнацкім алімпійскім фестывалі, дзе выступаў на дыстанцыі 200 метраў, — распавёў дэбютант. — У гэтай жа дысцыпліне заваяваў «золата» на Еўрапейскіх спартыўных гульнях. Безумоўна, прыемна, што мяне заўважылі і адзначылі стыпендыяй. Для маладых спартсменаў — гэта істотная дапамога». У наступным годзе Станіслаў спадзяецца трапіць на юнацкія Алімпійскія гульні ў кітайскім Нанкіне. А ўжо праз некалькі гадоў марыць паўтарыць алімпійскія подзвігі свайго куміра — ямайскага бегуна Усэйна Болта.

Павіншаваць юных спартсменаў прыйшлі міністр спорту і турызму Аляксандр Шамко, памочнік Прэзідэнта па пытаннях фізкультуры, спорту і развіцця турызму Максім Рыжанкоў, а таксама праслаўленая алімпійская чэмпіёнка па мастацкай гімнастыцы Марына Лобач. Дарэчы, сярод стыпендыятаў былі і беларускія «грацыі» — Ганна Бажко, Крысціна Шэйда, Яўгенія Венска, Кацярына Далінкіна, Улада Зыранова і Крысціна Новікава. Сёлета беларускія «групавічкі» заваявалі сярэбраныя медалі на этапе Кубка свету ў Токіа. Яшчэ адно «серабро», у індывідуальным шматбор'і, на рахунку Ганны Бажко. Карацей, рэнамэ беларускай школы мастацкай гімнастыкі ў бяспецы.

Як адзначыў Дзмітрый Лукашэнка, юныя спартсмены пачнуць атрымліваць стыпендыі ўжо са студзеня 2014 года.

Дарына ЗАПОЛЬСКАЯ.

АЛЕГА ПРАЛЯСКОЎСКАГА ЗНОЎ АБРАЛІ НА ПАСАДУ СТАРШЫНІ СГС

Сумеснае пасяджэнне Савета па гуманітарным супрацоўніцтве дзяржаў — удзельніц СНД і Міжнароднага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва на чале са старшынёй СГС, міністрам інфармацыі Беларусі Алегам Праляскоўскім, старшынёй праўлення МФГС, членам СГС, Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Азербайджанскай Рэспублікі ў Расійскай Федэрацыі Паладам Бюль-Бюль Аглы адбылося ўчора ў Маскве.

На пасяджэнні была дадзена высокая ацэнка дзейнасці і пазіцыі Беларусі і яе Прэзідэнта ў галіне гуманітарнага супрацоўніцтва. Было таксама адзначана, што форум творчай

інтэлігенцыі, які быў праведзены ў Мінску, прайшоў на вельмі высокім узроўні.

У выніку станоўчых высноў і ацэнак Алега Праляскоўскага зноў абралі на пасаду старшыні СГС.

На парадку дня стаялі пытанні аб дзейнасці МФГС у 2014 годзе, аб дакументальных рэвізіях ВД МФГС у 2012 і 2014 г.г., аб гуманітарнай тэматыцы 2016 года. Таксама ўдзельнікі пасяджэння разгледзелі пытанні распрацоўцы праекта Плана прыярытэтных мерапрыемстваў у сферы гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц СНД на 2015-2016 гады і рэалізацыі ў 2015 годзе Міждзяржаўнай праграмы «Культурныя сталіцы Садружнасці» ў Рэспубліцы Малдова і Расійскай Федэрацыі.

Анатоль ЛЕМЯШОНАК:

«ПАПЯРОВЫЯ ГАЗЕТЫ НИКОЛІ НЕ ЗНІКНУЦЬ»

Для Беларускага саюза журналістаў гэты год быў не толькі насычаным, але і ў многім знаковым. Грамадскаму аб'яднанню споўнілася 55. З нагоды гэтай прыгожай даты размаўляем са старшынёй Беларускага саюза журналістаў Анатолем ЛЕМЯШОНКАМ пра магію друкаванага слова і перавагі, якія дае журналісту членскі білет.

— **Анатоль Іванавіч, наколькі змяніўся Беларускі саюз журналістаў больш чым за паўстагоддзя?**

— Пасля распаду СССР журналістыка перажывала складаныя часы. Журналісты, місія якіх несці, падобна настаўнікам, светлае і добрае людзям, кінуліся зарабляць балы «чарнухай». Старонкі газет стракацелі крыміналам. Журналісты пісалі заказныя артыкулы. Прафесія рэзка страціла прэстыж. Гэта цягнулася амаль 10 гадоў. Каб вярнуць давер да прафесіі, каб зноў пачалі расці тыражы, Беларускаму саюзу журналістаў давялося прыкладзіць намаганні. Пры гэтым мы пастараліся захаваць усё лепшае, што было запашана савецкай журналістыкай.

— **Намалойце, калі ласка, агульны партрэт сённяшняй арганізацыі: пол, узрост...**

— Сёння ў саюзе больш за 2 тысячы журналістаў. Радуе, што вельмі актыўна апошнім часам пацягнуліся да нас людзі з тэлебачання. Як правіла, штогод мы багачаем як мінімум на 40 чалавек. Што самае прыемнае, 2/3 з сяброў нашай арганізацыі складаюць менавіта маладыя журналісты. Гэта пацвярджае мае словы, што прэстыж нашай прафесіі, а значыць, і саюза мы ўсё ж такі змаглі аднавіць. Твар арганізацыі пераважна жаночы. Гэта не дзіўна, бо сярэд выпускнікоў Інстытута журналістыкі пераважна большасць дзяўчат.

— **Чым заахвочваецца маладых людзей уступаць у Беларускі саюз журналістаў?**

— Падтрымцы маладых журналістаў надаём асаблівую ўвагу. Дапамагаем калегам расці прафесійна. Праводзім семінары не толькі ў сталіцы, але і рэгіёнах на базе нашых абласных арганізацый. На семінары мы стараемся запрасіць вядомых людзей, журналістаў, публіцыстаў. Адной з важных падзей у працы саюза стаў міжнародны форум маладых журналістаў «Агульны погляд у будучыню», які сёлета прайшоў у Магілёве. Нашу ідэю правесці своеасаблівую вучобу для маладых журналістаў падтрымалі Пастаянны камітэт Саюзнай дзяржавы, Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, БРСМ. Спецыяльна для маладых калег мы заснавалі конкурс творчых работ «Дэбют». Мяне, як кіраўніка, радуе, што пад крылом Беларускага саюза журналістаў увесь час з'яўляюцца маладыя, яркія і таленавітыя пёры.

— **Анатоль Іванавіч, вам не падаецца, што пці намінацый недастаткова? Бо журналіст, у якога, напрыклад, ёсць цікавы творчы праект, не ўлічваецца ні ў намінацыю «Лепшы рэпарцёр», ні ў намінацыю «Лепшы аглядальнік»...**

— Вы маеце рацыю, жыццё — найлепшы карэктар, а мы — не бюракраты. Хутчэй за ўсё, некалькі намінацый мы ўвядзём у наступным годзе.

— **Ці маюць магчымасць нашы**

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

журналісты стажыравацца за мяжой?

— Вядома. Сёлета беларускія журналісты ездзілі на стажыроўку ў Казахстан, Азербайджан, Маскву. Адпраўляем іх у замежныя камандзіроўкі, у тым ліку ў Швецыю, ва Украіну. З украінскім саюзам журналістаў наогул удалося наладзіць цесныя сувязі. Мы прымаем іх у Беларусі, яны, у сваю чаргу — нас ва Украіне. Украінскія калегі нават арганізуюць лячэнне нашых журналістаў у сваіх санаторыях.

— **Ці звяртаюцца калегі ў Беларускі саюз журналістаў па абарону правоў? У тым ліку ў сувязі з рэарганізацыяй рэспубліканскіх дзяржаўных газет і ўтварэннем медыахолдынгаў?**

— Беларускі саюз журналістаў — не прафсаюз, які павінен абараняць правы. Але, тым не менш, калі людзі звяртаюцца да нас, у падтрымку не адмаўляем. На базе БСЖ ёсць камітэт па этыцы. Калі ў журналіста ўзнікаюць праблемы, якія патрабуюць юрыдычнага вырашэння, мы дапамагаем з юрыстам. Па ацэнку этычных нюансаў да нас часам звяртаюцца судовыя органы. Што тычыцца стварэння холдынгаў, то мы вельмі ўважліва сачылі за тым, як гэта адбывалася на падставе газеты «Звязда». Рэарганізацыя прайшла спакойна. Не памятаю, каб былі нейкія звароты журналістаў. Што тычыцца стварэння другога холдынга, на базе «Советской Беларусі», то мы гэтае пытанне абмеркавалі на адным з апошніх пасяджэнняў сакратарыята БСЖ. Мы не бачым для беларускіх журналістаў у гэтым ніякіх адмоўных наступстваў. Усё робіцца грамадна і спакойна. Ва ўсіх выданнях, і ў тым ліку ў газеце «Рэспубліка», якую я ўзначальваю, вельмі беражліва аднесліся да працэсу скарачэння. Ні адзін з членаў БСЖ не быў звольнены. Скарачэнне ў асноўным закранула тэхнічных работнікаў і тых журналістаў, якія самі знайшлі сабе новае месца працы.

— **А калі раптам з'явіцца незадаволеныя, гатовы падтрымаць?**

— Зразумела, мы гатовы падставіць плячо. Калі паступяць звароты, будзем разглядаць. Усё вырашаецца за круглым сталом, а не з кулаком за рагом.

— **Ці кожнага журналіста вы можаце прыняць пад сваё крыло?**

— Каб уступіць у рады БСЖ, трэба мець 2 рэкамендацыі і не менш за 5 гадоў стажу. Але мы ідзём па шляху дэбюракратызацыі і, калі бачым, што за 2-3 гады чалавек саспеў, заіскрыўся, гатовы ў нашым асяродку працаваць, ідзём насустрач. Былі выпадкі, калі прымалі ў наш саюз

маладых людзей, у якіх стаж быў меншы за 5 гадоў.

— **Ведаю, што вы шчыльна працуеце не толькі з маладымі журналістамі, але і з ветэранамі.**

— Так, мы шчыльна працуем з ветэранскай арганізацыяй, у якой шмат вядомых журналістаў. Асобныя з іх працягваюць актыўна выступаць у друку. Вітаем імкненне мэтраў журналістыкі пісаць і выдаваць кнігі — як мастацкія, так і дакументальныя. Дзякуючы кіраўніку Мінскай гарадской арганізацыі ветэранаў нашы ветэраны наведвалі «Лінію Сталіна», Буйніцкае поле; яны ходзяць па льготных квітках у музеі і нават у тэатр оперы і балета. Яны вельмі любяць збірацца ў Доме журналіста, асабліва 5 і 9 мая. Выдзяляем транспарт і прывозім іх туды.

— **У нашай краіне паралельна існуюць два аб'яднанні журналістаў — Беларускі саюз журналістаў і Беларуска асацыяцыя журналістаў. Наколькі гэта спрыяе журналісцкаму брацтву і адзінству?**

Газета — не плот, на якім

можна напісаць нешта

і сцерці. Нават старажытныя

казалі, што «нічога не даказвае той, хто даказвае груба».

— Брацтва і адзінства, магчыма, і не спрыяе. Але і не аказвае пагібельнага ўплыву. Таму я не бачу вялікага страху ў тым, што мы існуем паралельна з БАЖ. Тым больш, лідарам усё роўна з'яўляецца БСЖ — нават па колькасці мы пераўзыходзім іх у шмат разоў. Дарэчы, у нас бывае шмат сумесных мерапрыемстваў. Калі прыязджалі дэлегацыі з Фінляндыі, Аўстрыі, Швейцарыі — мы разам з прадстаўнікамі БАЖа ўдзельнічалі ў дыскусіі. Я часта паўтараю, што газета — не плот, на якім можна напісаць нешта і сцерці. Але, на жаль, не ўсе сябры БАЖ усведамляюць сваю прафесійную адказнасць за слова... Асобныя з іх не чураюцца хамства і абразы ў сваіх публікацыях. Але нават старажытныя казалі, што «нічога не даказвае той, хто даказвае груба».

— **Анатоль Іванавіч, у адным са сваіх выступленняў вы выказалі думку, што «папяровая журналістыка», нягледзячы на многія змрочныя прагнозы, будзе жыць...**

— Папяровыя газеты, як і кнігі, паверце мне, ніколі не знікнуць. Яны будуць проста больш займацца аналітыкай і прагназаваннем. Стануць, хутчэй, не «эстрада Галкіна», а «класікай Гергіева» (калі ўжыць мову музыкі). Справа ў тым, што слова ў газеце валодае магчнай сілай. Яно, у адрозненне ад экраннага, заклікае да разважання, да філасофіі, выклікае розныя асацыяцыі. І тады дзіўная па сваёй прыродзе сіла прымушае нас думаць пра многае, у тым ліку і пра сваё месца ў свеце. Разважаючы аб вялікім, сутыкнёмся і з прыватным. Напрыклад, дзе і калі стрэлка компа с твайго жыцця пачынае збівацца і хлусіць? Вельмі важна ўлавіць гэты момант! Ды ці мала пра што могуць прымусяць нас думаць кнігі і добрыя газетныя публікацыі...

Карыстаючыся момантам, віншую калег з юбілеем Беларускага саюза журналістаў і з Новым годам, які не за гарамі. Усім жадаю здароўя, натхнення і, безумоўна ж, творчых поспехаў!

Надзея ДРЫЛА.

■ **Інтэрнэт-прастора**

MINSKNEWS.BY — ГЭТА ЎСЁ ПРА МІНСК

У сталіцы з'явіўся свой інтэрнэт-партал журналісцкіх расследаванняў, разважанняў, каментарыяў — поўнай інфармацыі пра жыццё ў галоўным беларускім мегаполісе. Сёння стартваў новы праект агенцтва «Мінск-Навіны» — www.minsknews.by.

— Дагэтуль у нас быў сайт з навінамі ўласна агенцтва, газет «Мінский курьер» і «Вечерний Минск», — тлумачыць генеральны дырэктар агенцтва Кацярына ДУБІНСКАЯ. — Уласна кажучы, сайты газет таксама застаюцца, аднак цяпер у нас ёсць шырокі партал з больш шырокімі магчымасцямі. Адсюль можна праглядаць і сайты газет, і слухаць радыё «Мінск». Аднак усе нашы журналісты будуць напаяцца не толькі друкаваную перыёдыку, але і агульную інтэрнэт-версію. Зразумела, апошняя будзе больш насычаная — за кошт фота- і тэлеархываў, блогаў, магчымасці размяшчэння бясплатных аб'яў для хыхароў сталіцы і г.д.

Сама пабудова сайта можа нагадваць вядомы партал www.tut.by, аднак толькі ў тым сэнсе, што ў нас інфармацыя таксама дзеліцца па вялікіх блоках — «Палітыка», «Грамадства» і г.д. І усё ж такі гэта інфармацыя толькі пра Мінск. Уся наша сталіца ў дробязях і падрабязнасцях. Актыўна будзем весці блогі — з удзелам не толькі журналістаў, але і вядомых пісьменнікаў, артыстаў і г.д. Карыстальнік сайта атрымае магчымасць задаць хвалюючае пытанне, журналісты агенцтва — выйсці на сувязь з чыноўнікамі, якія могуць даць кампетэнтны адказ. Важныя, цікавыя пытанні і адказы будзем прапаноўваць для шырокай аўдыторыі. Плануюцца і анлайн-канферэнцыі з удзелам прадстаўнікоў гарадской улады.

Як правіла, падобныя парталы змяшчаюць спасылкі і на іншыя інтэрнэт-рэсурсы, аднак мы плануем карыстацца толькі ўласнай інфармацыяй. Іншая справа, калі, скажам, газета «Звязда» надрукуе цікавы артыкул пра жыццё нашага горада, то гэта знойдзе адлюстраванне на сайце агенцтва. Адкрыты і

доступ да каментарыяў. Адзінае, у чым я тут настойваю, — не даваць доступ для каментарыяў у выпадках размяшчэння трагічных навін. Дапоўніць сайт і так званая «палітра дня» — самыя адметныя падзеі ў свеце. Спадзяюся, удасца нам і годна прадставіць дастойную прадукцыю сталічных прадпрыемстваў на правах рэкламы.

Адкрыццё падобнага інтэрнэт-рэсурсу — новы крок у развіцці агенцтва. Творчы калектыў не можа заставацца. Акрамя таго, нельга пакідаць магчымасць засумаваць і патэнцыяльна чытачу. Зыходзячы з гэтага, мы ўжо змясцілі каля нашых стоек на станцыях метро і яшчэ плануем укараніць на іншым грамадскім транспарце QR-код, з дапамогай якога можна хутка спампаваць на мабільны тэлефон свежы выпуск газеты «Вечерний Минск». Практыка паказвае, што ста тысяч бясплатных экзэмпляраў газеты не хапае. Гэта і не дзіўна: газета апошнім часам распаўсюджвалася не толькі на станцыях метро, але і ў некаторых гандлёвых цэнтрах, установах культуры, аптэках, на буйных прамысловых прадпрыемствах. Замест павелічэння друкаванага тыражу было вырашана скарыстацца новымі магчымасцямі, здольнымі прывабіць новую, маладзейшую, аўдыторыю.

Святлана БАРЫСЕНКА

СУПРАЦЬТЭРАРЫСТЫЧНЫЯ ВУЧЭННІ — У МІНСКІМ МЕТРО

Ноччу 18 снежня ў Мінскім метрапалітэне адпрацоўваліся дзеянні па выяўленні магчымых тэрарыстычных пагроз падчас падрыхтоўкі і правядзення чэмпіянату свету па хакеі-2014 у сталіцы.

Фота БЕЛТА.

У спецыяльных тактычных занятках удзельнічалі прадстаўнікі Камітэта дзяржаўнай бяспекі, Міністэрства па надзвычайных сітуацыях, Следчага камітэта, службы бяспекі прадпрыемства «Мінскі метрапалітэн», упраўлення ўнутраных спраў па ахове метрапалітэна. Як паведамляюць у прэс-службе Камітэта дзяржаўнай бяспекі, гэта была «адпрацоўка рэагавання падчас выяўлення ў метрапалітэне выбуховай прылады, узаемадзеяння ў складаных апэратыўных умовах, звязаных з тэрарыстычнай пагрозай і захватам заложнікаў».

Святлана БАРЫСЕНКА.

МОЛАДЗЬ СЯБЕ ПАКАЗАЛА

Урач Лідскай цэнтральнай раённай бальніцы Ірына Саваш перамагла ў першым абласным конкурсе «Малады спецыяліст XXI стагоддзя».

У фінал конкурсу, якія прайшоў у Гродзенскім моладзевым цэнтры, выйшлі сямёра пераможцаў занадзых этапаў. Канкурсанты пісалі эсэ на тэму «Сваёй прафесіяй ганаруся», лепшае з якіх прагуча-

ла падчас фіналу, паказвалі глядачам і членам журы відэаролікі «Да вяршыняў майстэрства» і імправізавалі на гэтую тэму непасрэдна на сцэне, а таксама спявалі, танцавалі, жартавалі, знаёмілі са сваім хобі. Ірына Саваш, напрыклад, займаецца пляцэннем з... газетнай паперы. Ніводны з удзельнікаў не застаўся без прыза. Мяркуюцца, што гэты конкурс стане традыцыйным.

Барыс ПРАКОПЧЫК.

■ Афіцыйна

У Беларусі ўдасканалюцца пытанні падрыхтоўкі і атэстацыі навуковых работнікаў вышэйшай кваліфікацыі

Адпаведны ўказ № 560 «Аб некаторых пытаннях Вышэйшай атэстацыйнай камісіі і ўнясенні змяненняў і дапаўненняў у асобныя ўказы Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь» падпісаў кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка, паведамліў БЕЛТА ў прэс-службе беларускага лідара.

Дакумент накіраваны на ўдасканаленне рэгулявання адносін у сферы падрыхтоўкі і атэстацыі навуковых работнікаў вышэйшай кваліфікацыі. Указам зацверджаны Палажэнне аб Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь, склад калегіі ВАК, а таксама ўнесены рэдакцыйныя змяненні ў асобныя ўказы, якія адносяцца да сферы дзейнасці ВАК.

Указам выключана абавязковая наяўнасць у асоб, якія паступаюць у аспірантуру, вышэйшай адукацыі II ступені. Устанаўліваецца магчымасць здачы кандыдацкіх экзаменаў і залікаў па агульнаадукацыйных дысцыплінах не толькі ў рамках навучання ў магістратуры, але і ў форме двухгадовага саіскальнаства. Прадастаўляецца права на залічэнне замежных грамадзян у аспірантуру па выніках гутаркі (замест здачы экзамену па спецыяльнасці).

Устанаўліваецца таксама патрабаванне да саіскальніка працаваць бесперапынна не менш за адзін год у арганізацыі, якая хадайнічае аб прысваенні яму вучонага звання дацэнта або прафесара (у выпадку сумяшчальніцтва ў ВНУ — двух семестраў запар або двух семестраў, раздзеленых не больш чым адным семестрам).

Уводзіцца неабходнасць узгаднення тэм дысертацыйных даследаванняў з арганізацыямі, рэальна зацікаўленымі ў практычным прымяненні атрыманых навуковых вынікаў. Гэтыя арганізацыі будуць аказваць матэрыяльную і арганізацыйную падтрымку саіскальнікам у працэсе падрыхтоўкі дысертацый.

Падпісанне ўказа будзе садзейнічаць павышэнню эфектыўнасці работы ВАК і забеспячэнню ўмоў яе незалежнай дзейнасці, палепшэнню якасці падрыхтоўкі і экспертызы дысертацыйных даследаванняў, прыцягненню валютных сродкаў замежных саіскальнікаў.

■ Факт

Беларускія банкі прыйдуць на чыпы

З 1 студзеня 2015 года ўсе беларускія банкі будуць выпускаць плацежныя карты з чыпам. Аб гэтым паведаміў журналістам начальнік упраўлення па расследаванні злачынстваў супраць інфармацыйнай бяспекі і інтэлектуальнай уласнасці Галоўнага следчага ўпраўлення Следчага камітэта Беларусі Аляксандр Сушко.

Аляксандр Сушко адзначыў, што гэтыя меры павысяць бяспеку плацежных разлікаў з выкарыстаннем пластыкавых карт. Ужо ў бліжэйшы час банкі павінны паклапаціцца, каб у Беларусі можна было аплаціць пакупку чыпавай карткай з абавязковым увядзеннем пін-кода. «Такая практыка выкарыстоўваецца ва ўсім свеце, — падкрэсліў начальнік упраўлення. — А для Беларусі важна паспець гэта зрабіць да мая наступнага года, каб павысіць бяспеку банкаўскіх і аплатных аперацый падчас чэмпіянату па хакеі».

Надзея ПАЎЛАВА

■ Крымінал

«Левы» ОПТ

Супрацоўнікі ўпраўлення Дэпартамента фінансавых расследаванняў КДК Магілёўскай вобласці выявілі яго падчас праверкі Горацкага аптова-рознічнага гандлёвага комплексу.

— Высветлілася, што 70% тавару, якім гэта фірма гандлявала праз сваю краму і аптовую сетку, набыты ў мінскіх прыватных прадпрыемствах (яны аказаліся «лжэструктурамі») па падрабленых дакументах, — паведаміў намеснік начальніка ўпраўлення Дэпартамента КДК РБ Магілёўскай вобласці Аляксандр Шаройкін. — За кошт гэтага ў бюджэт не было ў свой час далічана каля 12 мільярдаў рублёў падаткаў і збораў. Яшчэ на адну партыю таварна-матэрыяльных каштоўнасцяў больш чым на 820 мільёнаў рублёў зусім не было дакументаў, якія пацвердзілі б іх набыццё.

Парушальнікі правілаў гандлю і аказання паслуг насельніцтву прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці ў выглядзе штрафу ў памеры 30 базавых велічынь і канфіскацыі тавараў. Таксама фірма павінна вярнуць дзяржаве тыя самыя амаль 12 нявыплачаных мільярдаў рублёў падаткаў і выплаціць 1,2 мільярда рублёў штрафу. Зараз разглядаецца пытанне аб прыцягненні вінаватых службовых асоб да крымінальнай адказнасці.

І гэта яшчэ не ўсе пакаранні, якія чакаюць парушальнікаў. У гаспадарчы суд Магілёўскай вобласці накіраваны матэрыялы аб звароце ў даход дзяржавы тавараў на агульную суму 477,8 мільёна рублёў, на якія таксама адсутнічалі дакументы аб іх законным набыцці.

Нэлі ЗІГУЛЯ

«ЯК БУДЗЕМ ПРАЦАВАЦЬ — ТАК БУДЗЕМ І ЖЫЦЬ»

Валюту не забароняць

Старшыня Нацбанка пагадзілася, што адток рублёвых укладаў з банкаў ёсць. «Але ён, шчыра кажучы, не такі вялікі. У асобных банках назіраецца «плюс», потым «мінус». Па-рознаму. Але калі ўзяць агульную тэндэнцыю, то ёсць адток. Звязана гэта, у першую чаргу, з дэвальвацыйнымі чаканнямі, з недаверам да беларускага рубля. Але ж зразумела, што цяпер канец года: нехта хоча штосьці купіць, баючыся, што цэны змяняцца. На куплю нерухомасці шмат здымаюць. Нехта пераводзіць уклады ў валютныя. У той жа час у лістападзе нават пачаўся адток па валютных дэпазітах. Звязана гэта было з інфармацыяй, якая пайшла са СМІ аб тым, што ў Беларусі будзе забаронена хаджэнне замежнай валюты. Але гэта проста недарэчнасць. Як можна забараніць хаджэнне валюты, калі ўсе прадпрыемствы маюць экспарт, імпорт і разлікі ідуць у замежнай валюце?»

Мікракрэдыты возьмуць пад кантроль

«На фоне таго, што ў банках высокая працэнтная стаўка і крэдыты, людзі

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

ідуць у мікрафінансавыя арганізацыі, — кажа Надзея Ермакова. — Бо нікому не забараняецца, згодна з Грамадзянскім кодэксам, пазычаць грошы. Пытанне толькі — пад якія працэнтныя стаўкі. Таму мы падрыхтавалі праект указа Прэзідэнта, які зараз знаходзіцца ў Адміністрацыі. Спадзяёмся, што да канца года ён будзе падпісаны. І Нацбанк стане рэгулятарам і гэтых арганізацый. Тады мы, па-першае, прымусім іх зарэгістравацца. Сёння яны існуюць як звычайная юрыдычная асоба ці прадпрымальнік. А потым яны будуць рэгістравацца як кампанія, якая мае права прадастаўляць займы. Пасля будзем працаваць са стаўкамі такім жа чынам, як і з банкамі. Але яшчэ раз хочацца нагадаць, што людзі павінны рэальна ацэньваць свае сілы, калі бяруць любы крэдыт».

Дэнамінацыя —

налета наўрад ці

«Дэнамінацыя — гэта не аднадзённы працэс. І, хутчэй за ўсё, налета праводзіць яе не прыйдзецца. Умовай для дэнамінацыі павінна быць інфляцыя менш за дзесяць працэнтаў. А ў нас яна пакуль двухзначная. Іначай цэны адразу падраснуць і зноў павялічыцца

ца маса грошай, якая спатрэбіцца на абслугоўванне гэтых цэн. Друкаванне грошай — гэта вельмі дорага», — нагадала кіраўнік Нацбанка.

Жыллёвае крэдытаванне адновіцца

«Я не магу зараз сказаць, якія будуць працэты па жыллёвым крэдытаванні, калі яно адновіцца. Гэта будзе залежыць ад сітуацыі, якая складзецца ў эканоміцы. Але выдавацца такія крэдыты будуць. Зараз жа канец года, таму ў банкаў зніжаны рэсурсы», — заявіла Надзея Ермакова. Сярод іншага яна таксама паведаміла пра шосты транс Антыкрызіснага фонду ЕўрАзЭС, які чакала краіна напрыканцы года. Рашэнне аб яго выдзяленні, па словах кіраўніка Нацбанка, будзе прымацца ў першым квартале 2014-га. Надзея Ермакова расказала і аб іншых крыніцах папаўнення нацыянальных золатавалютных рэзерваў: «Гэта дадатнае салда эксперту-імарту, прыцягненне замежных інвестыцый у краіну і продаж дзяржмаёмасці. А таксама размяшчэнне еўрабондаў».

Уладзіслаў КУЛЕЦКІ.

Поўны тэкст «прамой лініі» чытайце ў найбліжэйшы час на старонках газеты.

НЕПРЫВАТЫЗАВАНЫЯ КВАТЭРЫ ТРАПЯЦЬ У РАЗРАД АРЭНДНАГА ЖЫЛЛЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Камерцыйнае жыллё рэспубліканскага жыллёвага фонду будзе прадастаўляцца работнікам, якія стаўць на ўлік у арганізацыі, у якой знаходзіцца такі фонд, з магчымасцю самастойнага вызначэння гэтых арганізацый катэгорыі, што маюць першачарговае права на атрыманне арэнднага жылля.

Стаўкі камерцыйнага выкарыстання

На агульных падставах плата за карыстанне камерцыйным жыллём будзе вызначацца, зыходзячы з памеру базавай стаўкі платы за карыстанне такім жыллём, якая ўстанаўліваецца Саветам Міністраў, з прымяненнем каэфіцыентаў, вызначаных аблвыканкамамі і Мінскім гарвыканкам у залежнасці ад ступені добраўпарадкавання і месцазнаходжання жылых памяшканняў.

Памер платы за карыстанне камерцыйным жыллём, якое ўключана ў фонд з ліку заселеных службовых, спецыяльных службовых жылых памяшканняў, некаторых відаў спецыяльных жылых памяшканняў, а таксама для грамадзян, якія маюць першачарговае права на атрыманне камерцыйнага жылля, будзе вызначацца з выкарыстаннем аблвыканкамамі і Мінскім гарвыканкамамі (па ўзгадненні з Мінжылкамгасам) паніжальных каэфіцыентаў.

Фота Анатоля КІШЧУКА.

Пасля заканчэння прыватывацыі (1 ліпеня 2016 года) па заяве наймальніка камерцыйнага жылля, які адносіцца да асоб, што маюць права на атрыманне жыллага памяшкання сацыяльнага карыстання, можна будзе перавесці арэнднае жыллё, якое ён займае, у разрад жылых памяшканняў сацыяльнага карыстання. У гэтым выпадку такі наймальнік не будзе плаціць за карыстанне жылым памяшканнем.

Чаргавікоў

«прафільтруюць»

Удакладняюцца падставы і ўмовы пастаноўкі на ўлік маючых патрэбу ў паліпшэнні жыллёвых умоў і падставы для зняцця з такога ўліку ў дачыненні да грамадзян, што зарэгістраваны па месцы жыхарства ў інтэрнатах, жылых памяшканнях прыватнага жыллёвага фонду па дагаворы найму жыллага па-

ўмове адсутнасці ў іх уласнага жыллага або жылля, прадастаўленага па дагаворы найму жыллага памяшкання дзяржаўнага жыллёвага фонду. Права на атрыманне льготнага крэдыту або субсідыі на будаўніцтва і набыццё жылля яны не маюць, аднак могуць прэтэндаваць на ўдзел у будаўніцтве камерцыйнага жылля, якое ўзводзіцца камунальнымі будаўнічымі арганізацыямі з абмежаванай рэнтабельнасцю (5%).

Прадугледжваюцца абмежаванні ў пастаноўцы на ўлік маючых патрэбу ў паліпшэнні жыллёвых умоў і падставы для зняцця з такога ўліку ў дачыненні да грамадзян, што зарэгістраваны па месцы жыхарства ў інтэрнатах, жылых памяшканнях прыватнага жыллёвага фонду па дагаворы найму жыллага па-

мяшкання, аднак там фактычна не пражываюць. Гэта таксама тычыцца і тых, хто скарыстаўся дзяржаўнай падтрымкай пры будаўніцтве (рэканструкцыі) або набыцці жылых памяшканняў на працягу 5 гадоў (за выключэннем павелічэння складу сям'і ў сувязі з нараджэннем (усынаўленнем, удачарэннем) дзяцей, а таксама вайскоўцаў у выпадку пераезду з іншага населенага пункта пры прызначэнні на пасаду).

Указам тлумачыцца, што атрыманне камерцыйнага жылля будзе з'яўляцца формай паліпшэння жыллёвых умоў, за выключэннем прадастаўлення такога жылля на перыяд працоўных (службовых) адносін. Грамадзяне, якім даецца камерцыйнае жыллё, здымаюцца з чаргі маючых патрэбу ў паліпшэнні жыллёвых умоў. Людзі, якія прыбылі ў Мінск ці населеныя пункты Мінскага раёна з іншых населеных пунктаў і прызначаны (выбраныя) на пасады, уключаныя ў пералік, што вызначаецца Саветам Міністраў па ўзгадненні з Прэзідэнтам Беларусі, прымаюцца на ўлік маючых патрэбу ў паліпшэнні жыллёвых умоў па месцы працы (службы) без уліку часовых абмежаванняў, прадугледжаных для пастаноўкі на такі ўлік у Мінску (10 гадоў) і населеных пунктах Мінскага раёна (5 гадоў).

Падрыхтаваў Сяргей КУРКАЧ.

■ Ну і ну!

Стаць паручыцелем і страціць жыллё?

У Бабруйску выставілі на таргі дамы паручыцеляў па крэдытах

Паводле інфармацыі Радыё «Магілёў» са спасылкай на старшыню Магілёўскага абласнога суда Ігара Прошка, у Бабруйску выстаўлены на продаж некалькі дамоў, якіх пазбавіліся паручыцелі даўжнікоў.

Людзі бралі крэдыты, праштрафіліся, а ў выніку па чужых даўгах вымушаны расплачвацца паручыцелі. Змагацца з гэтай з'явай даводзіцца судовым выканаўцам. Прымусовае выкананне — дзейнасць службы судовых выканаўцаў

у складзе дзвюх штатных адзінак, якія цяпер загрузаны максімальна, — канстатуюе Ігар Прошка: «Мы займаемся прымусовым выкананнем, калі не пагадаецца крэдыт добраахвотна ні самім пазычальнікам, ні паручыцелем. Тады ўжо ўключаецца механізм прымусовага выканання».

Паручыцелі спрабуюць усімі сіламі адстаяць сваю маёмасць. Але арышт машын, дач і іншых даброт — немінучы, усё законна. У гэтым выпадку спецыялісты кажуць, што паручыцельства — гэта

ні ў якім разе не жэст ветлівасці ці знак павагі да сваяка. Гэта рызыка застацца без усяго, што «нажыта непаспальнай працай». А потым такі спагядлівы дзядзька стане яшчэ і лютым ворагам для чалавека, які аднойчы запрасіў у банк паручыцца за яго.

Усяго сёлета Магілёўскім абласным судом вынесена больш за паўтары трысячы пастаноў аб прымусовым спагнанні доўгу...

Сяргей КУРКАЧ

Фота Марыны БЕГУНЮК

ЦУД У ВАС ВЕРЫЦЬ

З чаго пачынаецца свята? Не якое-небудзь абстрактнае, а канкрэтнае, самае цёплае і сямейнае — Новы год. Калі вы адчуваеце першы яго подых? На сучасны лад — у кастрычніку, калі плануеце, дзе і ў якой кампаніі яго сустрэнеце? У лістападзе, калі ў вітрынах крам уключаюцца першыя гірлянды? У снежні, калі кароткія зімовыя дні, здаецца, насычаюцца пахам і саграваюцца аранжавай цёплай мандарынаў? Або ўвечары працоўнага дня 31-га, дый тое, калі спрацоўвае «напаміналка» ў электронным календары?

У маім дзяцінстве свята пачыналася, калі з антрэсоляў тата даставаў вялізную скрыню, у якой, перакладзеныя ватай, мішурой і леташняй ігіцай, загадкава мігцелі шклянныя шарыкі, «ледзяшы», званочкі, птушкі. Мы, дзятва, асцярожна перабіралі цацкі — і ўсё адно штогод хоць якая ды разбівалася; асколкі, да нашай радасці, мама прыклеівала на самаробныя кароны прынцэс. А потым усе разам выпраўляліся ў краму, каб выбраць адну-дзве новыя, яшчэ больш прыгожыя, і потым доўга спрачаліся, каму выпадзе гонар павесіць іх на яловую галінку... А колькі было радасці ад падрыхтоўкі карнавальных касцюмаў! Дагтуль многія мае знаёмыя, незалежна ад узросту і статусу, імгненна расцвітаюць усмешкамі і маладзёночым гартачым альбомы з фотаздымкамі хлопчыкаў — «зайчыкаў», «бурацінаў» і «касманаўтаў» або дзятчатак — «сняжынак», «кветчак» і «прынецэс». А падрыхтоўка, афармленне і маскіроўка ў надзейным месцы падарункаў, якія трэба пакласці пад ёлку абавязкова неўзабаве, а раніцай з вясёлым рогатам разбірацца, дзе чыё!..

Цяпер, здаецца, выбар не тое што большы — неабсяжны! Касцюмы — гатовыя, набывай ды апранай, падарункавыя наборы — ужо сфарміраваны для ўсіх катэгорый сваякоў, нават 90% паштовак — з гэтымі вышаваньнямі, толькі адрас пазнач. І, здаецца, гэта так зручна — нам жа вечна нешта часу, каб штосьці шыць, пячы, пісаць, тэлефанаваць, ехаць і гаварыць... Тады чаму канвеежныя, святочныя наборы «пад ключ», як тыя бракаваныя шарыкі, не радуецца? Можна, у іх не хапае часосці важнага... Душы?

Па вялікім рыхунку, свята не прыходзіць з дванаццатым ударам гадзінніка і не прылятае з чараўніком на блакітным верталёце. Яно схавана ўнутры нас і толькі чакае, калі яго заўважаць. Яно пачынаецца, мабыць, з жадання зрабіць прыемнае, падрыхтаваць невялікі цуд блізкаму або далёкаму чалавеку — няхай нават самую дробязь, але шчыра, «ад сябе»... Рыхтуючы гэты выпуск «СГ», мы з калегамі пераканаліся, што цуды здараюцца. Трэба ў іх толькі моцна верыць. І крышку ім дапамагчы.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

■ Быць разам

Жанет БУТЭРУС-САРОКА

і Павел САРОКА:

«ДЗЕЦІ — ТАКОЕ ШЧАСЦЕ!»

Фота Анастасіі КЕЛІШУКА

Да свайго іміджу «галоўнага барацьбіта за дэмаграфію» спявачка Жанет ставіцца спакойна, з усмешкай заўважаючы: хто б што ні казаў, а ў гарадах і мястэчках, дзе 5 гадоў таму праходзіў яе канцэртны тур у падтрымку нараджальнасці, колькасць немаўлят і шчаслівых мам сапраўды павялічылася! Дый сама яна — другая з 8 дзяцей вялізнай сям'і вайскоўца і настаўніцы — не збіраецца абмяжоўвацца толькі словамі. І акрамя дачкі Лауры, якой неўзабаве споўніцца тры гады, Жанет і яе муж, славуты беларускі волат Павел Сарока, мяркуюць нарадзіць яшчэ «хоць бы некалькіх» дзетак...

АСІЛАК І ДЗЮЙМОВАЧКА

Мала хто ведае, што сям'і Бутэрус-Сарока маглі наогул не атрымацца, калі б не... тэлебачанне.

— Памятаеш, АНТ запусціла такі тэлепраект — у Расіі ён вядомы як «Вялікія гонкі», а ў Беларусі стартаваў пад назвай «Бітва гарадоў», потым «Бітва тытанаў», — расказвае Жанет, пакуль Лаура з бацькам вядуць «ціхае паляванне» на ўлюбёнца

сям'і — пушыстага ката Амура. — Шчыра прызнацца, спачатку я адмовілася ад удзелу — якое там, бясконцыя гастролі, я практычна жыла ў аўтобусе, а тут трэба аўтобусам жа ехаць у Францыю... Але генеральны прадзюсар тэлеканала неяк угаварыў мяне... З Пашам пазнаёмілася яшчэ да ад'езду. Думаю: няёмка прыйсці ў каманду і нічога не ведаць пра сваіх паплечнікаў. І хоць пасля канцэртаў неверагодна хацелася спаць, залезла ў інтэрнэт і прачытала пра кожнага — спартсмены, журналі-

ты, медыяперсоны... Прыходжу, а нас разбіваюць на дзве групы, і Паша са сваім напарнікам, таксама рэкардсменам Кнігі рэкордаў Гінеса Кірылам Шымко, набіраюць сабе каманды: «Вось той, гэты... і вунь гэта бялявая дзятчынка». Я была абураная да краю: мог бы хоць крыху падрыхтавацца, даведацца, з кім давядзецца працаваць, і выдала гэтак пагардліва: «Да ведама — Жанет!». А ён мяне празваў «Жанет-жакет», але для сябе пазначыў у памяці, што ёсць такая... самастойная.

На здымках Павел усё стараўся аказаць ёй пэўныя знакі ўвагі, але Жанет не прымала гэта ўсюр'ёз: «За ім там бегалі УСЕ дзятчаты, і я падумала — навошта мне такое шчасце?». Затое, калі волат і спявачка трапілі на спаборніцтвах у пару, конкурс яны гарантавана выйгравалі — ці то спартыўны азарт спрацоўваў, ці гэта сам лёс тонка намякаў, што разам яны — каманда...

(Заканчэнне на 3-й стар. «СГ».)

■ Крок на... сэрцы

ДОМ, ДЗЕ АДСТУПАЕ АДЗІНОТА

Напярэдадні навагодніх свят праводзіцца шмат дабрачынных акцый для дзяцей: да іх прыязджаюць Дзяды Марозы са Снягуркамі, госці са шматлікімі падарункамі, валанцёры з рознымі акцыямі і сюрпрызамі. Пастаяльцы Расцянскага дома-інтэрната што на Магілёўшчыне ў Чавускім раёне, ужо даўно выйшлі з дзіцячага ўзросту, тут наогул жывуць старыя і інваліды. Але яны таксама чакаюць вясёлых свят, а яшчэ болей — сваякоў, якія, на жаль, не заўсёды суды спяшаюцца...

Не тое, каб гэтым людзям не хапала ўвагі. Дырэктар Сяргей Ярошчанка паклапаціўся аб тым, каб тут і малельны пакой з'явіўся, і камп'ютарны клас, і нават фантан каля будынка. Дый мясціны цудоўныя. Дом-інтэрнат знаходзіцца быццам бы на паўвостраве, з усіх бакоў яго абмывае вялізнае вадасховішча Рудэя. Лес, быццам трапяткая лань, падыходзіць да самой вады. Здавалася б, курорт! Вось толькі

вочы тутэйшых жыхароў чамусьці не вельмі шчаслівыя. Што ні чалавек — то рана, якая, нягледзячы на ўсе намаганні супрацоўнікаў дома-інтэрната, не загойваецца.

«ТУТ ДОБРА, АЛЕ СНІЦЦА ДОМ»

81-гадовы Ягор Мамаонаў жыве ў інтэрнаце ўжо шосты год. Чалавек ён майстравіты, бачылі б вы, якія кошыкі пляце! Кажы, ніколі гэтай справе не вучыўся, неяк усё атрымалася само па сабе. Першы свой кошык зрабіў яшчэ ў 4 класе, а потым закінуў гэты занятак. Цяпер, калі з'явілася шмат вольнага часу, рукі самі ўзгадалі, як што рабіць. Некалькі гадоў таму ён вярнуўся з Санкт-Пецярбурга ў роднае Пілешчына, але хутка зразумеў: ён тут лішні. Сёння інтэрнат — яго дом. У паўночнай сталіцы, дзе ён пражыў больш за 40 гадоў, засталіся 2 жончыны дачкі. Але хоць і выраслі яны ў яго на вачах, роднымі ён іх не лічыць. Таму, калі жонка памерла, вырашыў ехаць на радзіму. Адна з «дачок» нават адзін раз

Мікалай Угоднік падказаў Алене Дземьянкавай шлях.

прыязджала да яго. Адзіны раз — за 6 гадоў. Але ў Ягора Андрэевіча ніякіх прэтэнзій да падчарак няма. Вось калі б родныя былі, іншая справа.

«Тут мне падабаецца, дырэктар добры, харчаванне выдатнае, чыста, цёпла, гарачая вада», — пералічвае пенсіянер і ўздыхае. Час усё роўна цягнецца вельмі доўга. А ўзрост такі, калі па начах не вельмі добра спіцца. Вось і спяшаецца з раніцы ў бібліятэку, каб пагартыць газетныя старонкі. Цікава, што ў свеце адбываецца. Кажы, узяў пачытаць 2 тамы пра вызваленне Беларусі. Але відаць, што імкнецца запоўніць пустэчу, што вельмі не хапае яму ўвагі сваякоў. Яны, на жаль, не вельмі часта прыязджаюць.

(Заканчэнне на 5-й стар. «СГ».)

ЗАГС... ПАРАДУЕ ДЗЯЦЕЙ

У Віцебску ўпершыню праводзіцца акцыя «Калядны падарунак дзецям».

— Наша акцыя стартавала толькі 1 снежня, але хутка аб ёй стала вядома многім. Акцыя праводзіцца нашай установай і аддзелам адукацыі, спорту і турызму адміністрацыі Першамайскага раёна. Падарункі будуць перададзены прыкладна ста дзецям ва ўзросце да трох гадоў, якія жывуць у Віцебскім абласным спецыялізаваным доме дзіцяці, — расказала Аляксандра МАРТЫНАВА, начальнік ЗАГСа Першамайскага раёна г. Віцебска. Адзенне, памперсы, зубную пасту, алоўкі, альбомы для малювання і іншае — усё тое, што патрэбна маленькім хлопчыкам і дзятчынкам, — стане для іх падарункам.

На момант падрыхтоўкі гэтай публікацыі ў акцыі ўзялі ўдзел дзесяць пар будучых мужаў і жонак — грамадзяне, якія падалі заяву для рэгістрацыі шлюбу, а таксама пятнаццаць чалавек, якія звярталіся ў ЗАГС, каб аформіць і атрымаць неабходныя ім дакументы.

Між іншым, ЗАГС будзе працаваць і ў апошні дзень года.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

У ФАРМАЦЕ ДАБРЫНІ

Па традыцыі, снежань — «гарачы» час для многіх прафесій: у артыстаў — ёлкі, у педагогаў — ранішнікі, у прадаўцоў — святочныя распродажы, у бухгалтараў — звязненне гадавой справаздачы... Вось і мы з кіраўніком аддзела ідэалогіі ўпраўлення інфармацыі і сацыяльнага развіцця Беларускага АСМАЛОЎСКАЙ падвотдзім своеасаблівыя вынікі года — але не фінансавага, а «грамадска актыўнага», насычанага сацыяльна значымі праектамі і разнастайнымі добрымі справамі.

СЯБРАВАЦЬ ДАМАМІ

Для Беларускага сацыяльнага адказнасць бізнесу — не проста прыгожыя словы. За апошнія некалькі гадоў адна з наймацнейшых фінансавых устаноў краіны не толькі пабудавала для 11 дзіцячых дамоў сямейнага тыпу ў розных рэгіёнах рэспублікі новае і ўтульнае жыллё, але працягвае цікавіцца тым, як ідуць справы ў гэтых вялізных сем'ях, каму якая дапамога патрэбна. «Пачалася гэтая добрая традыцыя з 2011 года, — узгадвае Алена Мікалаеўна. — Тады ў пасёлку Чысць Маладзечанскага раёна здаваўся ў эксплуатацыю катэдж для дзіцячага дома сямейнага тыпу. І наша арганізацыя па вытворчым прычыпе «Белая Русь» выступіла з ініцыятывай правесці суботнік — каб наблізіць пераезд сям'і ў новы дом, дапамагчы зрабіць апошнія прыгатаванні: прыбраць і добраўпарадкаваць тэрыторыю вакол дома, сабраць мэблю, вымыць вокны і г.д. Да нас далучыліся актывісты моладзевых арганізацый, супрацоўнікі нашага маладзечанскага філіяла, уласна ўся сям'я з дзеткамі... Су-

Летась у Дзень ведаў кіраўнікі грамадскіх аб'яднанняў Беларускага ўзялі ўдзел у школьных лінейках, зладзілі сустрэчы з супрацоўнікамі ДАІ, правялі віктарыны на веданне правілаў дарожнага руху, падарылі школьнікам флікеры і кніжкі «Азбука дарожнага руху». «Летам гэтага года прывезлі ў кожны з «падшофных» дамоў сямейнага тыпу вулічныя батуты для дзяцей, разам з сем'ямі ўсталавалі іх. Тут падцягнуліся і суседскія дзеці, і з іншых вуліц — трэба было бачыць, колькі радасці ззяла ў іх вачах! Сёлета на Каляды і Новы год, акрамя ласункаў, якія мы абавязкова збіраем для ўсіх дзяцей, у прыёмныя сем'і «прыедуць» 11 вялізных, двухметровых разлапістых штучных ёлак — думаю, гэты падарунак будзе якраз дарэчы, створыць адпаведны святочны настрой і праслужыць доўга», — кажа Алена Асмалоўская.

ІНІЦЫЯТЫВА — ВІТАЕЦА

— Самае важнае, на мой погляд, што не толькі банк сацыяльна адказны як структура, але ўсе грамадскія ініцыятывы знаходзяць

Адкрыццё новага катэджа ў Пінску для дзіцячага дома сямейнага тыпу Міхайлавых-Таранка.

абучаньня людзі аформіць паперы — і ўсім дзякуй, усе разышліся па сваіх справах. А каб усе гэтыя пачынанні, вялікія і маленькія добрыя справы актыўна падтрымлівалі супрацоўнікі кожнага падраздзялення, каб усё гэта стала традыцыяй і доўжылася не адзін год, трэба правесці сапраўды вялікую працу. І мне вельмі падабаецца, што ў нашых філіялах не чакаюць устаноўкі «зверху» наконт рэалізацыі тых ці іншых добрых спраў, а самі мэтанакіравана працуюць з катэгорыямі людзей, якія маюць патрэбу ў дапамозе.

Напрыклад, пярвічка грамадскага аб'яднання «Белая Русь» баранавіцкага аддзялення банка зладзіла для выхаванцаў дзіцячага дома экскурсію ў Нясвіж, аршанская — замовіла і набыла ў гарадскі цэнтр карэкцыйна-развіваючага навучання і рэабілітацыі адмысловае карэкцыйнае крэсла для дзетак, хворых на ДЦП; банкаўская арганізацыя БРСМ арганізуе святы і збірае дапамогу для дзіцячага акалагічнага цэнтра ў Бараўлянах; пярвічная арганізацыя сталічнага 511-га філіяла пастаянна падтрымлівае шматдзетныя сем'і, у якіх дзяцей выходзяць удовы.

— Наогул, стараемся кожную акцыю зрабіць карыснай і надаць ёй пэўны грамадзянскі сэнс, — пералічвае мноства кірункаў працы Алена Мікалаеўна. — Скажам, у Міжнародны дзень помнікаў і гістарычных мясцін выезджаем на суботнікі ў гістарычна важныя для Беларусі месцы. Два гады запар дапамагалі ў добраўпарадкаванні тэрыторыі Мірскага палацава-паркавага комплексу, сёлета рабілі тое ж самае ў Косаўскім палацы — і папрацавалі, і наведалі мясцовы музей, бліжэй пазнаёміліся з гістарычнымі каштоўнасцямі нашай краіны. У красавіку, калі адзначаецца Сусветны дзень здароўя, для работнікаў банка і іх сем'яў мы зладзілі грамадскае катанне на каньках — ва ўсіх абласных цэнтрах і ў Бабруйску. І каля 2000 чалавек у гэты дзень, 7 красавіка, бавілі свой вольны час з карысцю і цікавасцю. Можа, для кагосьці гэта і дробязь, а кагосьці іншага яна магла падштурхнуць да актыўнага ладу жыцця.

НАША ЎСЁ

Беларусбанк у ліку іншых арганізацый, прадпрыемстваў і ведамстваў актыўна далучаецца і да Рэспубліканскай калянднай акцыі «Нашы дзеці», якая штогод праходзіць у снежні — студзені. «Пастаянна наведваем з падарункамі ад Дзеда Мароза дзве дзіцячыя інтэрнатныя ўстановы ў Віцебскай вобласці, але, акрамя гэтага, Беларусбанк здзяйсняе каля 250 «кропавых» навагодніх дабрачынных акцый па ўсёй рэспубліцы, — распавядаюць спецыялісты банка. — Летась фактычна кожная наша рэгіянальная ўстанова падрыхтавала падарункі для дзяцей-сірот і дзяцей-інвалідаў (у тым ліку ніколі не застаюцца без увагі каля 200 дзяцей-інвалідаў саміх супрацоўнікаў банка), выхаванцаў школ-інтэрнатаў, дзетак з малазабяспечаных сем'яў. Наогул была аказана дапамога на суму больш чым 270 мільёнаў рублёў. Сёлета чакаем не меншай актыўнасці: ужо ёсць дзясяткі заявак на фінансаванне мерапрыемстваў у Полацку, Оршы, Баранавічах і г.д. Пастараемся зрабіць акцэнт не толькі на пераднавагодні акцыі, але і на каляндны тыдні пасля Новага года, каб запоўніць яркімі, запамінальнымі падзеямі школьныя канікулы і падоўжыць у дзяцей адчуванне свята».

Ужо ў студзені актывісты банкаўскага аб'яднання «Белая Русь» з удзелам Цэнтра прапаганды МНС плануецца правесці праект па бяспецы дзяцей у быце. У першую чаргу наведваюць старых сяброў — дзіцячыя дамы сямейнага тыпу. Таксама ў планах — зладзіць сустрэчы для супрацоўнікаў банка, магчыма, правесці відэа- і аўдыялекторыі ў школах.

— Гэта, на мой погляд, пытанне, якое ніколі нельга выпускаць з пад увагі, — разважае Алена Асмалоўская. — У сучасным свеце ўсё больш небяспечных рэчаў, асабліва гэта датычыцца дзяцей. І кожны павінен ведаць і памятаць, як правільна сябе паводзіць у крытычных сітуацыях, а мы, дарослыя, — як не дапусціць іх.

Гутарыла Вікторыя ЦЕЛЯШУК.
Фота з архіваў Беларускага.

■ Самым любімым

УСЁ ПРА МАМУ

Адзіны ў Мінску Музей маці дзейнічае на базе сярэдняй школы № 42. Адкрыўся ён па ініцыятыве сталічнага аддзялення Беларускага саюза жанчын і пры падтрымцы адміністрацыі Фрунзенскага раёна толькі сёлета ў кастрычніку, але ўжо набыў вядомасць.

Праўда, зазірнуць у яго проста «з вуліцы» ў ахвотных не атрымаецца. Як распавяла «Звяздзе» дырэктар СШ № 42 Таццяна Ціхіня, экскурсіі трэба папярэдне замаўляць: графік наведвання складаюць спецыялісты з раённага аддзела адукацыі. «У нас былі прадстаўнікі розных арганізацый, ветэраны педагогічнай працы, супрацоўнікі камітэтаў тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання пры ЖЭСах, па ініцыятыве Чырвонага Крыжа ладзілі экскурсію для таварыства інвалідаў, дый нашы вучні, безумоўна, падчас школьных канікулаў з цікавасцю вывучалі экспазіцыю. Спадзяёмся, з цягам часу колькасць наведвальнікаў істотна павялічыцца, бо гэта ж вельмі важна — праз любоў да сваёй маці, да сям'і выхавецца ў дзецях пачуццё любові да Радзімы...».

Музей маці размяшчаецца не проста ў нейкім пераабсталяваным для гэтай мэты кабінце, а ў адмысловым, досяць прасторным і зручным музейным памяшканні. Першая з яго экспазіцый «Ад старажытнасці да сучаснасці» ўяўляе сабой... куток звычайнай сялянскай хаты, з усімі тымі прадметамі побыту, працоўнымі прыладамі і іншымі прадметамі (ад дзіцячай калыскі да чапалы), з якімі штодня мела справу звычайная вясковая жанчына-маці. Экспазіцыя «У вайны не жаночы твар» змяшчае звесткі пра жанчын — ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны (фотаздымкі, асабістыя рэчы, фронтавыя перапіскі). Яшчэ адна частка музея распавядае пра мінчанак, адзначаных ордэнам Маці, іншая прысвечана матулям вядомых беларусаў, якія праславілі нашу краіну ў свеце. Знайшоўся куточак таксама для творчых матуль тых дзяцей, якія і наведваюць 42-ю школу. Ubачыць гэтыя экспазіцыі можна не толькі «жыў-

цом», але і ў сеціве: цяпер на сайце школы распарацоўваецца праект віртуальных экскурсій па музейным пакоі.

Дарэчы, першыя музейныя экспанаты прыносілі ў школу самі дзеці, а таксама бацькі і настаўнікі. Напрыклад, адметныя рэчы, кнігі, асабістыя паперы перадала Людміла Адамава, старшыня Рэспубліканскай асацыяцыі членаў сем'яў вайскоўцаў, якія загінулі ў Афганістане.

«Плануем пашыраць і абнаўляць экспазіцыю, да свят абавязкова будзем рабіць тэматычныя праграмы, — дадае Таццяна Ціхіня. — А ў перспектыве музей, аналагаў якога няма ў Мінску (і, наколькі я ведаю, у іншых гарадах Беларусі таксама), можа набыць статус «агульнагарадскога».

Вікторыя ЗАХАРАВА

Штогод адбываецца святочная акцыя «Дзень першакласніка» для дзяцей супрацоўнікаў банка.

ботнік прайшоў на «ўра». Да таго ж ад «Белай Русі» мы падарылі гэтаму дзіцячаму дому сямейнага тыпу пральную машыну і спартыўны інвентар».

Летась банк адзначаў 90-годдзе і сярод іншых мерапрыемстваў загалом распачаў маштабны доўгатэрміновы праект «90 добрых спраў». Яшчэ напярэдадні, у снежні 2011-га, упершыню адбылася сустрэча з усімі выхаванцамі дамоў сямейнага тыпу — а гэта каля 8 дзясяткаў чалавек, якім банк забяспечыў новы дах над галавой. Атрымалася вялізнае і, разам з тым, па-дамашняму цёплае свята, якое пакінула ў абодвух бакоў настолькі яркавыя ўражанні, што вырасьлі бачыцца часцей. Цяпер тройчы на год — да Дня абароны дзяцей, напярэдадні Дня ведаў і ў перыяд каляндных свят — супрацоўнікі Беларускага сустрэкаюцца з падапечнымі. І кожны раз не з пустымі рукамі, а з прыемнымі ды карыснымі сюрпрызамі: веласіпеды, наборы кніг для дамашняй бібліятэкі, электронныя кнігі і планшэты, канцелярскія прылады і школьныя ранцы...

Прадстаўнікі пярвічнай арганізацыі «Белая Русь» філіяла № 100 Брэсцкага абласнога ўпраўлення Беларускага перадалі кнігі для дамашняй бібліятэкі ў сям'ю Якавук, якая жыве ў вёсцы Вялікая Турна Камянецкага раёна.

Хіба хто сусцешыць дзіця
лепш за маму?

(Заканчэнне.)

Пачатак на 1-й стар. «СГ».)

Але «французскага рамана» не закруцілася. І нават пасля вяртання ў Мінск доўгі час стасункі былі аднабаковымі — Павел кудысьці запрашаў, Жанет звыкла адмаўлялася. Потым яна запрасіла яго зняцца ў кліпе, а ён яе — у рэстараны, куды спявачка прыходзіла выключна з сяброўкамі. «Кавярны перыяд» на ўзроўні сяброўства мог бы цягнуцца яшчэ доўга — Жанет прызнаецца, што выхаванне ў яе строгае, і за ўласнай рэпутацыяй яна вельмі пільна сачыла. Магчыма, апошнія бастыёны здаліся, калі спявачка пачула ад каханага: «Ты — тая жанчына, ад якой я хачу мець дзяцей». Але і тут яна засталася вернай сабе: «Спачатку — у ЗАГС, а потым усё астатняе!».

Дарэчы, сямейнае жыццё ў іх пачалося прыгожа: жаніх, як здаўна чакаецца ад кожнага прынца на белым кані, адвёз нявесту ў ЗАГС у карэце. Павел жартуе, што спраўдзіў дзіцячыя мары каханай — якая ж дзяўчынка не малюе прынцэс у пышніх сукенках, з вялізным шлейфам, і не бачыць сябе на іх месцы!

— Карэту дастаўляў эвакуатар, коней, каб яны не замерзлі — студзень усё ж — таксама прывёз спецыяльны трактар, а тут я выходжу, у ружовым футры, якое пашыла мама літаральна за адну калядную ноч, у прыгожай сукенцы з трохметровым вэльмам. Марыла: хоць бы сонейка выйшла, бо стаялі, як заўжды на Вадохрышча, моцныя маразы — і тут, як на заказ, чысценькае блакітнае неба і яркае сонца! А ў двары — бялуткая, нібыта з казкі, карэта, і пара гнядых коней. Пакуль ехалі па праспекце — людзі на прыпынках заміралі і шыі скручвалі, — з летуценнай усмешкай успамінае Жанет.

СНЯДАНАК АД ЧЭМПІЁНА

Многія, хто толькі знаёміцца з адным з наймацнейшых людзей Беларусі, рэкардсманам Кнігі рэкордаў Гінеса і шматразовым прызёрам чэмпіянатаў па славным шматбор'і, не могуць схаваць здзіўлення, даведаўшыся, што Павел мае вышэйшую адукацыю. «Ну, існуе такі стэрэатып — калі вялікі, то дурны, — без ценю крыўды ўсміхаецца асілак, — а я вось у фізіцы няблага разбіраюся. Насамрэч шмат чаго ведаць трэба, каб падрыхтаваць той ці іншы трук — згортваць патэльнію як блін, разрываць стос з трох калод картаў, дый танк, чыгуначны састаў або самалёт «Іл», якія мы з Кірылам (Шымко. — Аўт.) цягнулі, так проста з месца не зрушыш...».

— Да вяселля ў кожнага з вас было сваё кола прыхільнікаў... Раўнаваць адзін аднаго не вымушалі?

Жанет: У Пашы быў такі перыяд, яшчэ калі мы не былі жанатыя — ён пастаянна мне

званіў, ездзіў за мной, і гэта вельмі крыўдзіла — выходзіць, не давярае? А потым як адрэзала. Напэўна, пераканаўся, што рэўнасць гэтага беспадстаўная, і шукаць няма чаго.

Павел: Гэта быў нейкі час, пакуль я не пераканаўся канчаткова, што Жанет — «мой» чалавек, і не толькі я зрабіў свой выбар, але і яна — свой. Безумоўна, было не надта прыемна, калі на кожнае свята тваёй каханай дзяўчыне невядомыя людзі шлюць sms-кі, але потым яна мне паказала, які там тэкст: «Шаноўная Жанета, мы захапляемся Вашай творчасцю, зычым Вам усяго найлепшага...» — і я зразумеў, што гэта сапраўды проста адданыя прыхільнікі.

— Павел, цяжка даводзіцца з творчай жонкай?

Павел: Шчыра скажу, спачатку было цяжка. Усё ж проста жанчынамаці і папулярная спявачка — гэта розныя людзі. Напрыклад, у нас няма нейкіх там кулінарных шэдэўраў на стале, бо ў Жанеты нестасе на гэта часу... Затое я ўжо сам навучыўся няблага гатаваць, і цяпер адказваю «за кухню». Не перадаць, як гэта прыемна — зранку прыгатаваць сніданак не толькі сабе, але і Лауры з Жанетай — а потым, седзячы на працы, атрымаць званок: «Каханы, дзякуй за сніданак!».

«У нас няма нейкіх там кулінарных шэдэўраў на стале, бо ў Жанеты нестасе на гэта часу... Затое я ўжо сам навучыўся няблага гатаваць, і цяпер адказваю «за кухню».

— А з цешчай сябруецца?

Павел: Я вельмі паважліва стаўлюся да людзей, хоць і трымаю дыстанцыю. З цешчай за ўвесь час мы ніводнага разу не пасварыліся. Я наогул па жыцці стараюся быць разважлівым, шчырым і справядлівым — магчыма, таму часта выступаю ў ролі «трацейскага суддзі» ў спрэчках.

— На спартыўныя рэкорды часу хапае? Альбо пасля перамены сямейнага статусу прыярытэты таксама памянліся?

Павел: Скажам так, я крыху пасталеў. Калі яшчэ вучыўся ў школе, інстытуце, то сапраўды спорт для мяне быў на першым месцы. А цяпер галоўнае — сям'я, каб дачка і жонка ні ў чым не мелі нястачы. Але спорт я не закінуў, проста ён адышоў на другі план. Калі б мне хто сказаў гады тры-чатыры таму, што так будзе, напэўна, я не паверыў бы. Але з'яўленне дзіцяці сапраўды ўсё

мяняе ў жыцці. Цяпер, нават з'яўджаючы ў камандзіроўку, думаю пра тое, як яны тут, і памятаю, што не магу ж вярнуцца без падарунка — уяўляю, як Лаура ўзрадуецца, кінецца абдымацца...

Жанет: Яна спачатку бяжыць насустрач: «Падарункі — гэта не галоўнае. Галоўнае, што татачка прыехаў!» — а потым удакладняе: «Тата, а што ты купіў?».

ЯК ПЕСНЯ НАРАДЖАЦЬ ДАПАМАГАЕ

— Усе добра памятаюць гасцёрольны тур у падтрымку нараджальнасці. Калегі не кпяць цяпер, маўляў, давай, Жанета, выконвай план?

Жанет: Якраз калегі не кпяць. А астатнія няхай сабе смяюцца — людзі ж прыходзілі, слухалі мяне і, што галоўнае, нараджалі! Нездарма ў 2008 годзе быў зафіксаваны пик нараджальнасці ў нашай краіне. Сапраўды, калі тур толькі пачынаўся, скептыкаў было шмат, некаторыя здэкліва цікавіліся: «Як яна будзе заклікаць нараджаць — выступіць топлес?» — але гэтыя людзі проста не разумелі, што я яшчэ гаварыць умею. Я рабіла вельмі проста — расказвала на ўласным вопыце, чаму добра мець вялікую сям'ю: што ты заўжды будзеш адчуваць падтрымку блізкіх, а ў старасці, калі цябе ўжо не цікавяць секс, грошы ці іншыя тлумныя рэчы, ты не застанешся ў гэтым свеце адзін... Слухачы падыходзілі пасля канцэрта і прызнаваліся, што для іх многае было адкрыццём — пад такім вуглом яны вялікую сям'ю яшчэ не разглядалі. (Смяецца). Зноў жа, у кожным горадзе мы абавязкова запрашалі на выступленне шматдзетных мам, каб для іх гэта было свята.

Павел: Я некалькі разоў прыязджаў на гэтыя канцэрты. І хоць папярэдне, прызнаюся, сам ставіўся крыху паблажліва — што такое «тур у падтрымку нараджальнасці»? — пасля змяніў думку. Яна такую тлумачальную работу праводзіла! Мала таго, што я адкрыў для сябе спявачку Жанет, яшчэ і пераканаўся, як шчыра і душэўна яна ўмее размаўляць з людзьмі — пераконваць іх, зацікавіць, правесці віктарыну, запрасіць на сцэну дзетак... І я сам захапіўся, паверыў у тое, што гэта не проста прыгожыя словы, а асэнсаваная дзея.

— Я паглядзела ранейшыя інтэрв'ю — 5 гадоў таму Жанет гаварыла, што хоча вялікую сям'ю з чатырма дзецьмі — двума хлопчыкамі і дзвюма дзяўчынкамі. На сёння як, планы не змяніліся?

Жанет: Гэта тэма насамрэч заўжывае. «Клятчастую ці чырвоную?» — у задумненні выбірае Жанет сукенку з вялізнага гардэроба дачкі.

ды была для мяне балючай, як для дзіцяці са шматдзетнай сям'і, так і для артысткі. У нас пакуль адна дачка, але мы разумеем, што самыя блізкія пасля бацькоў людзі — гэта браты і сёстры (у мяне іх сямёра, у Пашы адзін брат). І вельмі хочацца, каб дачка расла не адна. Але з маёй прафесіяй трэба выбіраць, альбо рабіць кар'еру на сцэне ці быць мамай, альбо, калі сумяшчаць, то ўсё ж размяркоўваць уласныя сілы. Другое дзіця мы плануем, калі Лаура крыху падрасце. У ідэале, на мой погляд, было б мець траіх дзяцей. Але гэта толькі планы, а Бог ведае, як у нас атрымаецца...

Павел, упэўнена: Атрымаецца! (Усе рагочам). І калі наступным разам у мяне спытаюцца, каго хочацца больш, адкажу шчыра: абайх. Што да вялікай сям'і... У многіх людзей спра-

ту я сама навучылася менш крыўдаваць. Раней было — толькі зачэпі, усё, «кот сышоў», тры дні магла маўчаць, прытым сама на сябе злавалася, але на прымірэнне не ішла. А Паша навучыў мяне і дараваць, і самой прасіць прабачэння. Цяпер таму ж самаму мы вучым Лауру, тлумачым, што прызнаць сваю памылку — не сорамна і не страшна, а наадварот, гэта праява моцнага і ўпэўненага ў сабе чалавека.

ШЧАСЦЕ З ІМГНЕННЯЎ

Павел: Я даволі рамантычны чалавек. І хоць мне вельмі пашанцавала, што Жанета не патрабуе — «Хачу на Мальдывы!» — стараюся перыядычна ладзіць сямейныя адпачынку на прыродзе. Мы вельмі добра адпачываем, нават проста выбраўшыся на прагулку ў лес —

Фотаздымкі Анатолія КЛЕШЧУКА.

Лаура любіць разлежыцца на тату «блінцом», пакуль той расказвае ўласнае сачыненне «Казку пра каўбаску»: «Даўным-даўно, у Савецкім Саюзе...»

цоўвае стэрэатып, маўляў, шматдзетная сям'я — гэта дзеці «босыя, галодныя і недагледжаныя». Але калі я пазнаёміўся з сям'ёй Жанет, адчуў, як імгненна гэтыя стэрэатыпы ў галаве разбураюцца, і мы з братамі Жанет цяпер сябруем, як з роднымі.

Жанет: Карацей, у Пашы адначасова з'явілася жонка, чатыры браты і тры сястры.

Павел: І гэта сям'я асабіста для мяне — узор таго, як мусіць быць. Практычна ва ўсіх — вышэйшая адукацыя, усе рэалізуюць сябе ў любімых справах: хлопцы — майстры спорту, а да таго ж выдатныя кухары, дзяўчаты вельмі творчыя: хто спявае, хто танцуе, але і «ручнай» справы ніхто не цураецца...

«Я рабіла вельмі проста — расказвала на ўласным вопыце, чаму добра мець вялікую сям'ю: ты заўжды будзеш адчуваць падтрымку блізкіх»

— Вы строгія бацькі?

Павел: Я лічу, што строгія, але разумныя. Мы ніколі не падымалі руку на малую, не палохалі яе папраўгай ці яшчэ нечым — стараемся трымаць сябе ў руках і кожную забарону ці адмову патлумачыць, чаму так, а не інакш...

Жанет: Мы ўсталювалі межы: што можна, што нельга, і дачушка разумее забароны. Але разам з тым ведае: калі прыходзіць бабуля, а мамы з татам дома няма, то штосьці, чаго было рабіць нельга, у прыныце можна... А яшчэ я вельмі стараюся мець зносіны з Лаурай на роўных. Калі раптам яе пакрыўджу і накрыву, асабліва ні за што (а такое, на жаль, бывае: эмоцыі не заўжды ўтрымаеш у сабе), я абавязкова прашу прабачэння і кажу, што не мела раціць.

— А калі адно з адным сварыцеся, хто першы саступае?

Жанет: Зазвычай Паша.

Павел: 5 хвілін — і я гатовы сябраваць зноў.

Жанет: Дзякуючы нашаму та-

раскласці вогнішча, паглядзець, як Лаура радуецца, убачыўшы нейкіх казурак, падыхаць свежым паветрам... І, безумоўна, падрыхтоўка да Новага года — гэта ўжо больш чым традыцыя, гэта прадчуванне казкі. Я сам ператвараюся ў дзіця, рыхтуючы сюрпрызы і падарункі для сям'і. Магу цэлы дзень выбіраць цацкі для ўпрыгожвання ёлкі — каб былі з сапраўднага шкла, дзівосныя, як у маім дзяцінстве. Я добра падрыхтаваўся да надыходзячага Новага года, каб Лауры запомнілася свята. А Мальдывы — гэта таксама добра, гэта ў планах. (Смяецца).

— І апошняе, але вельмі важнае пытанне. На ваш погляд, шчаслівая сям'я — гэта...

Жанет: Сям'я — безумоўна, вялікая праца і наогул мастацтва сумеснага жыцця, якім авалодвае не кожны. Ажанышыся, трэба ведаць, што працаваць давядзецца ўсё жыццё, і быць пры гэтым не толькі мужам і жонкай, але сябрамі, аднадумцамі... Увогуле, шчасце — яно ж складаецца з маленькіх імгненняў, якія трэба проста заўважаць, цаніць і быць удзячным за тое, што яны ў цябе ёсць. А перадусім шчаслівая сям'я — гэта сям'я, у якой ёсць дзеці. І чым больш дзетак, тым больш шчасця — нават такога, пераменліва-капрызнага (абдымае дачку).

Павел: Гармонія ва ўсім. На мой погляд, каханне — гэта больш, чым прыцягненне дваіх людзей, гэта гармонія душы, цела, знешнасці і стасункаў, поўнае супадзенне, каб з чалавекам сапраўды хацелася знаходзіцца побач і ў горы, і ў радасці... Разам піць чай, класці спаць дзіця, засынаць і прачынацца — хіба не шчасце? Толькі важна пры гэтым не ўпускаць у жыццё «бытавуху», не забывацца рабіць адзін аднаму маленькія прыемныя сюрпрызы, якія не каштуюць вялікіх грошай, але пакідаюць неацэнныя ўражанні і ўспаміны.

**Гутарыла
Вікторыя ЦЕЛЯШУК.**

ЗВЫЧАЙНЫ СВЕТА АСАБЛІВЫХ ДЗЯЦЕЙ

Аўтызм можна параўнаць з мінай заповоленага дзеяння. Да двух гадоў дзіця часта паводзіць сябе так, як і большасць яго аднагодкаў. Аднак наступае момант, калі малое як быццам паглыбляецца ў сябе, у свой невялічкі сусвет. Адсюль паходзіць і назва расстройтва — англійскае слова «аўт» азначае «па-за межамі чагосьці». І чым глыбей заходзіць працэс, тым менш малое кантактуе з навакольным асяроддзем...

Прыроду аўтызму нават урачы з сусветна вядомымі імёнамі не разгадалі і дагэтуль. Адны лічаць, што карані расстройства трэба шукаць у генетыцы. Другія выказваюць думку, што развіццё аўтызму могуць «паспрыяць» прышчэпкі. Трэція ж спасылаюцца на забруджанае навакольнае асяроддзе. Версій шмат, але якая з іх праўдзівая? Пакуль што не ведае ніхто. А дзеці працягваюць хварэць...

РАЗАМ І ПААСОБКУ

Васьмігадовы Максім Лагун — вельмі жвавы і рухомы хлопчык. За той невялікі час, пакуль мы былі ў кватэры, ён разоў пятнаццаць залазіў на спілку канала, прытуленую да сцяны, і столькі ж адтуль каціўся ўніз, на мяккае сядзенне. Ён шчыра ўсміхаецца двум дарослым, якіх бачыць упершыню ў жыцці. Нават і не скажаш адроз, што з малым штосьці «не зусім так».

Аднак вось ужо шэсць гадоў Максім — дзіця з аўтызмам.

— Толькі, калі ласка, не пішыце «пакутуе на аўтызм», — просіць мама хлопчыка Кацярына. — Мы не лічым дзіця хворым, а сваю сям'ю няшчаснай. Дзеці з аўтызмам проста іншыя. І мы, бацькі, гэтага не ўтойваем, таму што **наша грамадства да гэтага часу не гатова прымаць такіх дзяцей як роўных сабе.** А іх нараджаецца ўсё больш: міжнародная статыстыка сцвярджае, што кожнае 88-ае дзіця на планеце — з аўтызмам. Мы хочам, каб грамадства ўбачыла нарэшце не толькі іх адрозненні, але і іх патэнцыял.

Максім вучыцца ў другім класе сталічнай сярэдняй школы № 177 у інтэграваным класе. У раннім узросце яго маўленчае развіццё не адрознівалася ад аднагодкаў. Аднак у два гады гаворку нібы «выключыла». На самой справе Максім вельмі эмацыйны, ранімы. Проста дзеці з аўтызмам не заўсёды ўмеюць выказаць свае пачуцці словамі або мімікай. Максім, як і іншыя незвычайныя дзеці, вельмі пакутуе, калі побач нехта злучаецца або плача. «Нашых дзяцей не трэба вучыць адчуваць — ім

А на так званых «лёгкіх» уроках кштальту музыкі, выяўленчага мастацтва, фізічнай культуры ці працоўнага навучання гэтая групка знаходзіцца ў агульным класе. Ёсць у іх і адзіны спецыялізаваны прадмет — развіццё маўлення. Справа ў тым, што на шляху дзяцей-аўтыстаў паўстае вельмі моцны камунікатыўны бар'ер.

Вось і ў школьнай праграме для Максіма ёсць цяжкасці. Ён даволі нядрэнна лічыць, але пры рашэнні задач яму складана супаставіць мноства лічбавай і тэкставай інфармацыі. Калі Максіму задаюць канкрэтнае пытанне кштальту «Дасі ручку?», ён адкажа. Але калі трэба штосьці пачаць расказаць ці, наадварот, успрымаць вялізны аповед на слых — гэта для яго як сцяна. Таму на ўроках маўлення, напрыклад, Максіма просяць хаць б у некалькіх словах паведаць, а што ж ён рабіў на мінулых выхадных.

«У аўтыстаў велізарны творчы патэнцыял, многія з іх валодаюць выдатнымі здольнасцямі. І ўсе без выключэння не ўмеюць ненавідзець, помсціць, зайздросціць — усё тое, што ўмеюць «звычайныя людзі»

— Наша школа — адзіная ў Першамайскім раёне, дзе ў інтэграваны першы клас ўзялі дзяцей з аўтызмам, — кажа мама Максіма. — Крыху нязручна, аднак, туды дабірацца. Кожны будны дзень трэба ехаць у адзін бок паўгадзіны на тралейбусе. Але даволі вялікая адлегласць — гэта, бадай што, адзіная заміна. Ды і Максіму вельмі падабаецца вучыцца. Дэфектолаг там проста цудоўны. Вельмі спадзяюся, што неўзабаве ў Беларусі з'явіцца цыотары, якія істотна дапамогуць такім дзецям уліцца ў калектывы. Да таго ж пачалося шырокае абмеркаванне магчымасці ўвядзення ў краіне інклюзіўнай мадэлі адукацыі.

дзіць ім па дошцы. На белай паверхні хутка з'яўляецца забаўны чалавечак з іракезам на галаве, які стаіць побач з вігвамам.

— А што гэта такое? — цікаўлюся я. — Індзейская нацыянальная хата! — з гонарам рапартае малы. І праўда, вельмі падобна.

— Дзеці-аўтысты часта гавораць пачутымі дзесьці фразамі, — тлумачыць Кацярына. — Гэтая памяць у іх развіта выдатна. Яны могуць нават цытаваць вялікія фрагменты тэксту. Мы стараемся, каб Максім авалодаў хаць б мінімальнай функцыянальнай гаворкай. Як бачыце, у яго гэта паціху ўжо атрымліваецца. Зусім нядаўна ён навучыўся выказаць якуюсьці просьбу. Камунікатыўны бар'ер, безумоўна, стварае моцныя перашкоды, але не трэба адступаць перад гэтым. Патрэбна цяпер, разуменне і шчырае імкненне да добрага выніку.

А вось сяброў у двары ў Максіма, на жаль, пакуль няма. Аднак бацькі імкнуцца пры добрым надвор'і пагуляць разам з сынам па лесе, Севастопальскаму парку ці проста па сваім мікрараёне, у дварах якога ціха, прасторна, а ўлетку — спакойна і шмат зелена...

НЕЛЬГА КАЗАЦЬ «НЕЛЬГА»

Хлопчыку вельмі дапамагае камп'ютар. Разнастайныя інтэрактыўныя гульні ды спецыялізаваныя мультфільмы скіраваны на максімальную камунікацыю з маленькім глядачом і навучаюць элементарным уменням. Справа ў тым, што ў дзяцей з аўтызмам увага спачатку не сфакусіравана на якімсьці канкрэтным прадмеце, а як быццам раскідана па ўсім пакоі. Экран манітора гэтую асаблівасць выпраўляе.

— Ёсць у нас спецыялізаваная праграма, якая дазваляе вывучыць знешні выгляд і назвы разнастайных кухонных прадметаў, — тлумачыць маці. — Пасля гэтага мы ідзем разам на кухню замацоўваць на практыцы толькі што атрыманыя веды. І ён вельмі хутка ўсё запамінае. А калі вадзіла Максіма на кухню проста так — яму было абсалютна ўсё роўна. Разам з дамавіком Бу вучыліся лічыць і чытаць.

Своеасабліва рэагуюць дзеці з аўтызмам на моцныя знешнія раздражняльнікі. Вядомы выпадак, калі такія незвычайныя малыя не пераносілі яркіх колераў. Максім жа не пераносіць рэзкіх непрыемных гукаў, якія і ў звычайных людзей выклікаюць негатыўную рэакцыю. Каму падабаецца, напрыклад, шум ад магутнага перфаратара, да таго ж узмоцнены акустыкай панельнага дома? Аднак з гукамі гарадскога тлуму хлопчык звыкся. Ён настолькі палюбіў метро, што не можа прайсці спакойна міма ўваходу ў падземку.

Яшчэ адзін псіхалагічны момант звязаны са словам «нельга». З дзяцінства ўсе мы памятаем: варта крыху набедакурыць — і тут жа чуюм папераджальны вокліч ад дарослых. З незвычайным дзіцем гэты псіхалагічны момант спраўце ў дакладнасцю наадварот. Ён прагне пастаяннай увагі да сябе з боку старэйшых. А калі прыкмеціць: ага, я раблю штосьці, пасля чаго на мяне так рэагуюць, то і будзе працягваць рабіць тое ж не на злосць, а дзеля таго, каб проста яго заўважылі.

— Баюся пераходнага ўзросту. Звычайна гэты перыяд гарманальнай перабудовы

ДАВЕДКА «ЗВЯЗДЫ»

Інклюзіўная мадэль адукацыі прызнае, што ўсе дзеці ад прыроды розныя. Сістэма адукацыі і школа імкнучца, каб былі задаволены індывідуальныя патрэбы ўсіх вучняў без выключэння. Такім чынам, прыстасоўваецца не вучань, а менавіта настаўнік, які мусяць умець падтрымліваць навучанне дзяцей у вельмі гнуткай форме.

Цыотар — гэта спецыяліст, які суправаджае дзіця ці студэнта ў працэсе індывідуальнага навучання. Ён таксама ўдзельнічае ў распрацоўцы асаблівых адукацыйных праграм для свайго падапечнага. Таму цыотар лічыцца пасярэднікам паміж педагогам і вучнем. Ён аналізуе і адсочвае, што з праграмы дзіця засвойвае з цяжкасцю, а што, наадварот, даецца яму вельмі лёгка. Як вынік, навучэнец атрымлівае веды і навыкі не абагульнена, як у звычайнай сярэдняй школе, а зыходзячы са сваіх магчымасцяў і схільнасцяў.

Раней Максім хадзіў у дзіцячы садок, у якім была створана інтэграваная група ў 14 чалавек. Рухавата хлопчыка малыя ахвотна прымалі ў актыўныя гульні. Аднак ролевыя ці сюжэтныя гульні, на жаль, заставаліся для яго як бы за кадрам...

на дзедках з аўтызмам адбіваецца не вельмі добра. Ды і так перыядычна ўзнікае патрэба з кімсьці параіцца, бо законы звычайна для нас псіхалогіі падыходзяць для дзяцей з аўтызмам не заўжды, — прызнаецца Кацярына. — У Беларусі актыўна працуе міжнародная дабрачынная грамадская арганізацыя «Дзеці. Аўтызм. Бацькі». Сярод іншага, на яе інтэрнэт-форуме мы даем парады адно аднаму, калектывна падказваем выйсце з нестандартных сітуацый, дапамагам дарослым, якія нечакана сутыкнуліся з гэтай праблемай, расказваем смешныя гісторыі, у якія трапляюць нашы дзеці. Адным словам, актыўна абменьваемся напрацаваным вопытам.

Два разы на год Максім наведвае карэкцыйныя заняткі з псіхалагамі і лагапедам з дзіцячага псіханеўралагічнага дыспансера, дзе спецыялісты адсочваюць змены ў стане здароўя. Сёння там з'явіліся цудоўныя практыкаванні, разлічаныя на групавую форму заняткаў. Дзеці прыходзяць самыя розныя, што вельмі добра. Яны ўдзельнічаюць у развіваючых гульнях, вучацца ўзаемадзейнічаць адно з адным і з людзьмі навокал, праходзяць тэсты...

○○○

Наша грамадства заўжды вылучала людзей «не такіх, як усе» і ставілася да іх не заўжды лепшым чынам. Але аўтысты не вінаваты ў сваім становішчы — такія яны ад прыроды. Адрозненні — гэта тое, што ўзбагачае грамадства і робіць наша жыццё цікавым. А сусветная практыка пацвярджае: у аўтыстаў велізарны творчы патэнцыял, многія з іх валодаюць выдатнымі здольнасцямі. І ўсе без выключэння не ўмеюць ненавідзець, помсціць, зайздросціць — усё тое, што ўмеюць «звычайныя людзі». Зірнуўшы на свет за акном, хочацца спытаць: а можа, нам усім ёсць чаму павучыцца ў гэтых дзяцей?

Валярыян ШКЛЕННИК.

Фота Надзеі БУЖАК.

трэба дапамагчы выказаць свае пачуцці так, як гэта прынята ў нашым грамадстве», — заўважае маці. І зараз яму дапамагаюць прабівацца праз гэтыя перашкоды бацькі і настаўнікі.

— Інтэграваны клас, у якім вучыцца Максім, наведвае 21 чалавек, — расказвае Кацярына, маці Максіма. — Аднак у ім створана група для дзяцей з затрымкай маўленчага развіцця, у якой і займаецца наш хлопчык. Яна складаецца ўсяго з пяці чалавек. Там яны вывучаюць большасць школьных прадметаў — матэматыку, мову, літаратуру... Складзена спецыяльная праграма для дзяцей з парушэннямі маўлення, крыху лягчэйшая за звычайную. І гэта добра, бо стандартны шматлюдны клас для асноўных заняткаў падыходзіць не вельмі. Пры гэтым сын не інтраверт, любіць калектывы, не стамляецца ў ім.

МАЛОЙ, ШТО ДУМАЕШ

Раз на тыдзень Максім наведвае народную арт-студыю WOSTRAU, дзе вучыцца раскрываць унутраны свет праз творчасць. І амаль цэлую сцяну вялікага пакоя ўпрыгожваюць творы Максіма. На іх выразна ўгадваюцца вядомыя героі з сучасных замежных і старых савецкіх мультфільмаў, ад якіх малога не адцягнуць. Са сцяны на нас глядзіць стары аднавокі пірат, які стаіць побач з куфрам — і тут жа згадваецца «Востраў скарбаў» Роберта Стывенсана. Побач з ім — забаўная вываа капітана Врунгеля. Залаты пеўнік нібыта гатовы ўзляцець і штосьці абвясціць сваім кукараканнем.

— Я вам вігвам намалюю, — кажа Максім. Хлопчык бярэ маркер і пачынае хутка ва-

ўгадвае. І, зразумела, не трэба ператвараць дом у суцэльны арсенал боепрыпасаў — хай будзе ўсяго патроху, для азнаямлення і выпрабавання сябе ў ролі будучага абаронцы.

На мой погляд, з сучаснымі дзецямі паўстае іншая праблема: дарыць ці не дарыць прыстаўкі, тэлефоны, планшэты ды іншыя навамодныя гаджэты. З аднаго боку, сёння без тэлефона нікуды, а з другога — зразумела ж, што гэта будучы пастаянны гульні, якія часта нясуць куды большую агрэсію, дый карыснымі для зроку і правільнай постаці іх таксама не на-завеш...

Ларыса ГРЫБАЛЁВА, спявачка, маці двух дзяцей:

— Сыну, якому ў лютым споўніцца 9 гадоў, перыядычна до-раць цацачную зброю. І я бачу, што ён з задавальненнем гуляе. А калі няма пісталета, можа з сябрамі зладзіць «перастрэлку» нават з палкі. Мабыць, гэтым і адрозніваюцца яшчэ з дзяцінства будучыя мужчыны... Зрэшты, і дзяўчатам у такіх гульнях знаходзіцца месца — як жа без «медсястры»? Ды што пра дзяцей ка-заць, я сама, калі трэба пазбавіцца негатыўных эмоцый і зрабіць гэта бяспечна для блізкіх, хаджу ў залу пабіць па баксёрскай грушы — выдатна атрымліваецца скінуць напружанне! (Смяецца). Так што — чаму б не? Думаю, нічога страшнага ў гульні з цацачнай зброяй няма, наадварот, гэта вучыць кантраляваць сваю агрэсію.

ЦІ ТРЭБА ДАРЫЦЬ ДЗЕЦЯМ ЦАЦАЧНЫЯ ПІСТАЛЕТЫ І АЎТАМАТЫ?

Яўген КАСЦЮЧЭНКА, спецыяліст па лагістыцы, тата двух дзяцей:

— На прыкладзе сваіх сыноў мяркую — так, трэба. Бо нават калі яго не купляць, яны ўсё адно ўбачаць яго ў іншых дзяцей і захоўваюць пагуляцца, а потым будуць капрызы: «Хачу сабе такі ж самы пісталет, як у сябра». Прычым, на мой погляд, пажадана дарыць не вялізную і моцную цацачную зброю, якой дзіця можа нанесці рэальную шкоду сабе ці каму іншаму, і не дакладную імітацыю сапраўднай, а яркія, падкрэслена дзіцячыя пластыкавыя цацкі — вадзяныя пісталеты, надзіманы джэдайскі меч... Ну і што, калі яны хутка прыйдуць у непрыдатны стан — тым лепей, абломкі выкідаюцца і больш пра іх ніхто не

ДОМ, ДЗЕ АДСТУПАЕ АДЗІНОТА

(Заканчэнне.

Пачатак на 1-й стар. «СГ».)

І чамусьці менавіта яму няёмка ад гэтага. На маё: «А хтосьці вас наведвае?» адказвае аўтаматом: «Тры сястры. Адна ў Магілёве жыве, другая ва Украіне, а трэцяя тут, у Пілешчыне. А яшчэ было 5 братоў. Двое на фронце загінулі разам з бацькам». Мужчына на хвіліну змаўкае, а потым дадае: «Пра дом-інтэрнат сястра з Магілёва падказала, спачатку не хацеў сюды ехаць, а цяпер прывык».

У пакоі Настасі Коршун асабліва атмасфера. І шмат кветак — жоўтых, белых, ружовых... Яна іх робіць сама. Калісьці бабуля навучыла. У маладосці Настася Парфёнаўна была майстрыха на ўсе рукі: і вязала, і вышывала, і шыла. А цяпер зрок зусім дрэнным стаў. Гады бяруць сваё, у лютым ужо 82 споўніцца. А яшчэ 2 інсульты перанесла, ледзь інвалідам не стала. А вось кветкамі занялася — і крыху ачуняла. Дрэнна толькі, што ад гэтага вочы горш бачыць сталі. Лекары забараняюць іх напружваць, а так хочацца нешта карыснае зрабіць, каб за тутэйшую дабрыню і догляд нечым аддзячыцца.

Дырэктар яна нават бацькам называе, хоць ён ёй у сыны гадзіцца. Сваіх родных яна страціла. «Малодшаму сыну 39 гадоў было, калі яго Чарнобыль забраў, — цяжка ўздыхае яна. — А другі быў вайсковец, служыў у Магадане — 50 гадкоў усяго і пражыў. А я тут засталася. Невестка замуж выйшла, у яе іншае жыццё. Што на яе крыўдзіцца, калі лёс такі...» Успаміны даюцца вельмі цяжка: голас дрыжыць, вочы засцілаюць слёзы. Кажуць, час лечыць, але, напэўна, не да канца. У доме-інтэрнаце яна ўжо 13 гадоў. За такі час ён нават родным стаў.

Але ўспаміны вяртаюць туды, дзе яшчэ ўсе былі жывымі. Там засталіся і кватэра, і сям'я. Ці думалася тады, што яе чакае? «Дзякуй усім, хто мяне абслугоўвае, — кажа яна. — Я ўсім задаволеная, дзякуй таму, хто ўсё гэта прыдумаў. Раней я сама і мыла, і прыбірала. Дзень жа вялікі. А цяпер зусім гультайка стала... І зноў маўчыць, каб суняць слёзы.

— Яна ў нас працаўніца, агулчкі вырошчвае летам, — дадае, каб падбадзёрыць жанчыну, культурарганаатар дома-інтэрната Галіна Панкіна. — І кветкамі яе ўвесь наш інтэрнат упрыгожаны.

Пачуўшы, што трэба сфатаграфавання, Настася Парфёнаўна папраўляе валасы і пытаецца, ці добра выглядае. Я супакойваю: яна жанчына, а жанчына не можа быць старою.

Алене Дземянковай 86 гадоў споўнілася 4 снежня. «На дзень нараджэння ніхто не прыязджае, — сумна кажа яна і, каб я не падумала дрэннага пра яе сваякоў, тут жа запэўнівае: — Але віншаванне прыслалі і патэлефанавалі. Раней ездзіла на дачу да плямніцы, але ў апошні час адмовілася — алергія на расліны. Плямнікаў у мяне шмат, а вось сын (хвіліну маўчыць)... быў адзін. Ён ужо 20 гадоў, як памёр. Ваенны быў, на Камчатцы служыў. Лёг спаць і не прачнуўся... Яму 42 гады было».

У пакоі Алены Андрэеўны шмат абразкоў. «Я іх не купляла, яны самі да мяне трапілі, — запэўнівае яна. — Узяла некалькі чытаць, а там замест закладкі абразок Маці Божай Жыровіцкай. Пакінула ў бібліятэцы, а праз месяц другую кнігу ўзяла, а там гэты абразок зноў. Ну, я яго і забрала. А абразок Мікалая Угодніка купіла ў царкве, калі з Сібіры ехала дамоў. Ці жартачкі, 5 дзён ехаць. Але ж вытрымала — святы, напэўна, дапамог».

КАМП'ЮТАРНЫ КЛАС, ЦЯЛУШКІ І «РЭХА»

З амаль 264 тутэйшых насельнікаў — 170 ляжачыя. І кожны чакае хоць крышачку ўвагі — яе так не хапае. Хоць тут робіцца ўсё, каб жыццё не адрознівалася ад таго, што за агароджай. Дзякуй дзяржаве за догляд.

— Калі я сюды прыйшоў працаваць, было жаданне пабудаваць царкву, — распавядае дырэктар установы Сяргей Ярошчанка, які ўзначальвае інтэрнат 2,5 года. — Але дзе ўзяць грошы? Дзякуй, маці падказала зрабіць малельны пакой. Знайшліся і спонсары, якія дапамаглі іканастас зрабіць, царкоўныя рэчы набыць. Святары з Чавусаў прыязджаюць па нядзелях і на святы, а калі не атрымліваецца, мы дыск слухаем з запісам набажэнства.

Вельмі моцна ўдарыла па падсобнай гаспадарцы дома-інтэрната афрыканская свіная чума. «Прышлося 300 парсюкоў здаць на мяса, — уздыхае дырэктар. — А каб грошы не прапалі дарэмна, набы-

Дырэктар Сяргей Ярошчанка мае вялікую надзею на падсобную гаспадарку.

лі кароў. Цяпер здаём малако на прадпрыемства «Бабулін гладыш» у Магілёве і зарабляем грошы. За кошт гэтага харчаванне абыходзіцца танней».

Ёсць у інтэрната і свае цяпліцы, дзе вырошчваецца агародніна, і поле, на яким сеюць яравыя і азійныя, нядаўна пасадзілі яблыневы сад і ягаднікі. Усё ж свая капейка. А вясной тут, кажуць, і зусім рай. Вакол — клумбы з кветкамі, якія самі ж пастаяльцы дапамагаюць саджаць. Каб людзі не сумавалі, ёсць тут бібліятэка, працуюць разнастайныя гурткі, нават камп'ютарны клас абсталявалі з дапамогай спонсараў.

— Калі мы рабілі камп'ютарны клас, усе смяяліся: навошта ён нашым пастаяльцам? — кажа дырэктар. — Але ён не пустое. У асноўным тут бавіць час наша моладзь з Веснаўскага дома-інтэрната для дзяцей-

«Святары з Чавусаў прыязджаюць па нядзелях і на святы, а калі не атрымліваецца, мы дыск слухаем з запісам набажэнства».

На вячорках.

інвалідаў — ім цяпер па 30—40 гадоў, і яны сумуюць па зносінах са сваімі аднагодкамі. Адны знаходзяць сабе сяброў у сацыяльных сетках, другія глядзяць фільмы. Нават тыя, хто на пенсіі, хочучь навучыцца карыстацца інтэрнэтам. Вунь нехта пакінуў ручку і нататнік. Адрозна ж усё не запомніш.

А яшчэ ў доме-інтэрнаце, як святу, вельмі рады любым канцэртам. Раней імі не вельмі песцілі, але калі два гады таму прыйшла сюды працаваць культуротнікам Галіна Панкіна, справа зрушылася з мёртвага пункта. За гэты час тут пабывалі цемнаскуры беларус Андрусь Такінданг з «Рэха», цыганскі ансамбль «Алюр», а зусім нядаўна — Аляксандр Ціхановіч з Ядзвігаў Паплаўскай. Апошнія былі так уражаны ўбачаным, што падарылі пастаяльцам паездку ў Буйніцкі заасад і прывезлі шмат розных прысмакаў.

Дарэчы, у інтэрнаце хапае і сваіх артыстаў. Адна з іх — Святлана Тарасава. Смяецца, што калі муж быў яшчэ жывы і яны разам ганялі кароў на луг, дык без перапынку ўвесь дзень спявала. А бывала, збяруцца з аднавяскоўцамі і як пачнуць спяваць — караоке-клуб, дый годзе. А Святлана Гаўрылаўна яшчэ і граць на бубне ўмее. З-за адсутнасці інструмента яна і на бутэльках брынкала, і лаўкай па лаўцы грукацела. Весела было. Але прыйшло ў дом гора — і ўсё скончылася. За год і тры месяцы з жыцця пайшлі 2 браты, бацькі, муж. Родны дом стаў чужым. Сум і адчай так сціснулі сэрца, што жыць не хацелася. Цэлы год з бальніцы не вылазіла. Пакуль

занапакоеная яе станам лекарка не прапанавала паехаць у дом-інтэрнат. Вельмі не хацелася сюды Святлане Гаўрылаўне, але цяпер разумее: толькі гэта і выратавала яе жыццё.

СЭРЦА НА ДАЛОНІ

Што такое перажыць гора, культурарганаатар Галіна Панкіна добра разумее. Сама страціла аднаго з сыноў 16 гадоў таму. Хлопчык яшчэ зусім маленькі быў, але здарыўся няшчасны выпадак, і яго не стала. Цяпер з малых 12-гадовы сыноч застаўся, астатнія ўжо дарослыя сталі і раз'ехаліся. А калі прыйшла ў інтэрнат, яшчэ і іншымі дзецьмі абзавялася. Кажа, што былыя выхаванцы Веснаўскага дома-інтэрната — Ваня, Аксана, Валодзя і Віталік — ёй цяпер таксама як родныя.

— У Аксаны ёсць у Мінску і мама, і брат. Яны прыязджаюць раз на год — на яе дзень нараджэння. Але гэтага мала, і дзяўчына вельмі сумуе. Па пашпарце Аксане 35 гадоў, але больш за 20 ніколі не дасі. Няшчасце здарылася, калі ёй быў годзік. Пасля інфекцыі яна страціла абедзве нагі. Пасля гэтага і апынулася ў інтэрнаце. Калі я першы раз яе ўбачыла, яна была замкнёная і

калючая, як вожык, шарахалася ад усіх. Цяпер трохі адагрэлася. Вельмі любіць картоў — з'есць макарону, а катлету аддасць катом.

Не адыходзіць ад сваёй любімай апякункі і Ваня Анціпенка, якога яна ласкава называе — Анціпкам. І зараз не маглі не завітаць да яго ў пакой, каб паглядзець елку. Ён яшчэ ў пачатку снежня ўпрыгожыў дрэўца цацкамі. Гэтае свята ён любіць за тое, што яно дае надзею на цуд. На Новы год Ваня апрагнаецца ў касцюм Дзёда Мароза і ідзе раздаваць падарункі. Дарэчы, ён набывае іх за грошы, якія сам і зарабляе. Яму 36 гадоў, але ён спадзяецца, што калісьці яго жаданне здзейсніцца: нарэшце адгукнуцца бацькі.

— Мы пісалі нават на перадачу «Чакай мяне», — употай ад Вані распавядае Галіна Міхайлаўна. — Прайшло больш за год, але ўсё безвынікова. Я пыталася ў хлопца: а што, калі яны п'яніцы ці бамжы? Можна, не трэба іх шукаць? Але ён упарта хоча ведаць, хто яны і дзе жывуць.

«І тыя, хто маладзей, і тыя, якім за 80 — чакаюць, рыхтуюцца. А пасля кожнаму раскажваюць: гэта ж мае сваякі былі! А тыя, да якіх ніхто не прыязджае, сядзяць панікля. Шкада іх вельмі».

Вера Буйноўская (яна невідучая) таксама звярталася ў «Чакай мяне». Прайшло больш за год, але ніякіх звестак ад гэтай службы да сёння няма. Дапамог адзін неаб'якавы чалавек. За тыдзень знайшоў у Мінску яе ўнукаў, і цяпер яна з імі абмяняецца лістамі. Сёлета адзін яе унук загінуў. Ёй было вельмі цяжка. Тым больш што не так даўно мужа пахавала. Яны, дарэчы, тут пазнаёміліся і пражылі разам 10 гадоў.

ДОБРЫХ СЛОЎ ЧАКАЮЦЬ, ЯК ГАСЦІНЦАЎ

— Наогул у 30% нашых пастаяльцаў нікога няма, — канстатуе Дзіна Івашнёва, інструктар па працоўнай тэрапіі, якая працуе ў доме-інтэрнаце з першых дзён яго заснавання. — А такіх, у якіх сваякі ёсць, але не прыязджаюць зусім, вельмі мала. Але ўсім ім не хапае цяпліны, чалавечых зносін. Бачылі б вы, як усе яны — і тыя, хто маладзей, і тыя, якім за 80 — чакаюць, рыхтуюцца. А пасля кожнаму раскажваюць: гэта ж

Для Галіны Панкінай Іван як родны.

мае сваякі былі! А тыя, да якіх ніхто не прыязджае, сядзяць панікля. Шкада іх вельмі.

— А часта дзеці аддаюць сюды сваіх бацькоў? — цікаўлюся я.

— Не спяшайцеся рабіць высновы, — кажа Галіна Міхайлаўна. — Я сама гэтага раней не разумела, пакуль не прыйшла сюды працаваць. Цяпер мая думка змянілася. У наш напружаны час сустракаюцца вельмі шkodныя старыя. Дома з гэтым чалавекам нервы ўзвінціш, потым пойдзеш такі на працу, а з працы зноў у гэты кашмар. Ці доўга так працягнеш? Такія ўстановы, як наша, неабходныя. Але тое, што бацькоў трэба часцей наведваць, гэта факт. Ёсць, вядома, і іншыя прыклады.

Вольга Рыбіна, якая сёлета адзначыла свой 101-ы дзень нараджэння, не зусім адзінока. Аднаго сына яна пахавала, а другі хацеў яе да сябе забраць, але невестка за нешта старую неўзлюбіла... Бабулька, дай Бог ёй здароўя, дагтуль на сваіх нагах. Ветлівая, добразычлівая, акуратная. Пасля таго, як і другі сын памёр, яе ўнук наведвае.

«ЧАЛАВЕК ПАВІНЕН БЫЦЬ КАМУСЬЦІ ПАТРЭБНЫМ»

Дзякуй тым людзям, якія дапамагаюць. Нават, не маючы тут сваіх родных. Адна жанчына, напрыклад, да свят цукеркі перадавала, і тут іх разнісілі па пакоях з прывітаннем ад яе. Гэта вельмі важна — перадаць ад некага некалькі добрых слоў. Іх тут вельмі чакаюць. Калі Галіна Панкіна перадала прывітаннем у зале адпачынку старым прывітаннем ад Паплаўскай і Ціхановіча, яе закідалі пытаннямі: «Як яны там? Калі зноў прыедуць?» Яна шчаслівая, што чымсьці перадавала сваіх падапечных, перадала ім яшчэ адну прывітаннем навіну: «Абяцалі пазваніць перад Новым годам, а ў лютым, на 30-годдзе нашай установы, напэўна, будуць». Па пакоі разнёсся радасны гул.

Каля двух гадоў над установай шэфствуюць мастацкія калектывы Магілёўскага цэнтру творчасці. Яны часта сюды наведваюцца і нават спяваюць для ляжачых. Не забываюць пра Расцяцкі дом-інтэрнат і магілёўскія нядзельныя школы, што працуюць пры жаночым Свята-Мікольскім манастыры і храме ў гонар Трох Свяціцеляў. З Кадзінскай школы таксама прыязджаюць з гасцінцамі. Прывозяць нават нарыхтоўкі. І ў доме-інтэрнаце ўсім рады.

— Мае сыны кажуць, што дома я менш знаходжуся, чым тут, — прызнаецца Галіна Панкіна. — Я тут нават у выхадныя бываю. А перад Новым годам заўсёды часу не хапае. Вось цяпер складаем спісы тых, да каго ніхто не прыязджае. Нядаўна з намі звязаліся валанцёры з МДУ імя Куляшова, збіраюцца даслаць ім віншаванні. **Чалавек павінен адчуваць, што ён камусьці патрэбен...**

Нэлі ЗІГУЛЯ. Фота аўтара.

■ Тата-школа

НИКОЛІ НЕ ПОЗНА НАВУЧЫЦЦА БЫЦЬ БАЦЬКАМ

Лічыцца, што мацярынскі інстынкт закладзены ў большасці жанчын генетычна, а з нараджэннем дзіцяці ён толькі раскрываецца на поўную моц. А вось мужчынам для таго, каб адчуць сябе бацькам, даводзіцца прайсці пэўную сацыяльна-псіхалагічную падрыхтоўку. Прычым пажадана, каб вопыт бацькоўства (гэта значыць, выканання ў сям'і ролі не толькі «здабычка», але і сябра, настаўніка, папленіка) будучым і маладым татам перадавалі таксама мужчыны, якія маюць практычны вопыт выхавання дзяцей альбо тэарэтычную прафесійную падрыхтоўку.

яльным праекце «Стварэнне ўстойлівай сістэмы прыцягнення бацькоў у жыццё дзяцей і сям'і», разлічаным на бліжэйшыя 3 гады, працуюць сумесна беларускія, расійскія, украінскія і шведскія спецыялісты. «Гэтая сістэма патрэбна найперш самім бацькам — рэальным і будучым, іх дзецям і сем'ям, — падкрэслівае сямейны псіхолаг, кіраўнік праекта беларускіх «тата-школ», дырэктар Мінскага гарадскога цэнтра сацыяльнага абслугоўвання сям'і і дзяцей Андрэй ТУРАВЕЦ. — Па вялікім рахунку, патрэбна такая сістэма і дзяржаве, краіне. І стварыць яе магчыма, толькі супрацоўнічаючы на ўсіх узроўнях грамадства, абапіраючыся на зацікаўленасць і невычарпальны талент мужчын-бацькоў».

3 гадоў і старэйшых, хто сутыкаецца з крызісамі пераходнага ўзросту, праблемамі ў выхаванні падлеткаў. Таксама ў планах — падрыхтоўка новых кваліфікаваных мадэратараў, якія вядуць заняткі з бацькамі, і пашырэнне геаграфіі «тата-школ»: цягам наступнага года мабільныя брыгады спецыялістаў збіраюцца арганізаваць асветніцкія сустрэчы з бацькамі ва ўсіх рэгіёнах Беларусі. Напрыканцы лістапада — пачатку снежня для ўсіх ахвотных далучыцца да праекта ў Мінску ўжо адбыўся першы міжнародны семінар з удзелам рэгіянальных дэлегатаў, прадстаўнікоў дзяржаўных устаноў, замежных спецыялістаў.

■ АД ВЫТОКУ

Амаль 20 гадоў таму Матс Бергрэн, шведскі майстар па вытворчасці абутку і па сумяшчальніцтве бацька траіх дзяцей, задаўся пытаннем: якую карыць можа прынесці тата сваім дзецям, акрамя выканання ролі «дамажняга кашалька»? З дапамогай мясцовага прафсаюза ён зладзіў у Стаггольме групы сустрэч будучых бацькоў, у якіх мужчыны абмяркоўвалі хвалюючыя іх аспекты бацькоўства з такімі ж, але больш вопытнымі, мужчынамі. Уласна, так паступова і ўзніклі першыя «тата-школы». У 2006-2007 г. гэты рух дайшоў да Расіі і быў падтрыманы грамадскімі аб'яднаннямі ў Ленінградскай вобласці. У 2009 першыя «тата-школы» пачалі працаваць у Мінску, крыху пазней — у Гомелі; да гэтага часу праз гэтыя, што адметна, бясплатныя курсы прайшло больш за тысячу бацькаў.

Цяпер жа навучанне выйшла на новы ўзровень. На базе Рэспубліканскага дабрачыннага грамадскага аб'яднання «Клуб ільвоў» рэалізуецца новая ініцыятыва па падрыхтоўцы беларускіх мужчын да ўсвядомленага і адказнага бацькоўства. У міжнародным сацы-

У прыватнасці, за некалькі гадоў працы беларускіх «тата-школ» выявілася зацікаўленасць у атрыманні «ываваўчага лікбезу» не толькі з боку маладых і будучых бацькоў, але і тых мужчын, якія выходзяць дзяцей ва ўзросце ад

■ А НАВОШТА?

Як паказала даследаванне, праведзенае ў Швецыі па выніках 10 гадоў працы «тата-школ», бацькі, якія наведвалі іх, пачалі праводзіць значна больш часу дома, з маленькімі дзецьмі, прычым не проста бавілі час разам, а выкарыстоўвалі яго для паляпшэння стасункаў і выхавання. Паводле ацэнак псіхолагаў, гэта істотна зніжае ўзровень безнагляднасці і беспрытульнасці дзяцей, у тым ліку ў падлеткавым узросце.

Колькасць разводаў у бацькоў, якія прайшлі праз «тата-школу», была на 60% меншай у параўнанні з тымі, хто палічыў гэтыя заняткі непатрэбнымі і нецікавымі. Сярод больш як 4000 апытаных мужчын адзначалася таксама скарачэнне колькасці выпадкаў насілля ў дачыненні да жанчын і дзяцей у сям'і. Яшчэ адзін пацверджаны даследаваннем факт: дзякуючы гарманізацыі дзіцяча-бацькоўскіх адносін і ўмацаванню стасункаў паміж мужамі і жанкамі, павелічэнню адказнасці бацькоў у Швецыі нарадзілася значная колькасць «незапланаваных» раней дзяцей, што становіцца адбясцяжэннем на агульнай дэмаграфічнай сітуацыі ў краіне.

Вікторыя ЦЕЛЯШУК.
P.S. Падрабязнаці — на parashool.org і lions.by.

Фота Пітра ФАМІНА

■ Пытанне псіхолага

На пытанні чытачоў адказвае кіраўнік аддзела прыкладнай педагагічнай псіхалогіі Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, псіхолаг з 16-гадовым досведам кансультавання **Алена ОСІПАВА.**

■ НЕ ГОРШЫ ЗА ІНШЫХ, А АДМЕТНЫ

«Мой сын (11 гадоў) вельмі плаксівы, лёгка крыўдуе і кідаецца ў слёзы. Варта толькі павысіць голас ці проста загаварыць з ім строга, адразу рэагуе: «Чаму ты на мяне крычыш (злуешся)?». У школе тое самае: заўвагі і кліны дзяцей яго вельмі закранаюць. А вось у секцыі плавання, дзе ён займаецца, хоць трэнер і даволі строгі, такой рэакцыі не назіраецца... Часта крыўдуе на старэйшага брата, засмуцаецца да слёз, калі нешта не атрымліваецца. Падкажыце, што можна зрабіць у такой сітуацыі, як умацаваць характар, каб зменшыць гэтую крыўдлівасць?»

Лана Сайко, г. Мінск».

Інфармацыі, якую вы далі ў сваім лісце пра паводзіны вашага дзіцяці, недастаткова, каб класіфікаваць больш дакладнае уяўленне наконт прычын такіх паводзін. Магу толькі выказаць меркаванне, што ваш сын мае слабую нервовую сістэму, своеасаблівы тып характару, які яшчэ называецца астэна-неўратычным. Такім дзецям уласцівы плаксіваць, капрызнасць, павышаная санлівасць, стамляльнасць, пераўзбуджальнасць, дрэнны сон, рухальная растарможанасць, галавакружэнне. У школе такія дзеці захоўваюць працаздольнасць толькі на першых уроках і ў першай палове вучэбнай гадзіны.

Калі да такога дзіцяці прад'яўляць патрабаванні, як да дзяцей з больш моцнай нервовай сістэмай, гэта можа толькі пагоршыць яго стан, бо ў рэальнасці з гэтымі патрабаваннямі яно справіцца не зможа. Неабходна забяспечыць хлопцу ашчадны рэжым, класіфікаваць распарадак дня, які лепш не мяняць. Дапамогай вашаму дзіцяці будзе развіццё ў яго стрэсаўстойлівасці, заахвочванне і падтрымка ў сітуацыях поспеху. А самае галоўнае — дапамажыце яму прыняць свае асаблівасці, навучыце размяркоўваць сілы, своечасова заўважаць стан стомленасці і адэкватна рэагаваць на яго. Магу меркаваць, што плаванне дапамагае вашаму сыну зняць напружанне. Але дадаткова я рэкамендавала б звярнуцца яшчэ і да ўрачоў і псіхолага па больш дакладныя рэкамендацыі.

■ ХОЧАЦЦА КВЕТАК? ПАКЛАПАЦІЦЕСЯ АБ НАСЕННІ

«Алена Анатолеўна, у мяне такое пытанне, якое і праблемай назваць складана. Прынамсі, сяброўкі, з якімі спрабавала яго абмеркаваць, ледзьве не пальцам ля скроні круцяць. А мне з гэтым сапраўды складана жыць».

Справа ў тым, што мой муж не ўмее рабіць падарункі. Зусім. Гэта значыць, ні рамантычных сюрпрызаў, ні мілых цацанак, ні іншых «глупстваў». Калі мы толькі пачыналі жыць разам, мне такая стрыманасць нават падабалася: вось, сапраўдны мужчына не разводзіць сюсі-пусі, усё заўжды канкрэтна і па справе. А потым неяк стала чапляць такое стаўленне. Не тое, каб муж зусім ігнараваў важныя даты — мой дзень нараджэння, Новы год, гадавыя шлюбныя — не, мы гэтыя святы адзначаем. Але як адзначаем? Муж уручае канверт з грашыма: «Купі што хочаш». Кветкі ў яго даводзіцца літаральна выпрошваць, і тое з натацыямі пра іх бескарыснасць. Пры тым грошай яму не шкада, упрыгажэнні, тэхніку — усё купляе, але не дзеля таго, каб зрабіць мне прыемнае, а таму, што патрэбна, прэстыжна..

Нядаўна я пагаварыла адкрыта са свекрывёй. Аказваецца, яе нябожчык муж паводзіў сябе дакладна гэтак і ў сям'і не было завядзёнкі рабіць адно аднаму падарункі... Яна кажа: «Дарослага чалавека не пераробіш, цяпі». Але я не хачу проста «цярэць» альбо выпрошваць сабе падарункі як малое дзіця, а бясконцыя напаміны аб тым, што мне хацелася б увагі, мужа толькі раздражняюць і праблема не вырашаюць. Што можна зрабіць, акрамя «пілавання»?

Юлія Міцкевіч, г. Брэст».

Вы ведаеце, што ваш муж не ўмее дарыць кветкі, ладзіць рамантычныя сюрпрызы, «мілья цацанкі і іншыя глупствы». Ваш муж далёка не адзінока ў гэтым сваім няўменні.

Тут важна найперш вам самой зразумець, чым для вас з'яўляюцца згаданыя вышэй мужчынскія ўчынкі. Часта жанчыны ўспрымаюць кветкі, падарункі як свайго кштату індыкатар пачуццяў, якія мужчына перажывае ў дачыненні да яе: калі дорыць кветкі, арганізуе рамантычную вячэру — значыць, кахае. Можна, вам не хапае прызнанняў мужа ў каханні альбо вас нешта падсвядома трывожыць у стасунках?

Калі ўсё ж хочацца менавіта часцей атрымліваць доказы пачуццяў мужа да вас, паспрабуйце пачаць з сябе: гаварыце часцей аб тым, як вы кахаеце мужа, рабіце яму мілья сюрпрызы, і праз пэўны час (але не адразу!) вы часцей будзеце чуць прызнанні ў адказ ад мужа і зробіцеся прычынай яго рамантычных учынкаў.

Паважаныя чытачы, калі ў вашай сям'і ўзнікла складаная сітуацыя, канфлікт, у якім не ўдаецца разабрацца самастойна, — калі ласка, спытайце парады ў нашага спецыяліста. Чакаем вашых лістоў на паштовы адрас рэдакцыі альбо электронную скрынку info@zvuzda.tinix.by з паметкай: «Сямейная газета. Пытанне псіхолага».

■ Без адваката не разбярэшся

КАЛІ Ё КВАТЭРЫ «ГОРАЧА»

У сямейным жыцці, стасунках з роднымі ва ўсіх нас бываюць напружаныя моманты, і далёка не ўсе з іх вырашаюцца ўменнем прамаўчаць ды саступіць. Здараецца, сітуацыя так заблытаецца, што не ведаеш, як паступіць і да каго звярнуцца... А чаму не да спецыяліста? Усё аб тым, як вырашаць спрэчкі не з пазіцыі сілы, а з пункту гледжання закону, ведаюць вопытныя юрысты. Уласна, пачынаючы з гэтага выпуску «СГ», мы і распачнём юрыдычныя кансультацыі-падказкі пры вырашэнні тых ці іншых канфліктаў з блізкімі.

«Даволі часта, на жаль, сустракаецца такое: дарослы сын ці дачка, пражываючы з бацькамі ў адной кватэры, моцна выпіваюць, прыводзяць у дом сумніўныя кампаніі і ператвараюць кватэру ў «гарачую кропку». А калі гаворка ідзе пра пажылога і адзінокага чалавека, нярэдка «банкет» ідзе за кошт яго пенсіі. Выклікаць міліцыю, каб справіцца з буйным «дзіяткам», некаторым сорамна, а іншыя, як мая знаёмая, пенсіянерка, проста засцерагаюцца наступстваў...

Як можна дзейнічаць у гэтай сітуацыі? Ці рэальна знайсці законную ўправу?»

Алена Мартынава, г. Мінск.

Разабрацца ў пытанні чытачцы «Звязды» дапамагае адвакат Мінскай абласной юрыдычнай кансультацыі № 1 Алена ХЛЯБКО:

Калі меркаваць па вашым пытанні, гаворка ідзе пра жылое памяшканне дзяржаўнага жыллёвага фонду.

Наймальнікам гэтага жыллага памяшкання з'яўляецца менавіта бацька ці маці паўналетняга члена сям'і, які вядзе асацыяльны лад жыцця. На вялікі жаль, у такіх выпадках сапраўды ў цяжкім становішчы аказваюцца бацькі, якія вымушаны цярэць сумес-

нае пражыванне са сваімі нядбайнымі дзецьмі.

У гэтым выпадку наймальнік жыллага памяшкання можа паставіць пытанне не аб тым, каб выпісаць сына ці дачку, а звярнуцца ў суд з іскам аб высяленні паўналетняга члена сям'і наймальніка без прадастаўлення іншага жыллага памяшкання. У адпаведнасці з п. 1 арт. 85 Жыллёвага Кодэкса Рэспублікі Беларусь, высяленню ў судовым парадку без прадастаўлення іншага жыллага памяшкання падлягаюць паўналетнія члены сям'і, што пражываюць сумесна з наймальнікам, альбо іншыя грамадзяне, якія пражываюць сумесна з гэтым наймальнікам, цягам года тры і больш разоў прыцягваліся да адміністрацыйнай адказнасці за парушэнне правілаў карыстання жыллымі памяшканнямі, утрымання жылых і дапаможных памяшканняў, што выявілася ў разбурэнні, псаванні жыллага памяшкання альбо ў выкарыстанні

яго не па прызначэнні, ці за іншымі парушэнні патрабаванняў ЖК, што робіць немагчымым для іншых сумеснае пражыванне з імі ў адной кватэры ці ў адным жылым доме. Важная ўмова для задавальнення падобнага судовога іску — калі такія грамадзяне былі папярэджаны ўласнікам аб магчымасці высялення без прадастаўлення іншага жыллага памяшкання і на працягу года пасля такога папярэджання прыцягваліся да адміністрацыйнай адказнасці за аналагічныя правапарушэнні.

Што трэба рабіць бацькам — наймальнікам кватэры, каб мець магчымасць звярнуцца ў суд? Найперш неабходна напісаць заяву альбо ў праваахоўныя органы, альбо ў арганізацыю, што здзяйсняе эксплуатацыю жыллёвага фонду і аказвае камунальныя паслугі — каб парушэнні, якія адбываюцца ў доме ці кватэры, былі прафілактыраваны ў складзеных пратаколах.

■ Маміна кухня

ШАКАЛАДНЫ ТОРТ
З АПЕЛЬСІНАВЫМІ ЛУПІНАМІ

Гэты рэцэпт адметны тым, што дэсерт атрымліваецца мяккім, падобным да пудынгу і духмяным. Да таго ж ён «бюджэтны» па кошце і просты ў прыгатаванні.

Для прыгатавання торціка спатрэбіцца: звычайнае несалёнае пячэнне кшталту галет ці крэкераў — 250 г, малако — 1 л, мука — 5 ст. л., какава — 5 ст. л., дробна нарэзаная апельсінавая лупіна — 0,5 шклянкі (прыблізна 1 буйны ці 2 сярэднія апельсіны), цукар — 1,5 шклянкі ў крэм і 3 ст. л. для апельсінавых лупін, ванілін — 0,5 ч. л. (калі торт будзе есці толькі дарослыя — 2 ст. л. рому), шакалад для пасыпкі — некалькі долек.

З апельсіна трэба зрэзаць скурку і нарэзаць яе дробнымі кубікамі. Лупіны выварым у вадзе тройчы, захадамі прыкладна па 5-7 хвілін, кожны раз мяняючы ваду. У апошні раз дадаём цукар. Пячэнне крышым рукамі на дробныя кавалкі. Муку змеш-

ваем з какавай, разводзім у 0,5 л халоднага малака і старанна размешваем, каб не было камячоў. Падаграваем рэшткі малака і засыпаем туды цукар, а таксама разведзеную сумесь мукі і какавы. Гэты крэм пры пастаянным памешванні варым да загущэння. Здымаем з агню і адразу дадаём кавалачкі пячэння і вывараныя апельсінавыя лупіны. Для водару дадаём ванілін ці ванільны цукар.

У форму для торта (мне зручней было выкарыстоўваць сіліконовую форму для выпечкі, змочаную халоднай вадой) выкладваем шакаладную масу, а калі яна астыне, ставім форму ў халадзільнік. Калі торцік добра застыў, выкладваем яго з формы ў прыгожую талерку і пасыпаем цёртым шакаладам (пажадана, каб падкрэсліць смак, узяць горкі), міндальнымі пясцічкамі ці какасавай стружкай. І зноў ставім у халадзільнік — настаяцца як след. Лепш на ўсю ноч. Калі дамашнія сцягнуць сабе па кавалачку раней, то, хутчэй за ўсё,

выкажуць мноства крытычных зауваг, а вось калі дацераць да раницы — іх хопіць толькі на «дзякуй»: язык праглынуць!

Гэты торт я гатавала некалькі разоў у розных варыяцыях. Аднойчы дадала крыху каньяку па просьбе мужа — атрымалася вельмі смачна. Але дзіцяці такі дэсерт, зразумела, не прапану-

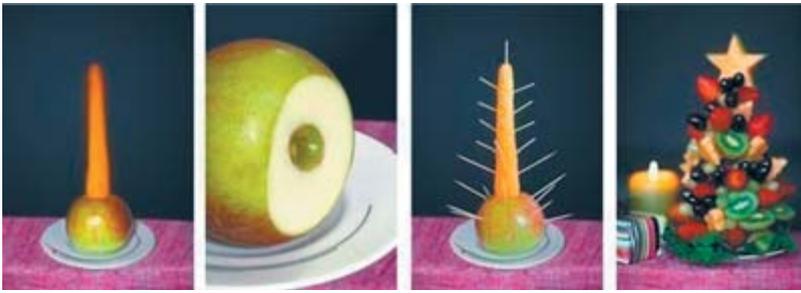
еш. Другім разам (ужо сын папрасіў) замест апельсінавых лупін пакрышыла грэцкія арэхі ды чарнасліў — таксама смачна, але ўжо зусім па-іншаму і без апельсінавага водару.

Кацярына МАРОЗАВА,
г. Мінск

Тут мы разгледзім розныя спосабы, як можна ўпрыгожыць стравы, каб падкрэсліць, што стол менавіта навагодні. Нагадаем пра свята галоўным яго атрыбутам — складзем садавіну, нарэзку або салаты ў выглядзе ёлкі. Вось некалькі канкрэтных ідэй па афармленні.

Вось так у выглядзе навагодняй ёлкі можна сервіраваць нарэзку са свежых агуркоў. А так робіцца ёлка з фруктовай нарэзкі з апельсінаў, грэйпфрутаў або лімонаў. Можна таксама стварыць незвычайных колераў ёлку з ківі і зерняў граната. У выглядзе той жа ёлкі афармляецца стол не толькі нарэзкай з садавіны, але і з каўбасы або сыру.

А вось такім чынам можна стварыць невялікі шэдэўр — складаную ёлку з садавіны і гародніны. Для яе вам спатрэбяцца вялікі яблык, доўгая прамае морква, і, напрыклад, клубніцы, ківі, вінаград і г.д. Мацавацца садавіна будзе на зубачыстках або драўляных шпажках.

ЯДОМЫЯ
НАВАГОДНЯЯ ЕЛКІ

МУЛІНЭ ЯК АСНОВА ДЛЯ НАВАГОДНІХ ШАРОЎ

Мулінэ — пража, вырабленая спецыяльна для вышывання або іншых відаў рукадзелля. Асноўная ідэя заключаецца ў тым, каб зрабіць менавіта з нітак нешта падобнае на навагоднія шары, але ў хатніх умовах і сваімі рукамі. У пачатку трэба будзе развесці клей ПВА з вадой і акунуць ніткі, каб яны набраліся клею.

Надзімаем шарык (памер залежыць ад колькасці нітак у вас і ад жаданага памеру навагодняй цацкі). З любога краю, каму як будзе зручна, пачынаем па крузе намотваць (жанчынам рэкамендуецца матаць у левы бок, а мужчынам у правы — па фэншую — жарт :). Плаўна, блізка адзін да аднаго, круг за кругам накладваем ніткі. Калі налаўчыцца, вы нават атрымаеце ад гэтага задавальненне — гэта як грызці семечкі, стан самаахвярнасці і адначасовага задавальнення ад працэсу.

Тут, як і ў любым з ключавых і нават не ключавых этапаў распрацоўкі вырабу, ёсць мноства спосабаў далейшай рэалізацыі. Можна закручваць да паловы шарыка, можна цалкам яго абматаць, можна чаргаваць каляровыя ніткі, а можна зрабіць шар аднатонным. Як ваша душа і фантазія будзе заўгодна.

Першыя вашы творы, не лічачы тых, што не дажывуць да этапу сушкі, могуць быць знішчаны цяплом батарэй і вашым жаданнем паскорыць працэс. Так што на радыятары

лепш не сушыць, а рабіць гэта натуральным спосабам і ў падвешаным стане.

Сам шарык пакуль не чапаям.

Пасля сушкі пачынаецца самы цікавы момант для дзяцей — хто ж не любіць лопаць шарыкі, а тут гэта практычна неабходна,

ды яшчэ і рознымі спосабамі, як напрыклад, нажніцамі на фотаздымку ніжэй. Вось такі цікавы элемент навагодняга ўпрыгожвання мы атрымліваем пасля таго, як шарык яшчэ прылеплены, але ўжо амаль здэмуць. Далей адзіраем яго, імкнучыся не зламаць і без таго крохкі выраб.

Калі вы абматалі шарык цалкам, то адзіны спосаб яго дастаць будзе менавіта здэмуць яго і акуратна выняць. У кожным з вас засталася часцінка дзіцяці, так што тлумачыць, як гэта рабіць

дэтальна, не мае сэнсу, калі ўсё ж гэта выкліча ў вас нейкі стопар, звярніцеся да дзяцей — яны дапамогуць :)

Калі вашы шарыкі абмотаны напалову, вы спакойна можаце іх выцягнуць без любых маніпуляцый з нажніцамі, іголкі і г.д.

Кожная наступная работа будзе лепшай, больш арыгінальнай, чым папярэдня. Вы можаце проста выкарыстоўваць гатовы шар з мулінэ (без гумовага шарыка) як навагоднюю цацку, палавіні можаце склеіць, можаце надзець адна на другую, можаце абляпіць ватай або дожджыкам, падвесіць на той жа пражы і г.д. І тут нам спатрэбяцца каштаны і жалуды, якія вы можаце размаляваць загадзя.

Заўвага на будучыню: паўшар'е з мулінэ можа паслужыць выдатным кошыкам для велікодных упрыгожванняў. У яго можна пакласці вату або любы іншы матэрыял, затым таксама абматаць ніткамі, то ў выніку атрымаюцца прыгожыя велікодныя яйкі.

■ Школа жыцця

СМАК БУЛЬБЫ

...Пажылы, з белай чупрынай мужчына, які ў маладосці, мусіць, быў чарнявым, сядзеў за сталікам вулічнай кавярні.

— Можна да вас? Месцы не занятыя? — пачуў ён раптам.

— Не занятыя... Сядайце.

Перад ім стаяла маладая сям'я: сужэнцам гадоў па трыццаць, іх сыну — можа, з дзясятак. Яны, як многія тут, заказалі сабе катлеты па-кіеўску з бульбай на гарнір, па шклянцы соку, па порцыі марозіва. Пакуль елі, мужчына пацягнуў за кудль светлае піва. Талеркі яго стаялі збоку, пустыя.

Сужэнцы са сваіх таксама падчысцілі ўсё, а вось сыноў іх... Памалу, быццам праз сілу, з'еў катлету, адсунуў у бок гарнір і — узяўся за марозіва.

— Як цябе завуць? — раптам спытаў у хлопчыка сівы мужчына.

— Дзіма. Мы з Гомеля, прыехалі Кіеў паглядзець, — выдаў малы і запытална глянуў на бацькоў. Тыя маўчалі — чакалі, што будзе далей.

— Паглядзі, Дзіма, як трэба есці, — мужчына павёў вачыма на свае чыстыя, нібы памытыя, талеркі, потым на ягоную — з некранутым гарнірам. — Расказаць табе, як бульба ўратавала жыццё?

Дзіма недаверліва паглядзеў на незнаёмца, потым на бацькоў, як бы пытаючы: «Слухаць ці не?». Бацька згодна кінуў: «Чаму ж не?.. Можа, і цікава».

— Было гэта з паўвека таму, — загаварыў стары. — Служыў я тады ў марфлоце. Першы час вельмі цяжка было — даставала гойданка. А калі трохі прывык, давалася апынуцца на баржы. Гэта судна такое для перавозкі грузаў. Дык вось аднойчы яно адарвалася ад буксіра, і мы, чацвёрта, засталіся як бы на возе, але без каня. Але ж з воза і саскочыць можна — на дарогу, на зямлю, а пасярэдзіне акіяна скакаць няма куды.

У нас не было ветразяў, у нас не было ні вадзі, ні ежы, ні сувязі. Але ж мы, «салагі», як нас называлі, былі ўпэўнены, што нас вось-вось знойдуць, аб'являць героямі, ад пуза накормяць макаронай па-флюцку... З надзеяй мы паглядзілі ў розныя бакі...

Адкуль нам было ведаць, што наша пасудзіна аказалася ў квадраце, закрытым пад сакрэтным выпрабаванні, што нас не будучы шукаць...

Наш камандзір ведаў не больш за нас, ён быў толькі на год старэйшы і па службе, і па ўзросце. Але ж патлумачыў, што «загараць», магчыма, давядзецца доўга і даў каманду: не панікаваць, слухаць яго загады і... зацягнуць папругі.

А яны і так былі на апошняй дзірачцы.

Ад голаду і ад няма чаго рабіць мы агледзелі кожны куточак пасудзіны, на якой апынуліся. І... Нам страшэнна пашчасціла: мы знайшлі невялікую кучку бульбы — дзевятнаццаць штук, грамаў сто солі, з паўкіло прасяных круп і паўлітровую конаўку!

З сістэмы ахаладжэння мы збіралі ржавую ваду і варылі суп. Бралі адну бульбіну, рэзалі яе на маленькія кавалачкі, дадалі да яе трохкі круп і солі.

Што атрымлівалася!? Не расказаць, бо бульба, відаць, доўга валялася і нацягнула саларкі. Ад аднаго толькі паху ў першы дзень нас пачынала выварочваць...

Але ж праўду кажуць: голад — не цётка. З кожным днём той суп здаваўся ўсё смачнейшым. Мы стараліся расцягнуць яго на двое сутак. Але ж, як ні эканомілі, настаў той дзень, калі мы зварылі і з'елі апошнюю бульбіну.

Пасля яе ў ход пайшлі чаравікі, мех гармоніка, зубная паста... Як мы гэта елі — цяпер не ўявіць.

Мы, можна сказаць, даходзілі ўжо, калі нас падабрала іншаземнае судна. Высветлілася, што мы прабылі на баржы сорок дзевяць дзён!

Нам прапаноўвалі застацца ў той краіне, абяцалі залатыя горы. Але яны нам былі не патрэбны — мы рваліся дадому...

Сёння з нашай чацвёркі жывыя толькі я і камандзір. Ён жыве пад Ленінградам, плавае па Няве — капітан буксіра. Час ад часу мы сустракаемся, успамінаем нашу баржу... Пасля «падарожжа» на ёй мы па-іншаму сталі глядзець на свет. Мусіць жа, праўду кажуць: каб нешта па-сапраўднаму навучыцца цаніць, яго трэба страціць, — завяршыў сваё апавяданне пажылы чалавек.

За сталікам павісла цішыня, якую парушыў ціхі шоргат: хлопчык, ні слова не сказаўшы, падцягнуў да сябе талерку, з апетытам даеў бульбу, дапіў сок і толькі потым падняў вочы на пажылога чалавек.

А той глядзеў некуды ўдалеч: ён быў, відаць, са сваімі сябрамі — на адзінокай баржы, якая дрэйфавала пасярод акіяна.

Раіса ДЗЕЙКУН, г. Гомель

ЗВЫЧАЙНЫ... ДОЎГІ ДЗЕНЬ

З самага ранку мой сусвет пачынае катастрафічна мяняцца. Я іду ў ванны пакой, потым стаўлю варыцца кашу на кухні, а за гэты час канапа аказваецца пасярэдзіне пакоя, на яе накінуты фіранкі, а пад імі — паміж канапай і батарэяй — варушыцца жыццё, шэпт, шорганне, смех. Муж едзе працаваць. Я — дома.

жа, лепей пагуляем?» — «Ага! На новыя горкі!!! Хатку толькі не разбірай!» Вазок, курткі-штонікі-шапкі-шалікі-рукавіцы — 1, 2, 3 — усе апанутыя. «Можна, я возьму коціка?» — «А я самалёт?» — «Мама, Зоя мяне падрэпаала...».

Акно адчынілі, прыйшлі — зачынілі. Лядоўня — скрып, бяру ёгурт! Ядуць. Ануча, стол, зэдлік, падлога, Зоя. «Тварыкі памыйце!» Канапа

Фота Алены ШАПІМЫ.

Уся рухомая мэбля перамяшчаецца ў адзін кут да канапы, атрымліваецца такі калідор з вежамі, па баках звісаюць поцілкі і плед. У новую хату перасяляюцца цацкі, цацачны посуд, сапраўдны кампот і зэдлікі з кухні. Сядзець няма на чым. Каб паснедаць, частку мэблі ўсё ж адбіла, потым усё зноўку. Фіранка падае, а з ёю манітор, які яе прыціскаў... Усе жывыя, дзякуй Богу. «Мама, кветка звалілася!» Р-р-р! Венік, шуфлік, сметніца... «Мама, не разбірай хатку, я не буду чапаць кветкі! Мама, я п'інцэса!» — «А я пірат!» — «Мама, памый Зою!». Званок у дамафон — і ўся кампанія імгненна перамяшчаецца ў агульны тамбур, разам з імі абутак, што ляжаў на дарозе... Суседзі пачулі — вынеслі яшчэ цукерак... «Мама, дай швабру!» Мыем тамбур. Мыем рукі-ногі-тапкі ад пяску.

«Мама, нешта дрэнна пахне!» Суп згарэў! Амаль згарэў. Абедаем на зноўку прыцягнутых частках збудавання. «Мама, ты самы лепшы кухар!» Ах, шчасце! «Мама, можна нам мульцік? Ну пазвані тату, спытай!» — «Дзе мой тэлефон?» — «Я прынясу!» — «Не, я!!!». Бойка, слёзы, тэлефон знайшоўся. «Прывітанне, каханы, я стамілася!» — «Буду позна». — «Бульбу, буракі прывязі...». «Мама, а мульцік?!» — «Мо-

ссуоўваецца да стала, хатка — ужо палац. Пад фіранкай трон у тры паверхі. «Мама, я кароль цара!» — «А я п'інцэса!» — «Мама, прымі адсюль Зою!» Лялькі на падлозе шыхтуюцца, мячык, канструктар... І так цэлы дзень: усё рухаецца, перамяшчаецца, то знікае мышка, то батарэяка ад яе; мае завушніцы, цукеркі, прыгатаваная на вечар шакаладка. Часам нешта вяртаецца — напрыклад, абгорткі ад цукерак раптам знаходзяцца на падаконніку (няўжо нехта можа з'есці столькі за раз?)... І так да вечара. Потым даю каманду Сусвету згортвацца і згортваю: канапу, фіранкі, цацкі, зэдлікі, манітор, поцілкі... Выпаўзае пасцель. Мультык, купацца, вярца, казка на ноч. «Мама, паляжы са мной!» — «Мама, пат'ймай за юцку, мама-ма-а-а-м...» Ну нарэшце парадок! Дабранач!)

І так амаль штодзень. Кожны вечар падаю амаль непрытомная ў ложка — усё! Канец сусвету! ...І кожную новую раніцу ўсе нараджаецца нанова. Узгадалася егіпцянка Нут, маці нябёсаў, якая, паміраючы ўвечары, на раніцу зноў была здаровенькая. Ды і як па-іншаму, калі будзільнікам працуе Шчасце?

Наталля СУХАЯ, г. Мінск.

■ Увага: конкурс!

ФОТАЗДЫМАК З ГІСТОРЫЯЙ

«Можна, гісторыя мая і не зусім адпавядае ўмовам конкурсу, — піша настаўніца Гарбавіцкай школы Чавускага раёна Святлана Шыбут, — бо ўзятая яна, ды і фотаздымак, не з уласнага сямейнага альбома. Распавяла яе нам з вучнямі, з якімі мы шмат год займаемся краязнаўствам, гасця школы, наша аднавяскоўка Ганна Ільінічна Аляксеенка, распавядаючы пра цяжкія гады Вялікай Айчыннай вайны. І так нас зацікавіў адзін з фотаздымакаў 1956-1957 г., што захацелася падзяліцца з чытачамі любімай газеты звязанай з ім цікавай гісторыяй — гісторыяй пра дом-выратавальнік.

Дамок гэты — невялічкі, памерам 5 на 5 метраў, не ўлічваючы сцянец, крытых саломой і бульбяным бацвіннем — быў перавезены ў вёску Антонаўка Хацетаўскага сельсавета (цяпер Гарбавіцкі) у 1939 годзе з вёскі Чарапоўка. Тады якраз праходзіла «расхутарызация», і людзі перасяляліся з хутарскіх надзелаў у вёскі. Вось і жыхары вёсак Чарапоўка ды Лекаршчына вымушаны былі перавезці свае дамы ў Антонаўку.

Неўзабаве, калі пачалася вайна, немцы ўстанавілі ў Антонаўцы і суседніх Гарбавічах акупацыйны рэжым — адкрылі свае камендатуры, кухні, аптэкі, рассялілі афіцэраў і салдат у лепшых хатах. Многія вясцоўцы былі пазбаўлены свайго жылля і перасяліліся ў старыя дамы, хлявы, лазні... Да сям'і Ганны Ільінічнай прыйшоў яшчэ 7 сем'яў. У маленькай хатцы размяшчаліся аж 24 чалавекі! З мэблі былі толькі стол і лаўкі. Галоўнае месца займала печ, а за ёй стаяў куфар, на якім спалі. Спалі таксама на падлозе, на саломе, якую засцілалі саматканымі поцілкамі. Дом «падзялілі» на 6 пакояў фіранкамі. Елі разам, ежу дзялілі пароўну. А як чакалі блінца з печы! Посуду не хапала — адну з патэльняў зрабілі з гільзы артылерыйскага снарада, а лыжкі — з абломкаў самалёта, які ляжаў у суседняй вёсцы. А адным са здабыткаў для гаспадароў нечакана стала... старая кошка, якая каля 14 гадоў пражыла ў хаце. Яна хавалася ў кустоў за агародам і палявала на зайцоў — паласуецца крыху, а астатняе — для гаспадароў. Так і карміла вялікую сям'ю ўсё лета, ваявала за жыццё разам з людзьмі.

Зімой жа было вельмі цяжка. Здавалася, што маразы і завеі ніколі не скончацца... Святла ў доме не было, гарэла газоўка, таму даводзілася ра-

на класіцы спаць. Хоць у хаце жыло 8 сем'яў, вокны і дзверы за ноч пакрываліся лёдам. Цяпла печкі на ўсіх не хапала, васьмі даводзілася дзецям бегаць праз дарогу ў дом цёткі Матроны Галубцовай, дзе было цёпла. У тым доме немцы размясцілі камендатуру, і печка там грэлася цэлымі днямі. І вось дзеці збяруцца і бягуць басанож па снезе. Немцы крычалі: «Кіндэр русіш швайні!» — але на печку пусквалі, а бывала, што давалі нават хлеба з маргарынам...

Вёска Антонаўка была вызвалена 26 чэрвеня 1944 года. Маленькі дамок захаваў жыццё васьмі сем'яў: Аляксеенкаў, Крупскіх (гаспадар расстралялі немцы), па дзве сям'і Сіваковых, Галубцовых і Абуховых — маладыя разам з бацькамі. У доме жылі таксама бежанцы са Смаленска: дзве жанчыны і двое дзетак.

Сама Ганна Ільінічна (на здымку — другая справа ў верхнім радзе) у вайну моцна захварэла і цудам засталася жывая: яе маці моцна плакала, прасіла дапамагчы нямецкага фельчара, той паспачыў і дапамог. А вось брат маці, якому было ўсяго 18, так і памёр у пачатку вайны з-за адсутнасці лекаў і, ведаючы, што яму не выжыць, пацінчы аддаваў сваю порцыю ежы пляменніцы Ганначы. Ганна Ільінічна пасля вучобы ў медвучылішчы ўсё жыццё працавала акушэрай і медсястрой у вёсках Асінаўка і Гарбавічы, разам з мужам, мастаком Міхаілам Дзядковым, вырабілі траіх дзяцей.

У цэнтры фота — маці нашай аднавяскоўкі, Кацярына Гаўрылаўна Аляксеенка. Справа, з хлопчыкам на руках — яе пляменнік Уладзімір Якаўлевіч Галубцоў. Хлопчык — Цімафей Аляксеенка, малодшы брат Ганны Ільінічна

— нарадзіўся ў 1946 годзе, скончыў Магілёўскі машынабудаўнічы інстытут, працаваў інжынерам, цяпер на пенсіі, разам з жонкай Маяй Іванаўнай вырабілі траіх дзяцей. Злева ад маці — Галубцоў Аляксандр, брат Уладзіміра. У верхнім радзе злева направа: жонка Уладзіміра Галубцова Яўгенія Крупская, сястра маці Матрона Герасімава (у гады вайны была сувязной партызанскага атрада імя Грышына, у мірны час працавала настаўніцай малодшых класаў і выгадала траіх дзяцей). Крайняя справа — Галіна, жонка старэйшага брата маці Міхаіла Аляксеенкі. Дарэчы, якраз ён і зрабіў гэты групавы здымак. Фотаапарат набыў з першай студэнцкай стыпендыі падчас вучобы ў педагагічным інстытуце.

На фота відаць бэлькі з балтамі, якімі ўмацавалі сцены старога дома. Так і прастаяў ён аж да 1963 года, пазней бацька Ілья Іванавіч, якому пашанцавала вярнуцца жывым пасля палону і выгнання ў Германію, пабудаваў новы, а фотаздымак сына захаваў на памяць...»

○○○

Шаноўныя чытачы! Давайце партаем сямейны альбомы прама! Фотаздымкі з гісторыяй (не больш за тры здымкі) дасылайце на рэдакцыйную пошту альбо электронную скрыню info@zvuzda.minsk.by. Аўтар найлепшага фота з гісторыяй будзе адзначаны каштоўным прызам.

Увага! Да ўдзелу ў конкурсе НЕ ПРЫМАЮЦА вясленыя фотасерыі, леташнія здымкі з курорта і сучасныя фота дзяцей. Арыгіналы дасланыя фотаздымкаў абавязкова вяртаюцца аўтарам.

■ Наш рэйтынг

5 ФІЛЬМАЎ,

якія варта паглядзець сям'ёй на Каляды і Новы год

Аляксандр КРАЎЧАНКА, пенсіянер:

1. **Камедыя «Адзін дома»**, прынамсі першыя тры часткі. Хоць першы фільм быў зняты, калі не памыляюся, больш за 20 гадоў таму, менш смешным і кранальным ён ад гэтага не становіцца. Перадсвяточная мітусня, дзіцячая кемлівасць, нястрашныя злодзеі і, вядома, добрая канцоўка — што можа быць лепш напярэдадні Новага года?

2. **«Цвыркун за ачагом»** Леаніда Нячаева. На мой суб'ектыўны погляд, гэта найлепшая экранізацыя «Калядных аповесцяў» Дыкенса — не столькі з сацыяльным, колькі з сентыментальным падтэкстам. Ну і фірмовы «нячаеўскі» казачны стыль, безумоўна, варты ўвагі.

3. **Савецкі фільм-казка «Чарадзеі»**. Нават калі вашы дзеці яшчэ не чыталі Стругацкіх і не ведаюць, чаму панядзелак пачынаецца ў суботу, гэта заснежаная, музычная і неверагодна чароўная гісторыя іх чымсьці ды зачэпіць.

4. **«Грынч — выкрадальнік Раства»**. Я не прыхільнік таго, каб з пенай на вуснах абараняць толькі савецкае кіно і ляць Галівуд. Вось гэту сямейную камедыю разам з унукамі паглядзеў з задавальненнем: лёгкая, ненавязлівая — зрэшты, камедыі і не павінны павучаць.

5. **«Падаў леташні снег»**. Няхай сабе гэта невялікі мультфільм, на мой погляд, ён пра важнае — трэба слухаць блізкіх людзей, а не варон лічыць. Мужыкі, калі жонка паслала вас па ёлку — нясіце хутчэй!

5 КНІГ,

якія варта прачытаць бацькам і дзецям

Надзея ГАРБАЧОВА, хатняя гаспадыня, маці трох дачок:

1. **Біблія (дзіцячая ў карцінках)**. Зразумела, калі гэта адпавядае вашаму веравызнанню.

2. **Зборнік «Казкі народаў свету»**. Гэта таксама кнігі жыцця — у кожнага народа свая жыццёвая мудрасць і свой светапогляд, з якімі найлягчэй пазнаёміцца менавіта так, у даступнай і неназойлівай форме казак.

3. **Барыс Васільеў, «А золкі тут ціхія»**. На мой погляд, перш чым паглядзець любую з трох экранізацый гэтай аповесці пра лёс жанчыны на вайне, варта ўсё ж звярнуцца да першакрыніцы.

4. **Гаўрыіл Траепольскі, «Белы Бім, чорнае вухо»**. Выхаванне міласэрнасці важнае ўчора, сёння і заўжды для кожнага бацькі і дзіцяці. Я кожны раз, калі перачытваю гэту кнігу, не стрымліваю слёз і адчуваю, як душа робіцца чысцейшай.

5. **Міхail Булгакаў, «Майстар і Маргарыта»**. Наогул, у яго можна браць усё — і «Сабачае сэрца», і «Белую гвардыю». Галоўнае — прачытаць удумліва і пажадана неаднойчы.

■ Пясочніца

Усе дзеці, навучыўшыся гаварыць, перыядычна «выдаюць» што-небудзь гэткае, з разраду «знарок не прыдумаеш». Самыя пільныя бацькі гэтыя маўленчыя перліны занатоўваюць. Самыя ўпартыя — выдаюць у зборніках. Не прэтэндуючы на лаўры Чукоўскага, прапануем усё ж прыслухацца, аб чым гавораць нашы дзеці, — і ўсімніхуцца.

Царыцам — можна

Дашы 3 гады. Мама робіць заўвагу: — Ой, хто так замурзаўся? Трэба быць больш акуратнай — ты ж дзяўчынка! — Я не дзяўчынка, — цвёрда адказвае малая. — Я царыца!

Ногі, крылы і хвасты

Двухгадовы малы пытаецца ў мамы: — Што ў цябе такое на галаве? — Хвост. — Адарві і здаду прыляпі — хвост там трэба насіць!

Сон смачнейшы

Максіму амаль 7, і ён ніяк не згаджаецца з бацькоўскай канцэпцыяй

здаравага харчавання.

— Аўсянку будзем есці ўсе разам, раніцай у выхадныя, — стаміўшыся ад спрэчак, абвясчае канчатковае рашэнне мама.

— А ў абед?
— У абед ясі, што захочаш.
— Тады я да абеду буду СПАЦЬ!

Падазроны ёгурт

У трохгадовай Насці баліць горла, і ёй не даюць халоднае. З кухні чуецца патрабавальнае:

— Та-а-ата, ідзі сюды! Будзем ёгурт падазраваць!
— Што? — здзіўляецца тата.
— Паставім ёгурт у гарачую вадзічку і будзем падазраваць, — цярдліва тлумачыць дзіця.

З'яданне і пакаранне

Сяброўка выхоўвае сына метадам «пакарання за недаяданне»: не даеў кашу — не ідзе на веласіпедзе катацца, не дапіў кефір — застаўся без мультыкаў, і г.д. І вось наадоечы сядзіць яе малы сумна над недаедзеным гарохавым супам. Засяроджана так паглядзеў у талерку, потым на маму і спытаў:

— Мам, а калі я не даем суп, то куды не пайду?

У народзе кажуць: «НЕ ПАГЛЯДАЙ НА ЧУЖЫХ ЖОНАК — ЦІ СКАСЕЕШ, ЦІ ЗДУРНЕЕШ».

Адказная за выпуск Вікторыя ЦЕЛЯШУК.

10 ФАКТАЎ ПРА ФАТОГРАФА АНАТОЛЯ КЛЕШЧУКА

Днямі ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася вечарына з традыцыйнага цыкла «Творчыя сем'і ў доме Коласа». Гэтым разам у гасцях музея была дынастыя Кляшчукоў. Галоўнымі героямі вечарыны сталі добра вядомыя не толькі чытачам «Звязды» фатограф Анатоля Кляшчук і яго старэйшы брат, народны майстар-разьбяр Сяргей Кляшчук. Падчас шчырай размовы, на якой прысутнічалі і іншыя прадстаўнікі дынастыі Кляшчукоў, мы даведаліся пра звяздоўскага (20 гадоў працы ў рэдакцыі!) фатографа шмат цікавага. Куды Анатоля Кляшчук ездзіць з жонкай штогод на працягу васьмі ўжо 20 гадоў? Чаму вядомы фатограф не хацеў, каб яго дачка таксама займалася фатаграфіяй? Навошта Анатоля Кляшчук штогод наведвае чарнобыльскую зону? Пра гэта, а таксама пра шмат іншых цікавінак сям'і Кляшчукоў — чытайце ніжэй.

1. Родны старэйшы брат Анатоля Кляшчука — народны майстар-разьбяр Сяргей Кляшчук.

Скульптар пачаў займацца разьбою і ліццём з гіпсу напрыканцы 1980-х гадоў. Сярод яго асноўных работ — інтэр'еры залаў Дома ўрада, скульптурныя партрэты выдатных асоб Беларусі. Менавіта Сяргей Кляшчук з'яўляецца адным з аўтараў скульптур мемарыяльнага комплексу «Шлях Коласа», створанага па матывах твораў народнага песняра ў Стаўбцоўскім раёне.

2. Летась у выдавецтве «Беларусь» да 130-годдзя Якуба Коласа і Янкі Купалы выйшаў фотаальбом Анатоля Кляшчука «Беларусь. Зямля песняроў».

Дырэктар музея Зінаіда КАМАРОУСКАЯ рыхтуе экспазіцыю выставы.

Анталь Віктаравіч аб'ездзіў усе мясціны, якія так ці інакш звязаны з жыццём і творчасцю, напэўна, найгалоўнейшых (бо ў многім першых!) паэтаў нашай краіны. Гэта былі ў тым ліку і мясціны, аздобленыя драўлянымі скульптурамі яго брата. Сваё падарожжа ў фотаздымках па гэтых мясцінах, якое доўжылася аж 7 гадоў, фатограф і змясціў у кнізе.

3. Чаму Анатоля Кляшчук удзячны свайму дзеду, што той вярнуўся з Амерыкі.

— Наш дзед Дамінік Іванавіч Кляшчук паехаў на пачатку XX стагоддзя ў Амерыку, бо хацеў зарабіць грошай, каб купіць уласную зямлю, сячкарню, каня. Усё, як у бацькі Якуба Коласа, які таксама хацеў быць вольным і мець сваю зямлю. І атрымалася, што ўвесь час — 12 гадоў! — пакуль ён працаваў у Амерыцы,

яго жонка, мая бабуля, чакала яго. Ён прапусціў і рэвалюцыю, і грамадзянскую вайну. Пакуль яго не было, памерла іх першая дачка ад «іспанкі», якая тады апанавала Беларусь. Дзед вярнуўся ў Беларусь толькі ў 1921 годзе. У 1928 годзе нарадзіўся мой бацька. Так што дзякуй дзеду, што ён вярнуўся!

4. «Маці заўжды казалі, што мы — рускія. Але потым знайшліся метрыкі, у якіх сцвярджаецца, што мы — беларусы».

— Наша маці, Марыя Рыгораўна Сталярова, казалі, што мы рускія, таму, што яна нарадзілася на тэрыторыі Расійскай імперыі, на Смаленшчыне. А перад вайной яны з сям'ёй пераехалі на Урал — у яе адбылася ўсё свядомасці, што яна большасць часу пражыла як бы на расійскай тэрыторыі. Але Сталяровы ўсе прыйшлі на

былі пабудаваны людзьмі, якія пераехалі з вёскі. Калі мы з бацькамі пераехалі жыць у Слуцк у 1960 годзе, горад наоў засяляўся і было вельмі шмат перасяленцаў з вёсак. І ў сем'ях было, як правіла, 3-5 дзяцей. Хлопцы гуртаваліся. Былі і такія суполкі, якія крыўдзілі малых, грошы забіралі і ўсё ў такім духу — па законах двара. А мне за братам было ўжо больш спакойна.

6. У дзяцінстве Анатоля Кляшчук любіў разбіраць гадзіннікі.

— Нам з братам заўсёды было цікава, чаму яны цікаюць, што там усярэдзіне робіцца. Нейкая таямнічая сіла цягнула нас туды зазірнуць. А гадзіннік у нас быў такі вялікі, пузаты, на ножках. Спачатку згубіліся ножкі, потым — пімпачка зверху, а потым мы вырашылі паглядзець, як трымаюцца стрэлкі. Гэта былі нашыя першыя крокі ў тэхніку. У мамы была швейная машынка. Мы таксама перыядычна нешта з яе выцягвалі. Таму бацькі ад нас хавалі ўсю тэхніку, замыкалі ўсе шуфлячкі. У бацькі быў фотаапарат. Такі стары, з гармонікам — «Масква-5». Гэта класічная камера з шырокай плёнкай. Калі бацька пачынаў працягваць гэтыя плёнкі — на тыдзень хата ператваралася ў фоталабараторыю!

7. Штогод Анатоля Кляшчук ездзіць фатаграфавач у чарнобыльскую зону, а адзін з яго чарнобыльскіх фотаздымкаў трапіў у кнігу Сяргея Харэўскага «100 найлепшых твораў XX стагоддзя».

— У самую чарнобыльскую зону я ў першы год выбуху на рэактары не трапіў. Але праз пару месяцаў трапіў у Брагін. На наступны год паехаў здымаць, як каля Брагіна, Хойнікаў убіралі збожжа, як будавалі дамы для перасяленцаў. Я кожны год еджу ў адселеную чарнобыльскую зону, здымаю. Туды ж вяртаюцца людзі. Я еджу, каб паглядзець, як яны ўспрымаюць сваю радзіму. Еджу туды на могілкі на Радаўніцу. Пасля Чарнобыля шмат людзей туды прыезджала. Цяпер я шукаю тых людзей, якіх бачыў у першыя гады. Прыязджаю са здымкамі, якія рабіў 20-25 гадоў таму, каб знайсці тых людзей, дзяцей. Але людзей усё менш і менш. Мяннюцца вёсак. Усё цяпер здзіцэла, зарасло, няма дарог, шмат дзікіх звяроў...

Самае галоўнае — я здымаю хворых дзяцей. Гэта самая балючая і актуальная тэма дагэтуль. Цяпер,

Фота Надзеі БУЖАН.

Анталь (злева) і Сяргей Кляшчукі.

ВАРТА НАВЕДАЦЬ

Да праваслаўных Каляд у музеі Якуба Коласа будзе працаваць выстава, на якой экспануюцца фотаздымкі Анатоля Кляшчука і яго дачкі Вольгі Кляшчук, драўляныя скульптуры Сяргея Кляшчука, жывапісныя карціны дачкі Сяргея — Ганны Кляшчук, акварэлі дзядзькі знакамітых братоў Барыса Сталярова.

на жаль, іх ужо не называюць ахвярамі Чарнобыля. А быў час пэўны, і ўсе анкалагічна хворыя дзеці мелі паседчанне ахвар Чарнобыля. Мне хочацца, каб мае здымкі давалі надзею людзям, што трэба не здавацца, трэба змагацца да апошняга — толькі дзеля гэтага і здымаю... Бачылі б вы гераічных матуль гэтых дзяцей!...

8. Аператарам дакументальнага фільма пра абрад на Палесці «Брацкая свечка», пра які «Звязда» пісала год таму, з'яўляецца пляменніца Анатоля Кляшчука Аляксандра Мяснікова.

— Саша скончыла каледж сувязі, некалькі гадоў папрацавала па спецыяльнасці, але потым зразумела, што гэта не яе, і паступіла ў Акадэмію мастацтваў. Пачала фатаграфавач, а я пра гэта нават не ведаў спачатку. Потым яна вырашыла здымаць кіно. Цяпер жыўе і працуе ў ЗША, скончыла Нью-Ёркскую акадэмію кінамастацтваў і супрацоўнічае з міжнародным тэлеканалам RTVi. Вельмі творчы актыўны чалавек, дабіваецца ўсяго сама.

9. Жонка Анатоля Кляшчука Таццяна — эканаміст па адукацыі і яго самы першы крытык. Вось ўжо на працягу 20 гадоў Анатоля Кляшчук з жонкай ездзяць адпачываць з намётамі.

— Калі здымак слабы, прахадны, танны — яна ніколі не скажа, што кадр добры. Я зразумеў, што яна сама праглядае вельмі шмат розных інтэрнэт-рэсурсаў і ў падзеях у галі-

не фатаграфіі абазнаная не менш, а то і больш, чым я. Узровень яна ведае. А калі натыкаецца на нешта цікавае, адрозна мне тэлефануе, паведамляе.

Мы не вандруем так, як некаторыя, — на байдарках плаваюць ці ў горы ходзяць. Але ў нас у Беларусі шмат прыгожых азёр, мясцін, і я кожны раз, калі вяртаюся са здымкаў, жонцы расказваю пра іх. Пасля мы туды выбіраем самі. Ёсць у нас і любімае возера — Должа ва Ушацкім раёне. Яно нам вельмі падабаецца. А дакладней — мне падабаецца, што жонцы падабаецца. Праўда, там стаяць не заўсёды прыемна, таму што часта сярод лесу на беразе стаім адны мы, толькі ягаднікі зрэдку з'яўляюцца. Звычайна мы едем дзён на 15 і жывём у намёце. Адно лета нам так пашанцавала, спякота стаяла 30 градусаў, і мы думалі: навошта ездзіць на поўдзень, калі можна адпачыць ў лесе: вогнішча, зоркі, хвой вясільныя, ціхае возера.

10. Старэйшая дачка Анатоля Кляшчука Вольга — таксама фатограф.

— Дачка скончыла журфак, але нельга сказаць, што яна надта прыставала да мяне з фатаграфіяй і прасіла нейкіх парад. Я нават выпадкова даведаўся, што падчас вучобы ў яе ў «Звяздзе» была практыка. Але я наогул здзіўляюся, што яна пайшла ў гэтую прафесію. І не сказаў бы, што я радасна гэта ўспрыняў. Таму што ў такім працоўным рэжыме, як я, дзяўчыне працаваць цяжка. Тым больш гэта такая праца: трэба быць здаровым, вынослівым, шмат дзе і падоўгу ездзіць, не баяцца. Гэта не халаўна праца.

Вольга ЧАЙКОЎСКАЯ.

Падчас творчай сустрэчы ў доме Якуба Коласа.

Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.

«ГАРАЧЫ»
287 17 41

ДАПАМОГ ЗВАРОТ У ГАЗЕТУ

Яніна Віктараўна Банцэвіч з вёскі Жырмуны Лідскага раёна — наша даўняя чытачка. Больш за тое, некалі, калі жанчына працавала паштальёнам, «Звязда» пісала пра яе. Вось Яніна Віктараўна і вырашыла звярнуцца да нас. Кажы, што ніколі гэтага не рабіла, а тут адважылася.

— Заказала вокны і дзверы з ПВХ у адной фірме. Па дагаворы іх павінны былі паставіць за 20 дзён — па 21 кастрычніка. Не выканалі. Турбаваць фірму я не стала яшчэ цягам месяца: усялякае бывае. Тым больш пазней яе прадстаўнікі казалі, што падвяла Германія з пастаўкай профілю. Ну, што ж, бывае... Не-

дзе з 25 лістапада пачала цікавіцца, калі ўсё ж выканаюць дагавор. Мяне пры кожным звароце супакойвалі, але нічога не мянялася. Я пачакала б і яшчэ, але ж не май на вуліцы, — расказала сутнасць праблемы чытачка.

Званіла яна на «гарачую лінію» ў канцы працоўнага тыдня. Аператыўна звязацца з фірмай і даведацца, у чым прычына затрымкі з устаноўкай заказаных вырабаў, не атрымалася. Адзінае, паспелі папярэдзіць жанчыну, што, згодна з законам «Аб абароне правоў спажыўцоў», яна мае права на няўстойку ў памеры аднаго працэнта за кожны дзень пратэрміноўкі ад цаны выканання работы. І нахай патрабуе свайго пры разліках.

А калі мы нарэшце звязаліся з фірмай, высветлілася, што вокны і дзверы ў доме Яніны Віктараўны былі ўстаноўлены ў... суботу. Гэта пацвердзіла і сама задаволеная заяўніца. Высветлілася, што перад тым, як набраць нумар нашай «гарачай лініі», чытачка шчыра папярэдзіла прадстаўнікоў фірмы, што будзе скардзіцца ў газету. Выходзіць, падзейнічала? Колькі разоў мы потым не набірлі нумар мабільнага тэлефона камерцыйнага дырэктара фірмы, каб удакладніць прычыну такой доўгай затрымкі з выкананнем заказу, ён так і не адказаў і сам не перазваніў. Зрэшты, гэта, напэўна, ужо не мела значэння (як і назва фірмы, якую мы пакінулі «за кадрам»).

Сяргей РАСОЛЬКА.

Супрацоўніцтва

ЦЯГНІК ДЛЯ ДАЛЬНАБОЙШЧЫКАЎ

Беларускія і літоўскія чыгуначнікі прапануюць унікальную лагістычную паслугу

Кіроўцы цяжкіх фур, якія перавозяць грузы паміж Беларуссю і Літвой, ужо маюць магчымасць выбіраць: круціць самому «баранку» і доўгія гадзіны стаяць у чэргах на памежных кантрольна-прапускных пунктах, або выкарыстаць новую паслугу чыгуначнікаў — сваю фуру паставіць на чыгуначную платформу і спакойна адпачываць у спальным вагоне спецыяльнага цягніка. Гэты сумесны праект беларускія і літоўскія чыгуначнікі назвалі сімвалічна — «Нёман».

«Нёман» — кантэйнерны цягнік, складзены з платформаў, на якіх можна перавозіць грузавакі з прычэпамі. Гэта ўнікальнае лагістычнае рашэнне ў Цэнтральнай і Усходняй Еўропе. У праект уцягнуты многія інстытуцыі абедзвюх краін: перавозчыкі, мытнікі, памежнікі, ветэрынарныя і іншыя спецыялісты. Нядаўна прайшлі і першыя выпрабаванні цягніка.

«Выпрабаванні «Нёмана» рэальна дазволілі ацаніць новую паслугу і падкарактаваць дробныя недахопы. Цяпер перавозчыкі могуць выкарыстоўваць усе пера-

вагі гэтага цягніка», — гаворыць генеральны дырэктар кампаніі «Літоўская чыгунка» Стасіс Дайлідка.

Які эффект ад пагрузкі цяжка грузанай фуры на чыгуначную платформу? Змяняецца інтэнсіўнасць руху па дарогах і іх знос, навакольнае асяроддзе менш забруджваецца выхлапнымі газамі, зніжаецца нагрузка на памежныя кантрольна-прапускныя пункты, там змяняюцца чэргі, для грузаўладальнікаў зніжаюцца транспартныя выдаткі, павялічваецца бяспека руху і надзейнасць грузаперавозкі, грузы прыбываюць хутчэй, менш стамляюцца кіроўцы, менш клопатаў і супрацоўнікам ДАІ.

Цяпер цягнік «Нёман» складаецца з платформаў, на якіх змяшчаецца 30 грузавакоў з прычэпамі, і аднаго спальнага вагона для кіроўцаў. Цягнік курсуе па маршруце Мінск — Каўнас. Час у дарозе — 10 гадзін. У наступным годзе прадугледжваецца падаўжэнне маршрута да Клайпеды.

Вітаўтас ЖЭЙМАНТАС, уласны карэспандэнт «Звязды» ў Літве.

Вільнюс.

Ганароваму грамадзяніну Брэсцкага раёна

Пятру Ільчу КЛІМУКУ

Шаноўны Пётр Ільч!

Ад імя ўсіх земляробаў, ветэранаў, вясковай інтэлігенцыі, нашых дзяцей, а таксама берасцейскіх пісьменнікаў віншую Вас з 40-годдзем першага палёту ў космас. Жадаем Вам і вашай сям'і вялікага зямнога шчасця, аптымізму ў жыцці, незабыўных сустрэч у маладым яблыневым садзе вашага імя, які набірае сілу на ўрадлівай астрэмечайскай зямлі.

З удзячнасцю Аляксей Сцяпанавіч СКАКУН, старшыня СВК «Астрэмечавы» Брэсцкага раёна.

УНП 200035478

НА ШЛЯХУ ДА ЗОРАК

Сорак гадоў таму, 20 снежня 1973 года, старэйшая беларуская газета «Звязда» ўпершыню змясціла ўласны матэрыял аб першым палёце ў космас ураджэнца вёскі Камароўка Брэсцкага раёна Пятра Ільча КЛІМУКА ў космас. Сем дзён разам з борт-інжынерам Валянцінам Лебедзевым наш зямляк на касмічным караблі «Саюз-13» знаходзіўся на каляземнай арбіце. А таму сёння ад шчырага сэрца віншую ганаровага грамадзяніна нашага раёна Пятра Клімука з 40-годдзем адначасова ўрачыстай і адказнай падзеі. Ад імя ўсіх земляробаў сельгаспрадпрыемства жадаю Вам, шаноўны Пётр Ільч, здароўя, сапраўднага зямнога шчасця, а таксама часцей прыязджаць у наш прыбужскі край!

З павагай, Васіль Пятровіч ПРАКАПОВІЧ, дырэктар ААТ «Камароўка».

УНП 200224455

Кулю атрымаў паляўнічы

У мінулыя выхадныя няшчасным выпадкам скончылася паляванне на дзіка ў Іванаўскім раёне. Як расказаў карэспандэнт «Звязды» кіраўнік Іванаўскай раённай структуры таварыства паляўнічых і рыбалоўцаў Павел СЯНЮТА, у раёне Завышанскага возера падчас загоннага палявання агнястрэльнае раненне атрымаў паляўнічы 1980 года нараджэння.

Ён быў дастаўлены ў бальніцу. Паводле слоў Паўла Фаміча, пасля праведзенай аперацыі паляўнічы адчувае сябе здавальняюча. Вядзецца праверка па факце здарэння.

Як паведамілі ў Брэсцкай абласной інспекцыі аховы расліннага і жывёльнага свету, гэта пяты з пачатку года няшчасны выпадак на паляванні ў вобласці. Застаецца зноў і зноў заклікаць паляўнічых да захавання правілаў бяспекі.

Яна СВЕТАВА.

НАТУРАЛЬНЫЯ ЎГНАЕННІ ДЛЯ ПАКАЁВЫХ РАСЛІН

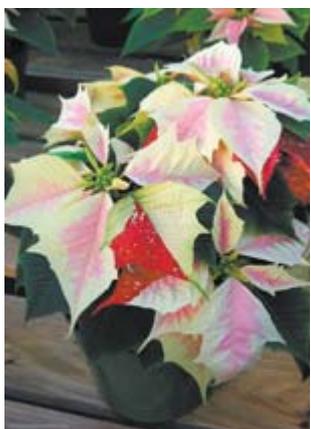
1. Падкормка бананамі. Бананавыя скуркі дробна нарэзаюць і высушваюць. Пры перасадцы раслін насыпаюць слоem або проста змешваюць з глебай. Можна высушаныя скуркі здрабніць у кавамолцы. Атрымліваецца цёмна-карычневы парашок, які падсыпаюць перад палівам у гаршчок з раслінай альбо разводзяць з вадой і выкарыстоўваюць у якасці вадкай падкормкі. Такая бананавая падкормка падыходзіць для раслін, якія цвітуць.

2. Падкормка цукрам. 1 чайную лыжку цукру раўнамерна насыпаюць на паверхню зямлі перад палівам або разводзяць 2 чайныя лыжкі цукру на шклянку вады. Такую падкормку праводзяць раз на тыдзень.

3. Зубны парашок. Часта бывае, што пакаёвыя расліны стаяць з паніжымі лісточкамі. Праблема ў каранёвай сістэме. Каранёвыя гнілі з'яўляюцца ад палівы халоднай вадой, ад скразнякоў, што часта можа здарыцца ў халодны час года. На дапамогу прыйдзе зубны парашок. На паўшклянкі вады спатрэбіцца 2 сталовыя лыжкі зубнога парашку, 1 сталовая лыжка меднага купарвасу, 2 сталовыя лыжкі драўнянага попелу. Усё старанна размешваем. Адрабляе зямлю ля каранёчыка і намачыце сцяблінку растварам. Пасля гэтага спыніце палівы на тыдзень і перастаўце расліну ў сухое месца. Пакаёвыя кветкі не любяць кіслую глебу. Час ад часу добра б іх падкарміць зубной пастай. На 1 літр вады траціна цюбіка зубной пасты. Добра размяшчайце, паліваць расліны цёплай вадой. Такая падкормка найбольш эфектыўная для кветак. Кальцый паступіць у глебу і падсілкуе карані.

4. Бульбяны адвар. Расліны любяць крухмал. Калі вы варылі бульбу, раствор зліце і астудзіце, а затым можна ім паліць пакаёвыя расліны. Крухмал у раслінах выконвае запасную функцыю, гэта запас энергіі раслін на неспрыяльны перыяд часу. Расліны паводзяць сябе гэтак жа, як і людзі — усё для дзяцей. Крухмал назапашваецца ў клубнях, насенні, цыбулінах, пладах (няспелых), гэта значыць, у органах, адказных за размнажэнне раслін.

5. Кава. Дабаўце выкарыстаную кававую гушчу ў зямлю для пакаёвых раслін. Яна змяшчае шмат азоту, а расліны яго вельмі любяць. Лепш не заліваць расліну занадта моцна пасля дабаўлення кавы, каб азот размяркоўваўся раўнамерна. Акрамя гэтага, кава робіць глебу больш рыхлай.

ПРАВІЛЬНАЕ НАСЕННЕ

Пачатак дачнай пары звычайна супадае з купляй насення і адбываецца задоўга да прыходу вясновага цяпла. Гэта вельмі важны этап у жыцці агародніка, таму што ад яго поспеху шмат у чым залежаць ўраджаі.

Таму прачытайце ўважліва асноўныя 7 заповедзяў пры набыцці насення і паспрабуйце імі не грэбаваць.

1. Праверце насенныя запасы, што засталася з ранейшых часоў. Адбракуйце без шкадавання ўсё, што сапсавалася, пашкодвана насякомымі, доўга ляжыць, проста не падабаецца.

2. Складзіце падрабязны спіс патрэбных відаў раслін, абавязкова ўлічваючы, ці хоціць месца для іх вырошчвання. Без гэтага рэестра вы напэўна накупляце шмат лішняга, таму што пры цяперашнім багацці цяжка абмяжоўваць сябе. Існуе і іншая небяспека — забыцца пра неабходнае.

3. Падумайце пра гатункі. Нядрэнна мець раннія, сярэднія і познія гатункі кожнага віду любімай агародніны. Калі вы не вельмі ўдачлівы агароднік, лепш не купляць звышновыя гатункі і гібрыды F1 — кошт іх вышэйшы, а аграэхніка яшчэ не адпрацавана. Калі ўсё ж вы любіце навінкі, не чакайце, што яны адразу вам падпарадуцца, каб не расчаравацца. Распытайце сяброў і суседзяў, якія ўжо мелі справу з канкрэтнымі гатункамі, каб ведаць, ці апраўдаліся іх чаканні, ці адпавядаюць яркія карцінкі і апісанне на пакеціку вынікам вырошчвання.

4. Вызначцеся з вытворцамі насення. Яны павінны быць буйныя, вядомыя і мець добрую рэпутацыю. Памятайце: падрабіць насенне нельга, але можна яго падманіць на сапсаванае, пратэрмінаванае або

негатунковае. Рызыка падобнай падмены мінімальна, бо даказаць яе вельмі цяжка. І толькі вядомым фірмам нявыгодна пляміць сваё імя продажам фальшывак. Не адмаўляйцеся ад насення, вырашчанага папулярнымі аматарскімі аб'яднаннямі. Не адпрэчвайце таксама тавар мясцовых энтузіястаў-агароднікаў, чые імёны ў дачніку на слыху. Гэтае насенне мае перавагі. Яно танейшае і больш прыстасаванае да мясцовага клімату. Калі вы спынілі выбар на імпартным насенні, краіна-вытворца павінна быць з аналагічным кліматам.

5. Дзе купляць, таксама важна. Не купляйце насенне ў кіёсках, бо яно можа быць падморожаным, сапсаваным рэзкімі ваганямі тэмпературы пры захоўванні.

Не імкніцеся купіць адразу ўсё, расцягнуце сабе задавальненне. Так вы не забытаецеся, не выдаткуеце адразу шмат грошай. Ад гэтага правіла мае сэнс адступіць, толькі калі крама робіць сезонную зніжку. Не грэбуйце сучаснымі метадамі куплі, напрыклад, такімі, як «Насенне па інтэрнэце», «Насенне поштай».

6. Уважліва вывучыце маркіроўку пакуначкаў. На ўпакоўцы павінна быць поўная назва фірмы, яе таварны знак, адрас, цяпер яшчэ і электронны, а таксама тэлефон, факс, сайт у інтэрнэце. Калі вытворца — інкогніта, гэта дрэнная інтрыга для пакупніка. Пажаданыя апісанні гатункавых якасцяў, рэкамендацыі па аграэхніцы з указаннем часу сяўбы, высадкі і ўборкі. Тэрмін прыдатнасці, які не мінуў. Звычайна гэта месяц і год: XII 2013. Бывае, што ёсць і дата фасюкі: 2013/08/11, якая азначае, што насенне раскладзена па ўпакоўках у лістападзе 2013 года, і да канца 2013-га яго можна купіць, каб пасеяць вясной 2014-га. Тэрміны рэалізацыі насення не павінны быць набраны друкарскім шрыфтам. Гэта будзе азна-

чаць, што пакецікі надрукаваны за-гадзя і невядома, якое насенне і калі менавіта ў іх паклалі. Праўдзівым лічыцца тэкст, нанесены штэмпелем. Зрэшты, маркіроўка аб тэрміне рэалізацыі насення на пакуначку... не гарантуе яго ўсходжасць. Вось такі парадокс!

Якія-небудзь недарэчнасці ў надпісах — прычына ўстрымацца ад пакупкі. Яшчэ на «правільнай» ўпакоўцы заўсёды маецца нумар партыі, вага ў грамах або колькасць у штуках. Калі гэта гібрыд, стаіць адзнака F1.

Умець чытаць знакі на пакеціках неабходна кожнаму дачніку. Бо ў іх часам зашыфравана каштоўная інфармацыя. Бачыце вы такую шыфраграму: F1, Tm FN. Гаворка ідзе пра тое, што там прапануюць насенне гібрыду, устойлівае да віруса тытунёвай мазаікі (Tm), фузарыёзнага завядання (F) і пашкодвання немаходай (N).

7. Калі вы аддаеце перавагу асабліваму насенню, памятайце пра важныя дэталі. Насенне, якое прайшло апрацоўку фунгіцыдамі і інсектыцыдамі, звычайна яркае і каларовае. Яно загадзя абаронена ад найбольш небяспечных грыбных хвароб і шкоднікаў. Насенне ў гранулах падсушана і знаходзіцца ў пакуначку абалонцы. Яно хутчэй і дружнай узыходзіць, але мае недахопы: малыя тэрміны прыдатнасці (некалькі месяцаў) і дарагоўля.

Пазнака «профі» сведчыць пра вельмі высокую якасць насення, прызначанага для спрактыкаваных агароднікаў. Іх апрацоўваюць біяактыўнымі рэчывамі, мікраэлементамі, лекавымі прэпаратымі, таму перад пасевам іх не трэба ні замочваць, ні дэзінфікаваць.

Выбраўшы насенне па ўсіх правілах, усё ж не расслабляйцеся. Гэта толькі нулявы цыкл агарода — яго закладка. А якім ён будзе, пакажа час.

ПАСПРАБУЕМ... ШЛЮБ

Павышэнне ўзросту ўступлення ў шлюб, павелічэнне колькасці разводаў, рост колькасці пазашлюбных нараджэнняў — эксперты Рэсурснага цэнтра Фонду ААН у галіне народанасельніцтва нагадваюць асноўныя тэндэнцыі ў сучаснай беларускай сям’і.

○ **Колькасць тых, хто бярэ шлюб у маладым узросце, зніжаецца.**

Узрост уступлення ў першы шлюб у 1999 годзе: 22 гады — у жанчын, 25 гадоў — у мужчын; у 2009 годзе: 24 гады — у жанчын, 26 — у мужчын. Жаданне адпавядаць патрабаванням работадаўцы, забяспечыць пэўны ўзровень якасці жыцця патрабуе ад маладых людзей большай увагі да ўласнага развіцця, што аўтаматычна адкладвае рашэнне аб стварэнні сям’і.

○ **Скасаваных шлюбаў становіцца больш.**

У 2011 годзе на 1000 шлюбаў у нашай краіне прыпадала 445 разводаў, а ў 2012-м — ужо 512. Шмат разведзеных людзей бяруць паўторны шлюб і ў ім заводзяць дзяцей. Верагоднасць з’яўлення другога дзіцяці ў аднаго з партнёраў вышэй у другім шлюбе, чым у першым, стасункі ў якім ужо не складваюцца.

○ **Сярэдні ўзрост уступлення ў другі шлюб — 30-39 гадоў.**

Мужчыны ўступаюць у паўторны шлюб часцей у 40-49 гадоў, чым у маладым узросце. Наогул, разведзеныя мужчыны практычна ва

ўсіх узростах уступаюць у новы шлюб значна актыўней, чым у першы. Менш актыўныя толькі ўдаўцы. У жанчын — і разведзеных, і ўдовых — актыўнасць ніжэйшая. Разведзеныя жанчыны ўступаюць у паўторны шлюб актыўней за мужчын толькі ва ўзросце да 25 гадоў. Удовыя жанчыны бяруць паўторны шлюб рэдка.

○ **З 1999-га па 2009 год доля грамадзянскіх шлюбаў вырасла ў 1,5 раза.**

Большасць тых, хто жыве ва ўстойлівым «грамадзянскім» шлюбе, з цягам часу афармляе яго юрыдычна, паколькі гэта змяняе колькасць праблем, звязаных з пытаннямі спадчыны, прызнання дзяцей і г.д. Разам з тым, заўсёды будучы пробныя шлюбы, у якіх пара спрабуе пажыць і разбегчыся, «калі не атрымаецца». Паводле расійскіх даследаванняў, амаль 30 працэнтаў шлюбных пар спрабавалі жыць да вясяляе разам.

○ **Расце колькасць дзяцей, народжаных у незарэгістраваным шлюбе.**

Кожнае чацвёртае-пятае дзіця нараджаецца ў рэспубліцы па-за зарэгістраваным шлюбам. Гэта не ўсе дзеці маці-адзіночак. Значная частка — гэта дзеці, якія нарадзіліся ў фактычнай сям’і, дзе шлюб проста афіцыйна не аформлены.

Святлана БАРЫСЕНКА.

КУП «Брестский городской центр по управлению недвижимостью»

информирует, что назначенный на 27 декабря 2013 года аукционный объект: Лот № 2: право проектирования и строительства объекта административно-офисного назначения на земельном участке площадью 0,0593 га (земли под застройкой) с объектами недвижимости, подлежащими сносу, расположенном по адресу: ул. Менжинского, 22 в г. Бресте, **СНИМАЕТСЯ С ТОРГОВ.** Полная информация по тел.: (0162) 53-81-92, 53-45-65. УНП 290433924

ПРОЕКТНАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ ЗАСТРОЙЩИКА от 19.12.2013 г.

Сведения о застройщике:

Белорусско-английское Совместное закрытое акционерное общество «ЛадаГарант» (СЗАО «ЛадаГарант»). СЗАО «ЛадаГарант» является универсальным правопреемником СП «Лада ОМС – Холдинг» (ЗАО).

Местонахождение: г. Минск, ул. Щорса, 1А, пом. 15.

Режим работы: рабочие дни – с понедельника по пятницу – рабочие часы – с 8.30 до 17.30, обед – с 13.00 – до 14.00, выходные дни – суббота, воскресенье.

Данные о государственной регистрации: зарегистрировано Министерством иностранных дел Республики Беларусь в Едином государственном регистре юридических лиц и индивидуальных предпринимателей за № 100934617.

Сведения о проектах жилых домов, введенных в эксплуатацию за последние 5 лет:

- 9-этажный 5-секционный 175-квартирный жилой дом № 91 по ул. Грушевская в г. Минск;
- 15-17-этажный односекционный 82-квартирный жилой дом № 15 по ул. Маяковского в г. Минск со встроенно-пристроенными помещениями подземного гаража-стоянки, магазина и аптеки;
- 7-этажный 5-секционный 135-квартирный жилой дом № 3 по ул. Щорса.
- 15-этажный односекционный 89-квартирный жилой дом № 8 по ул. Щорса 3-я.
- 9-этажный 4-секционный 135-квартирный жилой дом № 1 по ул. Щорса.
- 10-этажный 7-секционный 261-квартирный жилой дом № 44 по ул. Железнодорожная.
- 13-этажный 6-секционный 426-квартирный жилой дом № 23 по пр. Дзержинского (I-пусковой комплекс (4-секции)).

Цель проекта – строительство панельного дома серии М 464М-16 в составе объекта «Многоэтажные жилые дома с объектами административно-общественного назначения в квартале жилой застройки в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова – ул. Железнодорожной – ул. Щорса. VII этап». Жилой дом № 21 по генплану.

С привлечением денежных средств граждан и юридических лиц, путем заключения договоров создания объектов долевого строительства.

Этажность – 16. Площадь жилого здания – 11307,05 кв.м. Общая площадь квартир 9226,05 кв.м. Всего в доме 127 квартир.

Сведения о сроках реализации

Начало строительства – 10 декабря 2013 г. Ввод объекта в эксплуатацию – декабрь 2014 г.

У Застройщика имеются:

- решение Мингорисполкома № 1981 от 08.08.2013 г. «Об изъятии, предоставлении, продлении срока аренды земельных участков, разрешении строительства и внесении изменения в решение Мингорисполкома»;

- свидетельство (удостоверение) № 500/1032-8250 от 23.09.2013 г. о государственной регистрации на право временного пользования на земельный участок с кадастровым номером 500000000005006590 расположенного по адресу: г. Минск в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова – ул. Железнодорожная – ул. Щорса, площадью 0,5498 га;

- свидетельство (удостоверение) № 500/1032-8249 от 23.09.2013 г. о государственной регистрации на право постоянного пользования на земельный участок с кадастровым номером 500000000005006589 расположенного по адресу: г. Минск в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова

– ул. Железнодорожная – ул. Щорса, площадью 0,0097 га;

- свидетельство (удостоверение) № 500/1032-8248 от 23.09.2013 г. о государственной регистрации на право постоянного пользования на земельный участок с кадастровым номером 500000000005006588 расположенного по адресу: г. Минск в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова – ул. Железнодорожная – ул. Щорса, площадью 0,0110 га;

- свидетельство (удостоверение) № 500/1032-8247 от 23.09.2013 г. о государственной регистрации на право постоянного пользования на земельный участок с кадастровым номером 500000000005006587 расположенного по адресу: г. Минск в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова – ул. Железнодорожная – ул. Щорса, площадью 0,1588 га;

- проектно-сметная документация, прошедшая в установленном порядке государственную экспертизу в РУП «Белгосэкспертиза Минстройархитектуры» (заключение от 27.09.2013 г. №849-15/13;

- разрешение на производство строительно-монтажных работ от 16.12.2013 г. № 2-208Ж-075/13.

- Договор строительного подряда с ОАО «МАГИД» № 1-13 от 29.10.2013 г.

Местонахождение строящегося объекта: г. Минск, пересечение ул. Щорса – ул. Папанина, в квартале застройки в границах пр. Дзержинского – пр. Жукова – ул. Железнодорожная – ул. Щорса.

Количество предлагаемых для заключения договоров создания объектов долевого строительства для граждан, не состоящих на учете нуждающихся в улучшении жилищных условий, – 12 единиц из которых:

- 1-комнатные – 4 шт.,
- 2-комнатные – 5 шт.,
- 3-комнатные – 3 шт.

Цена одного квадратного метра общей площади жилых помещений (без отделки) в 1-комнатных квартирах составляет – при 100% оплате 1450 долларов США, при оплате в рассрочку 1500 долларов США.

Цена одного квадратного метра общей площади жилых помещений (без отделки) в 2-комнатных квартирах составляет – при 100% оплате 1420 долларов США, при оплате в рассрочку 1450 долларов США.

Цена одного квадратного метра общей площади жилых помещений (без отделки) в 3-комнатных квартирах составляет – при 100% оплате 1370 долларов США, при оплате в рассрочку 1400 долларов США.

Элементы благоустройства: создаются площадки для отдыха, занятия спортом, детская площадка, газоны, озеленение; покрытие проездов к дому – асфальтобетон, тротуаров – мелкоразмерная плитка.

Общее имущество дольщиков – межквартирные лестничные клетки, лестницы, коридоры, крыша, техподполье, несущие, ограждающие конструкции, оборудование, находящееся за пределами или внутри жилых и нежилых помещений, элементы благоустройства и озеленения.

Условия ознакомления с информацией по проекту:

по тел. 8-017 219-78-22, VELCOM 8-029 679-34-24; на сайте <http://www.lada.by/> либо по адресу: ул. Щорса, д. 1А, пом. 15. 19.12.2013 г.

Застройщик СЗАО «ЛадаГарант» Ваганов А.В.

Уважаемые акционеры ОАО «Белбакалея»

УНП 100025653

30 декабря 2013 года в 14.00 состоится внеочередное общее собрание акционеров

ОАО «Белбакалея»

по адресу: г. Минск, ул. Промышленная, 15, актовъй зал.

ПОВЕСТКА ДНЯ СОБРАНИЯ:

- О внесении изменений в условия крупной сделки (взаимосвязанных сделок) с ЗАО «Альфа-Банк».
- О досрочном прекращении полномочий члена наблюдательного совета Скребеца П.Н.
- Об избрании нового члена наблюдательного совета.

С материалами, подготовленными к собранию, можно ознакомиться по адресу: г. Минск, ул. Промышленная, 15, АБК, кабинет № 44 с 24 декабря по 29 декабря 2013 года (время работы с 9.00 до 17.00).

Список лиц, имеющих право на участие в собрании, будет составлен по состоянию на 1 октября 2013 года.

Регистрация участников собрания 30 декабря 2013 года с 9.00 до 13.45 по месту проведения собрания.

Форма проведения собрания — очная.

Для регистрации при себе иметь следующие документы: акционеру общества — паспорт, представителю акционера — паспорт и доверенность. *Наблюдательный совет ОАО «Белбакалея»*

Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки»

ИЗВЕЩАЕТ О ПРОВЕДЕНИИ АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ИМУЩЕСТВА

Наименование	Характеристика	
ЛОТ 1		
Наименование объекта, краткая характеристика	- Капитальное строение, инв. № 400/С-63418 (назначение – здание специализированное для обработки древесины и производства изделий из дерева, включая мебель), (принадлежность: рампла), общ. площадью – 76,1 кв.м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-62629 (назначение – здание неустановленного назначения, наименование – здание охраны), общ. площадью – 3,6 кв.м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-69031 (назначение – здание специализированное обрабатывающей промышленности), (принадлежность: подвал, пристройка, крыльцо), общ. площадью – 788,1 кв.м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-63417 (назначение – для обработки древесины и производства изделий из дерева, включая мебель), (принадлежность: подвал), общ. площадью – 51,7 кв.м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-86071 (назначение – сооружение специализированное коммунального хозяйства, наименование – внутриплощадочная тепловая сеть), протяженностью – 13,4 м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-86074 (назначение – сооружение специализированное коммунального хозяйства, наименование – внутриплощадочная фекальная канализация), протяженностью – 70,0 м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-86069 (назначение – сооружение специализированное коммунального хозяйства, наименование – внутриплощадочная ливневая канализация), протяженностью – 48,0 м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	- Капитальное строение, инв. № 400/С-86076 (назначение – сооружение неустановленного назначения, наименование – благоустройство территории), площадь покрытия – 4010 кв.м, г. Гродно, ул. Максима Горького, 121.	
	Местонахождение объекта	г. Гродно, ул. Максима Горького, 121
	Лот расположен на земельном участке	Кадастровый номер 44010000002007624, площадью 0,5658 га (назначение – земельный участок для обслуживания зданий деревообрабатывающей мастерской, сушилки, пилорамы, здания охраны) по адресу: г. Гродно, ул. Максима Горького, 121
Начальная цена продажи	2 927 484 742 (два миллиарда девятьсот двадцать семь миллионов четыреста восемьдесят четыре тысячи семьсот сорок два) белорусских рубля без учета НДС	
Сумма задатка	146 374 237 (сто сорок шесть миллионов триста семьдесят четыре тысячи двести тридцать семь) белорусских рублей	
Продавец	Ликвидационная комиссия РУПП «Гроднотекстиль», 230015, г. Гродно, ул. Горького, 121, тел./факс 43-99-64	
Организатор торгов	Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки», г. Гродно, ул. Врублевского, д. 3, каб. 209, тел.: 41-98-32, 41-98-34	
Условия аукциона	Без условий	
Условия оплаты	По договоренности сторон	
Срок заключения договора купли-продажи	Не позднее 20 рабочих дней с момента подписания протокола аукционных торгов	
Номер р/с для перечисления задатка	р/с 3012579170017 в Дирекции ОАО «Белинвестбанк» по Гродненской области, БИК 153001739, УНП 500833225.	

Аукцион состоится 24 января 2014 г. в 11.00 по адресу: Гродненская область, г. Гродно, ул. Врублевского, 3, 209.

К участию в аукционе допускаются физические лица, юридические лица и индивидуальные предприниматели, подавшие организатору аукциона в названный в извещении срок заявление с приложением необходимых документов и внесшие в установленном порядке на указанный в извещении текущий (расчетный) счет сумму задатка, получившие билеты участников аукциона с указанием даты регистрации заявления и заключившие с организатором аукциона соглашение о правах и обязанностях сторон в процессе подготовки и проведения аукциона.

Для участия в аукционе в указанный в извещении срок в Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки» подается заявление на участие в аукционе со следующими документами: заверенная банком копия платежного поручения о внесении суммы задатка на текущий (расчетный) счет, указанный в извещении;

юридическим лицом – резидентом Республики Беларусь – копия документа, подтверждающая государственную регистрацию юридического лица;

индивидуальным предпринимателем – документ, подтверждающий государственную регистрацию индивидуального предпринимателя, и его копия, которая заверяется организатором аукциона;

юридическим лицом – нерезидентом Республики Беларусь – легализованные в установленном порядке копии учредительных документов и выписка из торгового реестра страны происхождения (выписка должна быть подготовлена в течение шести месяцев до подачи заявления на участие в аукционе) либо иное эквивалентное доказательство юридического статуса в соответствии с законодательством страны происхождения; документ о финансовой состоятельности, выданный обслуживающим банком или иной кредитно-финансовой организацией, с удостоверенным переводом на белорусский или русский язык.

При подаче документов на участие в аукционе организатору аукциона предъявляются: представителем юридического лица, индивидуального предпринимателя – доверенность (документ, подтверждающий полномочия должностного лица) и документ, удостоверяющий личность этого представителя; физическим лицам – документ, удостоверяющий личность физического лица;

представителем физического лица – доверенность и документ, удостоверяющий личность представителя. Прием заявлений на участие в аукционе со всеми необходимыми документами заканчивается в установленные организатором аукциона день и время, указанные в извещении. Заявления, поступившие после установленного срока, не рассматриваются. Сроком поступления заявления является дата его регистрации в журнале регистрации заявлений на участие в аукционе. Организатор аукциона имеет право снять предмет аукциона с торгов в любое время, но не позднее чем за 3 календарных дня до назначенной даты проведения аукциона, о чем организатором аукциона извещаются участники аукциона.

В процессе торгов начальная цена повышается аукционистом до тех пор, пока только один участник согласится приобрести предмет торгов. Данный участник объявляется победителем торгов. Если аукцион признан несостоявшимся в силу того, что заявление на участие в нем подано только одним лицом, предмет аукциона продается этому лицу при его согласии по начальной цене, увеличенной на 5 процентов.

Заявления на участие в аукционе принимаются по адресу: г. Гродно, ул. Врублевского, 3, каб. 209, с 8.30 до 17.30.

Последний день приема заявлений – 20 января 2014 г. до 15.00.

Телефон для справок: 41-98-32, 41-98-34 – Гродненский филиал РУП «Институт недвижимости и оценки»

■ Гэта цікава

МУЗЫКАЙ ЛЕЧАЦЬ... ВАДУ

Дзесьці ачышчаюць ваду хлорам ці крэмніем. А вось у Салігорску — музыкай

Вада — необходимая ўмова існавання жыцця на Зямлі. Але, мабыць, не ўсе разумеюць, што вада — такая ж жывая істота, як і людзі, жывёлы, расліны. Па выніках даследаванняў вучоных, вада можа захоўваць інфармацыю (прычым як пазітыўную, так і негатыўную), рэагаваць на чалавечыя думкі, словы, эмоцыі. Ужываючы ваду, чалавек убірае ў сябе засвоеныя ёй звесткі, паколькі на 80% складаецца з вады. Найбольш станойчы ўплыў на структуру аказваюць словы, што адлюстроўваюць пачуцці любові, удзячнасці, а таксама музыка. Гэтыя ўласцівасці і выкарысталі на Салігорскім водаканале.

Тут ачышчаюць ваду з дапамогай класічнай музыкі. Са спецыяльна ўстаноўленых у вытворчым памяшканні калонак гучаць творы Баха, Шапэна, Чайкоўскага, Свірыдава, Рахманінава. Цяжка сказаць, ці ўплывае новаўвядзенне на якасць, але многія гараджане сцвярджаюць, што вада з-пад крана стала больш смачнай. Магчыма, яе ўласцівасці палепшыліся за кошт таго, што на прадпрыемстве сур'ёзна працуюць у гэтым кірунку. Па інфармацыі санітарнай службы, колькасць жалеза ў вадзе адпа-

вадае норму, адсутнічаюць нітраты і нітрыты. Глыбіня свідравіны, адкуль паступае вада, — звыш 80 метраў. Прычым ачышчаецца вада толькі з дапамогай пяску і вугалю, без выкарыстання хімікатаў. У бліжэйшы час водаканал адкрые свой цэх па вытворчасці вады ў пластыкавых бутэльках пад маркай «Заўсёды ваша» з лагатыпам «З любоўю і ўдзячнасцю!». На паляпшэнне яе смакавых якасцяў таксама плануецца ўздзейнічаць добрай музыкай.

Ініцыятар новаўвядзення — мясцовы прадпрымаль-

нік Дзмітрый Купрыянаў. Ідэя прыйшла даспадобы дырэктару водаканала Міхаілу Дзмітрыеву. А падборам рэпертуару займаліся спецыялісты дзіцячай школы мастацтваў. Гэта інструментальныя, вакальныя, камерныя і сімфанічныя творы, лепшыя ўзоры сусветнай класічнай і сусветнай музыкі. Тая ці ін-

шая музыка выконваецца ў залежнасці ад часу сутак. Вечарам — больш мілагучная, спакойная, а раніцай — рытмічная, бадзёрая.

Як адзначыў выконваючы абавязкі дырэктара Мікалай Салаўёў, такая практыка ўжо існуе ў Баранавічах, Лідзе.

Тацяна ЛАЗОЎСКАЯ

НЯВЕСТА ДЛЯ БАКТРЫЯНА

У Магілёўскім заа-садзе напярэдадні Новага года набылі вярблюдзіху.

Экзатычная жывёла родам з Астрахані, а прывезці яе дапамог маскоўскі прадпрымальнік. У заа-садзе радуецца: цяпер іх двухгорбаму пастаяльцу Джамалу (на фота), які з'явіўся тут у пачатку верасня, не будзе сумна. Планы аб набыцці парачкі двугорбых вярблюдцаў (па-навуковаму — бактрыянаў) належаць кіраўніку Магілёўскага агралесатэхнічнага каледжа Героргію Маліноўскаму, які, дарэчы, і ініцыяваў у свой час стварэнне заа-сада.

Новая жыхарка, па словах намесніка дырэктара каледжа Пятра Скрылёва, адчувае сябе добра. Яна паспела пазнаёміцца з жаніхам. Яшчэ летам для цеплалюбівых жыхароў Магілёўскае вытворчае лесагас-

падарчае аб'яднанне пабудавала летні і зімовы дамы. Але, як кажуць спецыялісты, гэтыя жывёлы з лёгкасцю вытрымліваюць маразы да 30 градусаў. За паўднёвую прыгажуню разлічыліся з маскоўскім прадпрымальнікам трыма маленькімі высакароднымі аленямі, якія нарадзіліся менавіта ў заа-садзе.

Дарэчы, роўна столькі каштаваў і Джамал.

Цяпер у каледжы аб'яўлены конкурс на лепшае імя для нявесты Джамалы. Імя для яго таксама прыдумалі навучэнцы гэтай установы. Пасля гэтага новая жыхарка атрымае пашпарт, дзе ў тым ліку будзе пазначаны і яе ўзрост — год і 7 месяцаў.

А ў заа-садзе ўжо рыхтуюцца да сустрэчы яшчэ двух навасеўлаў — маралаў-дзяўчынак. Для іх тут таксама ёсць жаніх.

Нелі ЗІГУЛЯ.

Пакараў сябе сам

У Гродне на тэрыторыі прадпрыемства «Белтапаз» знайшлі целы двух кіроўцаў.

Як паведаміў афіцыйны прадстаўнік ўпраўлення Следчага камітэта па Гродзенскай вобласці Сяргей Шэршаневіч, 56-гадовы мужчына на «МАЗе» парушыў правілы дарожнага руху і наехаў на 45-гадовага кіроўцу. Абодва мужчыны знаходзіліся за рулём нападлітку. У выніку апошні ад атрыманых траўмаў памёр на месцы. Пасля трагедыі кіроўца «МАЗа» скончыў жыццё самагубствам у кабіне сваёй аўтамашыны: ударыў сябе нажом у грудную клетку. У сувязі са смерцю вінаватага, у завядзенні крымінальнай справы адмоўлена.

Надзея ПАЎЛАВА.

СЁННЯ

Сонца Усход Захад Даўжыня дня

Мінск —	9.25	16.48	7.23
Віцебск —	9.22	16.30	7.08
Магілёў —	9.15	16.38	7.23
Гомель —	9.03	16.43	7.40
Гродна —	9.39	17.05	7.26
Брэст —	9.31	17.14	7.43

Месяц

Поўня 17 снежня.
Месяц у сузор'і Цяльца.

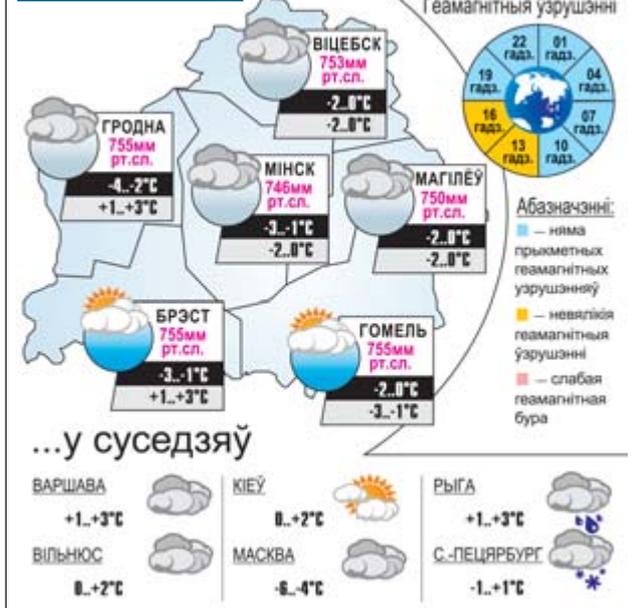
Імяніны

Пр. МІКАЛАЯ
ЦУДАТВОРЦА.
К. Дар'і, Элеаноры,
Рыгора, Урбана,
Габрыеля.

Фота Анастасіі КЛЕШЧУКА

ЗАЎТРА

Сабака вывёў сышчыкаў на злამыснікаў

У сталіцы два маладыя чалавекі напалі на жанчыну, выскачыўшы з-за рага дома па вуліцы Лермантава. Пакуль адзін з іх трымаў за вопратку пацярпелую, другі выхапіў з яе рук сумачку, у якой знаходзілася 700 тысяч рублёў і банкаўская картка.

Аператыўнікі тут жа прынялі рашэнне выкарыстаць службага сабаку. Аднак той у адным з завулкаў згубіў след. Пакуль міліцыянеры працягвалі пошукі, паступілі новае паведамленне: праз чатыры гадзіны пасля першага нападу аналагічнае злачынства адбылося на вуліцы К. Лібкнехта. Тут таксама двое незнаёмцаў адкрыта адабралі ў маладога чалавекі заплечнік, дзе былі грошы. Прыкметы нападнікаў супалі. На гэты раз службовы сабака дакладна ўзяў след і прывёў сышчыкаў да злამыснікаў. Як паведамілі ў Маскоўскім РУУС сталіцы, два раней судзімыя маладыя чалавекі знаходзяцца ў ізалятары часовага ўтрымання.

Сяргей РАСОЛЬКА.

УСМІХНЕМСЯ

Яна і ён. — Любіць, карміць і нікому не аддаваць.
— Ну і што мне цяпер з табой, паразітам, рабіць?

caricatura.ru

Супрацоўнікі рэгістрацыі ў паліклініках ненавідзяць людзей, але любяць сваю працу. Бо іх праца — ненавідзецца людзей.

«Любоўны» тэст.

1. Бярэш сваю дзяўчыну і сабаку.
2. Запіраеш іх у шафе.
3. Чакаеш 30 хвілін.
4. Адчыняеш дзверы. Ну і хто з двух рады цябе бачыць?

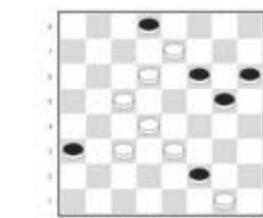
Вельмі моцна напружае фраза: «Ну, неяк так...», якую кінулі за тваёй спінай у тату-салоне.

ШАШКІ

ТРЫУМФАЛЬНА!

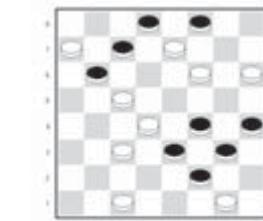

Так выступіў Дзмітрый Камчыцкі ў ЧРБ-17/64 па шашачнай кампазіцыі (на фота). Майстар спорту з Магілёва заваяваў у ім 4 медалі (!): залатыя — у раздзелах камбінацыйных міні-яцюр і «дамачных» праблем, бронзавыя — па складанні эцюдаў і звычайных («пешачных») праблем. Віншуючы чэмпіёна, працягваем яго аўтарскі конкурс-19, для пераможцаў якога ім падрыхтаваны сюрпрызы. Ва ўсіх чарговых заданнях традыцыйна белыя пачынаюць і выйграюць:

№ 19/14 (двайна праблема). **Белыя:** с3, с5, d4, d6, е3, е7, g1 (7).

Чорныя: а3, d8, f2, f6, g5, h6 (6).

№ 19/15. **Белыя:** а7, с1, с3, с5, d4, е7, f6, g1, h6(9).

Чорныя: b6, с7, d8, е3, f2, f4, f8, g3, h4 (9).

№ 19/16. **Белыя:** b2, d6, е5, е7, g1, h6(6).

Чорныя: b4, b6, b8, с7, е3, f2, f8, g3(8).

№ 19/17. **Белыя:** а3, а5, b6, с5, d6, g7, h2(7).

Чорныя: а7, b8, d2, d4, е3, f2, f4, g3(8).

№ 19/18. **Белыя:** а3, с1, с5, d6, е5, е7, h2 (7).

Чорныя: b2, b8, е3, f4, f8, g3 (6).

○○○

Тэрмін для адказаў традыцыйны — два тыдні. Накіроўвайце іх на адрас: **220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а, рэдакцыя газеты «Звязда», рубрыка «Шашкі».**

МІЖНАРОДНЫ ТУРНІР

Ён адбыўся ў Партугаліі па шашках-100. Выдатна выглядаў у ім беларускі гросмайстар Аляксандр Булатаў: ён набраў 12 ачкоў з 14 магчымых і падзяліў 1-2 месцы з экс-чэмпіёнам свету Гунтысам Валнерысам (Латвія). Па дадатковых паказчыках яму ўручаны другі прыз. А вось у бліц-турніры наш зямляк быў першым.

РАШЭННІ

«Аўтарскі-19» (Д. Камчыцкі): № 9 — g3, (f2A1) g5 (с3) b6, e1, a1x. A1(с3) b6, g5x, № 10 — b4 (a3) c5, e1, f2, e3, с3x, № 11 — e5 (f4) e7, g3, e3, a5 (с7) c3 (d6) cb4x, № 12 — h4, b4, b2, d6, d4, a5 (g5) c7x і № 13 — f4, h4, c1, g5x. Майстар Віталь Варушыла (Мінск) перадаў на электронны адрас вядучага рубрыкі, што № 10 мае лабачнае рашэнне: e7, gf6, f8 ці d8+.

ЗВЯЗДА БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

ЗАСНАВАЛЬНІКІ: Савет Рэспублікі Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Палата прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь

РЭГІСТРАЦЫЙНАЕ ПАСВЕДЧАННЕ НУМАР 2 АД 17 ЛЮТАГА 2009 ГОДА, ВЫДАДЗЕНАЕ МІНІСТЭРСТВАМ ІНФАРМАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ.

Галоўны рэдактар КАРЛЮКЕВІЧ Аляксандр Мікалаевіч.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ: Н. КАРПЕНКА (першы намеснік галоўнага рэдактара), В. КЛЮЧНІК (намеснік галоўнага рэдактара), А. КЛЯШЧУК, С. ПРОТАС (першы намеснік дырэктара — галоўнага рэдактара), Н. РАСОЛЬКА, С. РАСОЛЬКА, А. СЛАНЕЎСКІ (намеснік галоўнага рэдактара), В. ЦЕЛЯШУК, Л. ЦІМОШЫК.

НАШ АДРАС: 220013 г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
ТЭЛЕФОН: прыёмнай — 287 19 19 (тэл./факс); аддзелаў: пісьмаў — 287 18 64, падпіскі і распаўсюджванне — 287 18 38, 287 17 21, бухгалтэрыі: 287 18 81.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў, іх меркаванні не з'яўляюцца меркаваннем рэдакцыі. Рэдакцыя па сваім меркаванні адбірае і публікуе адрасаваныя ёй пісьмы. Перадрук матэрыялаў, апублікаваных у «Звяздзе», толькі з дазволу рэдакцыі.

<http://www.zvyazda.by>;

e-mail: info@zvyazda.minsk.by,
(для зваротаў): zvarot@zvyazda.minsk.by

Матэрыялы, пазначаныя гэтым значком, носяць рэкламны характар. Адказнасць за змест рэкламы нясуць рэкламадаўцы.

Газета адрэдагавана ў Рэспубліканскім унітарным прадпрыемстве «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». ЛД № 02330/0494179 ад 03.04.2009.

220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 79. Выходзіць 250 разоў на год.

Тыраж 22.398. Індэкс 63850. Зак. № 5457.

Нумар падпісанні ў 19.30

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

18 снежня 2013 года.